vi mänskor

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUNDS TIDNING ÅRGÅNG 30
Nr 5/6 —78 Kr. 10:—

Tema: Barn mellan 9—12. Förr och nu.

Bilaga medföljer

VI MÄNSKOR 1979

— vi ser fram emot att göra en sådan årgång!

1/79 Algotskvinnorna har en stark kvinnotradition bakom sig...
Om kvinnor i Västerbotten. Musikbilaga

2/79 Samlevnad — Sexualitet — Samhälle
Sammanbrott eller samtal?

3/79 Barn i andra länder — och andra länders barn hos oss
Internationellt nummer

4/79 Miljö — energi — forskning
Hur kan kvinnor påverka?

5—6/79 Vad är egentligen arbete?

PRENUMERATIONSPRISET ÄR 45 KR — NYTT POSTGIRONUMMER: 90 24—1.
Du som redan är prenumerant får ett inbetalningskort för 1979 direkt i brevlådan.

vi mänskor

Nr 5/6 -78 **Årg. 30**

VI MÄNSKOR
Adolf Fredriks Kyrkogata 12,
Box 3120, 103 62 Sthlm
Tel: 08/20 37 56
Månd—fred kl 10—14

Redaktör
LOUISE WALDÉN

Medredaktörer:
Ann Andrén-Karlström
Marie Korpe

Redaktionskommitté
Eva Palmaer, Katja Waldén
Harriet Clayhills, Vivan Nyström,
Bodil Österlund, Gunilla Myrberg

Ansvarig utgivare
VALBORG SVENSSON

Layout **Bodil Österlund**
Annonser **Erik Winnå**
Utkommer med 6 nr per år
Prenumeration 45 kr helår
fr o m 1979
Postgiro 90 24—1
Red. ansvarar ej för insänt, ej beställt material
Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB
Borås

innehåll i detta nummer:

Ledare 3
Inledning 4
BARNENS HISTORIA 5
LÅT OSS ERÖVRA SYNTESEN. Margareta Garpe 20
KARIN: Det är så tråkigt här...
Intervju: Ann Andrén-Karlström 22
CEMAL: Alla ska spela å leka ihop...
Intervju: Marie Korpe 25
ANNEMO: Jag kan ju redan mjölka...
Intervju: Anneli Ewers 27
JONAS: Plugga är det tråkigaste som finns...
Intervju: Marie Korpe 31
DE LYCKLIGA ÅREN? Berith Jonsson 32
OM DU FICK VARA MED OCH BESTÄMMA...
Ann Andrén-Karlström och Marie Korpe 36
BOR LYCKAN PÅ MARKEN? Inga-Lisa Sangregorio 50
BÖCKER FÖR OCH OM BARN. Karin Lentz 53
INTERNATIONELLA BARNÅRET 56
AKTUELLT 60
HUR VINNER VI FREDEN? 62
SKV-NYTT 63

Omslag: Pippi Långstrump får representera den känsla av allmakt och livsglädje som ska vara det typiska för 9—12-åringar. Foto: AB Svensk Filmindustri

BARNLEDARE SÖKES
I Skattungbyn finns en ekologisk folkhögskola. Vi behöver för 1979 någon som passar våra barn, Linus 5 år och Frida 3 år, och som tillsammans med barnen deltar i arbetet. Du får gärna ha ett eget barn. Vi börjar 8 januari så hör av dig fort till:
Annica 08/774 37 54 eller Ulla 021/280 03.

Boken en personlig gåva

Stort sortiment, personlig service i Kulturcirkeln.

kulturcirkeln
Sveavägen 41 (ABF-huset), Stockholm
Tel. 20 50 80

Bör du aga chefen?

Om du blir förbannad på din odrägliga chef, klappar du då till honom/henne? Men du kanske är trött, har sovit illa, har idiotiska arbetskamrater, då klappar du väl ändå till honom? Inte? Konstigt måste man säga, du måste väl ändå få utlopp någonstans.

Om vi så tänker på chefens situation. Han tycker du är otrevlig, tröttsam, ganska oduglig. Klappar han/hon till dig? Neej, inte ens om han/hon är trött, sovit illa etc.

Hur kommer detta sig? Är det helt enkelt för att båda parter är tämligen jämnstarka eller på att den ena parten är fysiskt överlägsen? Ingendera delen tror jag. Det beror helt enkelt på att sånt gör man inte, av rena självbevarelsedriften. Man är väl inte galen! Vad skulle följden bli? Åtal, internering, vad vet jag.

Helt annat är läget när du kommer hem, om du har ett litet barn inom räckhåll, ett ganska tröttsamt barn kanske. Ett barn som kanske också haft förtretligheter och försöker provocera fram litet intresse från sina föräldrar. Då är du i alla fall i din fulla rätt att klappa till. 85 % av alla barn under 1,5 år i Sverige utsätts för aga, enligt uppgift.

Det kanske är bra för dig att du får avreagera dig. Men hur upplever barnet situationen? En förälder, som det förhoppningsfullt älskar, använder sin fysiska styrka till att slåss. Dels gör det ont, dels är det förödmjukande, dels skapar det rimligen en djup osäkerhetskänsla. Vad kan jag göra för att förhindra nästa utbrott? Bäst kanske att smila eller hålla sig undan?

Om dasken inträffar någon enstaka gång och åtföljs av förklaringar kanske olyckan inte är så stor. Men agans försvarare brukar försäkra att man tar till handkraft därför att barnet inte förstår resonemang. Hur skall det då kunna förstå förklaringarna efteråt?

Nu förbereds en lag som syftar till att förbjuda barnaga. Avsikten är närmast att den skall verka förebyggande. Man tänker sig inte att tränga in i hemmen och kontrollera lagens efterlevnad, vilket knappast vore realistiskt. De enda barn som åtnjuter något slags skydd är dagisbarnen. Där kan ju personalen dra sina slutsatser.

Agans speciella försvarare heter Gunilla Hellström. Hon har skrivit i DN och också uttalat sig i radio, där hon uppgavs vara lärarinna. Hon säger bl a att uppfostrans mål är att lära barnen ta hänsyn. Gör man det genom aga ? ? ? Vem minns förresten inte ramaskriet när agan förbjöds i skolan?

Barnmisshandel är förbjuden i lag och ingen vill stå upp och försvara den. Men var går gränsen mellan aga och misshandel? Årligen dör tiotals barn i Sverige av misshandel och spädbarn får armar och ben avbrutna. Efter att ha blivit omplåstrade på sjukhuset sänds de stundom hem igen. Dessa fall vittnar uppenbart om misshandel men när övergår en ofta förekommande aga i misshandel?

Nu säger agans vänner: vad tjänar det till med en lag som inte kan följas upp ordentligt? En mycket liten del av alla bilstölder och inbrott beivras — kanske dumt att förbjuda dem överhuvudtaget?

Ett annat argument låter så här: är det inte mycket värre med psykisk tortyr, känslokyla, likgiltighet osv? Mycket möjligt. Men det hindrar ju inte att man befriar barnen från e t t slags misshandel, som dessutom oftast medför psykisk skada. — Skall man inte bota en livshotande sjukdom för att man inte funnit botemedlet för en annan?

E.P.

De glömda barnen

Det är barnens år nästa år. Ett år av det barnens århundrade som Ellen Key utropade vid seklets början.

Detta nummer är ett av Vi mänskors bidrag till barnåret. I juni kommer vi med ett internationellt nummer som handlar om barnens situation i andra länder.

Men det här numret handlar om svenska barn i åldern 9—12 år. Vi har försökt skildra deras historia, deras nu och deras syn på framtiden.

I fyra intervjuer speglar vi barns villkor i olika miljöer. För även om det finns "barn" i betydelsen en viss grupp slår klass- och miljöskillnader naturligtvis igenom hos dem likaväl som hos vuxna.

Vi har försökt se med dubbla ögon: både de grundläggande behov som alla barn har rätt att få tillfredsställda och de skillnader som klass och miljö skapar.

Vår målsättning har varit att göra numret tillgängligt också för barn i den här speciella åldern. Det bygger mycket på bilder och en del av texten är riktad direkt till barnen. Vi hoppas att det ska kunna bli utgångspunkt för samtal mellan barn och vuxna, i hemmet, i skolan, på fritids.

Någon har sagt att barn i den här åldern är bortglömda. Efter att ha arbetat med numret vill vi nästan säga att dom är osynliga.

När vi sorterade våra klipp om barn och ungdom sönderföll de i två stora högar: en om förskolebarn och en om tonåringar. Kvar blev ett antal allmänna artiklar om barns villkor.

Likadant när vi letade bilder. Det var svårt att få fatt på just mellanbarnen. Man skulle önska att det berodde på att det anses vara "den lyckligaste åldern i människans liv".

Men sanningen är väl snarare att mellanbarnen glöms bort av andra skäl. T ex att det är de första årens betydelse och tonårens problem som forskningen riktat in sig på. Eller på att föräldrarna tar en andningspaus mellan de akuta behoven av ständig barntillsyn och pubertetsupproret.

Men mellanbarnen är viktiga. Det är nu de tar de första stegen ur barndomen. I andra kulturer och i Sverige förr i världen ansågs 12 år vara gränsen mellan barn och vuxen.

"Omnipotens" — känslan av allmakt — lär vara kännetecknande för mellanåldern. Pippi Långstrump är ett typexempel. Vad finns det för utrymme för den känslan i vårt samhälle? Den fysiska miljön — boendet, trafiken — sätter trånga gränser.

De första allvarliga protesterna mot vuxenmakten kommer. Vilket utrymme för medbestämmande finns hemma, i skolan, på fritis?

"Det sociala nätverket" efterlyses allt oftare. Det har försvunnit och därmed också en naturlig övergång till vuxenlivet. Skolan kunde vara den plats där barn fick lära sig arbeta, leva, tänka politiskt. Idag fylls tiden av kunskaper som de knappt vet vad de ska använda till.

SIA-skolan kunde inneburit en förändring — men vad blir det av den när SIA-tiden tas om hand av de rikaste föreningarna, kyrkan, lottorna m fl, och alternativen inte har råd att ställa upp i konkurrensen?

De här ungarna ska rösta inom 10 år. Vi som är mindre borde få vara med och bestämma om framtiden, säger Johan på ett ställe i numret, för det är ju vi som ska leva då. Jo, det är ju faktiskt det.

LW

BARNENS HISTORIA – från ”ofullkomliga vuxna” till ”bara barn”

Barnens historia är i mycket en lidandets historia. Ett samhälles avigsidor drabbar alltid dem värst. Vare sig det gäller materiell nöd eller känslomässig misär. Vi har försökt följa de halvvuxna barnens historia i Sverige de senaste 100 åren, i ord och bild. Vi har velat beskriva vägen från det fattiga förindustriella Bonde-Sverige, där barnen var en överallt använd och utnyttjad arbetskraft, till dagens högindustriella överflödssamhälle, där vi inte riktigt vet var vi ska göra av dem.
När man ser på nuet genom historien blir den kultur man lever i synlig. Då kan man börja se vad man vill bevara och vad man vill göra sig av med. Med vilka byggstenar man vill bygga framtiden.

foto: Borg Mesch

Bonde-Sverige

Sverige i slutet på 1800-talet: ett fattigt u-land med sjukdomar, nöd och svält, 100 000-tals människor emigrerar för att överleva. Kyrkans och kungens makt över folket är stor.

Sverige började industrialiseras på allvar på 1870-talet: järnvägar och fabriker byggdes, sågverksindustrin blomstrade, gruv- och skogsindustrin tog fart.

Men till största delen var Sverige fortfarande ett förindustriellt samhälle. Maskinerna hade inte ersatt människorna. Hantverkarna var många: skomakaren, skräddaren, bagaren, möbelsnickaren. Större delen av Sveriges befolkning levde av jordbruk. Det betydde inte att de var bönder. Under 1800-talet hade jordägandet koncentrerats till allt färre och större ägor. Småbönder och torpare hade blivit jordlösa statare och lantarbetare. De slet i dryga dagsverken mot en lön som i stort sett bestod av mat och husrum.

Bostad och arbetsplats var ofta på samma ställe. Gränsen mellan arbetstid och fritid var inte så bestämd som idag. Inte heller gränsen mellan generationerna. Privatliv och arbetsliv flöt samman. Leken var gemensam avkoppling för barn och vuxna. Barnen fick successivt lära sig de vuxnas arbete. "Yrkesträning" är nog ett riktigare ord än "barnuppfostran".

Andra gränser var tydligare. Mellan överklass och underklass. Mellan kvinna och man. Mellan lärda och olärda. Bonde-Sveriges vanor, regler och traditioner hade byggts upp under många hundra år. Det fanns inget utrymme för att bryta mot spelreglerna för det kön eller den klass man var född till.

I arbetet med jorden var barnens arbete nödvändigt. Utan dem skulle man inte klarat sig. Från 8 års ålder började de arbeta. Först med enkla sysslor: bära ved och vatten, passa småsyskon, plocka sten ur åkern, samla löv till kreaturen. Så småningom med alltmer krävande uppgifter i jordbruket och skogen. Boskapen ansågs som barnens speciella område — vallpojkarna och fäbodjäntorna var många. Vissa uppgifter gjorde barn av bägge könen men det mesta var strängt åtskilt: pojkarna följde männen i deras arbete, flickorna följde kvinnorna i deras. Gjorde man något som egentligen hörde till det andra könet kunde man straffas med stryk och hot om att man kanske skulle bli förstörd för livet. Vid 14—15 år blev pojkarna "storpojkar" eller "halvkarlar" och arbetade jämsides med de vuxna karlarna. För flickorna var gränsen troligen lägre. En tolv års flicka skulle klara de flesta kvinnosysslorna, sätta upp en väv eller mjölka t ex. Då kunde hon också börja arbeta som piga.

Över hälften av Sveriges befolkning räknades till underklassen, barnen där var många. Om barn överhuvudtaget var rättslösa så var underklassens barn helt rättslösa. De fick ofta försörja sig själva från 7—8-årsåldern, med hårt arbete eller tiggeri, eller också auktionerades de bort till lägstbjudande.

tidigast av alla hon
stiger ur sin säng
och sen går
hela dagen uti
ett enda fläng
för hon ska
skura trappan
och hon ska
skura golv
och hon ska
bära slask och ved
och vatten
hon kommer ej i säng
förrän klockan
slagit tolv
och då så får hon
ligga bredvid katten

Kungens lilla piga

Historiskt sett har de flesta barn alltid arbetat. Både i jordbruket och hantverket började de från 8-årsåldern. Något idylliskt liv var det knappast. Fritid i vår mening fanns inte. Att lyda de vuxna och lära sig arbeta var det viktigaste. Barnens vilja satt i björktoppen, sa man, och menade att man därifrån hämtade björkris för att aga barnen om de inte lydde. I skolan kunde man t o m ha smisk för alla på bestämda tider, vare sig man gjort något eller inte. Men i vissa delar av Sverige ansågs det förnedrande för en vuxen att slå barn.
Foto: Gustavsbergs porslinsfabrik och Borg Mesch

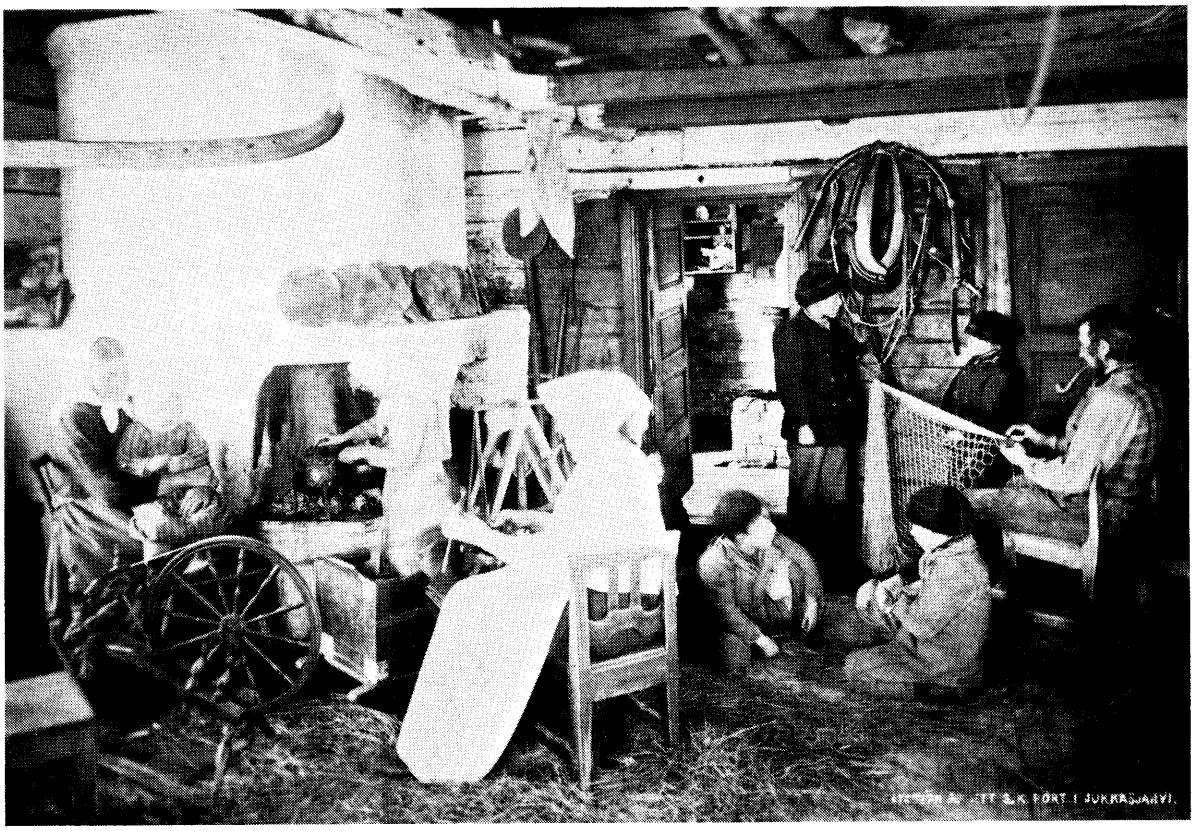

Industrisamhället börjar

Industrialismen innebär stora förändringar i människors liv. Arbetet förflyttas till fabrikerna, maskiner ersätter människor, saker masstillverkas, man lever av sin lön i stället för av resultatet av sitt arbete. Maktförhållandena i samhället förändras. I Sverige avspeglas det när den gamla ståndsriksdagen, som indelade folk efter familj och yrke (adel—präster—borgare—bönder) 1866 ersattes med tvåkammarriksdagen, som delade in människor efter inkomst. De rika kunde ha flera röster, de fattiga hade ingen rösträtt alls.

Men industrialismen ingriper också i vardagslivet. Mamma—pappa—barn-familjen eller mamma—barn-familjen ersätter den större familjen, där ofta den äldre generationen ingick. När bägge föräldrarna är borta från hemmet hänvisas barnen till sig själva och andra barn. Generationerna skiljs åt: gamla för sig, vuxna för sig, barn för sig. Kvinnor och barn behövs inte längre på samma sätt i arbetet — de blir "reservarbetare".

Istället för att arbeta där man bodde fick man nu bo där det fanns arbete. Landsbygdens jordlösa flyttade till städerna och fabrikerna. Arbetstiden var ofta 14 timmar per dag och lönen så dålig att hela familjen måste arbeta för att klara sig. Kvinnor och barn hade hälften eller mindre av männens löner. Man bodde i arbetarstadsdelar, 9— 12 personer i en enrummare.

1891 fanns det 157 000 industriarbetare i Sverige. Av dem var 23 000 under 18 år, 9 000 under 15 år och 600 under 12 år. De arbetade mest i gruvor och sågverk. Veckolönen för barn under 14 år var 3:97 mot 9:73 för en vuxen arbetare, trots att arbetstiden var densamma. I tider av arbetslöshet kunde barnen t o m bli familjeförsörjare.

1881 förbjöds fabriksarbete för barn under 12 år och arbetstiden begränsades till 10 timmar. År 1900 bestämdes arbetstiden för barn 14—18 år till 11 timmar. Man förbjöd nattarbete två dygn i sträck men arbetsgivarna lät i stället barnen arbeta 16 timmar i sträck vartannat dygn. 1916 höjdes åldersgränsen till 16 år och arbetstiden begränsades till 10 timmar. Under 20- och 30-talet upphörde det mesta av barnarbetet i industrin.

1842 beslutas det att alla barn ska gå i skolan för att lära sig läsa, skriva och räkna. Alla ska också kunna rabbla "katekesen", en sammanfattning av kristendomens lära och budord. När man lärt sig katekesen hade man också lärt sig lyda överheten. Det var Guds ordning att somliga var fattiga och andra rika.

Men det var svårt att få barnen till skolan om de behövdes på annat håll. Många gick bara ett läsår. Fortfarande i början på 1900-talet var 4 läsår det normala trots att skolan var 6-årig.

Människor kom samman i stora massor i fabriker och bostadsområden. Man delade samma villkor och man började organisera sig för att förbättra villkoren. I slutet på 1800-talet växer folkrörelserna fram: frikyrkorna, nykterhetsrörelsen och viktigast av allt, arbetarrörelsen.

Arbete och försakelse för fattiga barn ansågs av de uppsatta tillhöra den moraliska ordningen de skulle ha funnit det orimligt om deras egna barn åtnjutit samma moraliska förmåner

Torsten Gårdlund i Industrialismens samhälle

För att förhindra den farliga sysslolösheten inrättades från 1880-talet arbetsstugor där fattiga barn mellan 7 och 12 år skulle lära sig "arbetets glädje" genom att fläta korgar, laga skor, lappa kläder. Personalen bestod av överklasskvinnor som arbetade gratis. Tidningen Social-Demokraten skrev 1897: "Skola prästerna som komma att ta ledningen lära barnen att arbetet är källan till all rikedom och att all vinst därav bör tillfalla dem som arbetar? Nej, det är orimligt, men ljug då icke och säg att man skall lära barnen värdet av arbetet. Och att arbetet giver bröd".

Foto: Kosta glasbruk och Klara arbetsstuga (ur katalogen "Barn i stan")

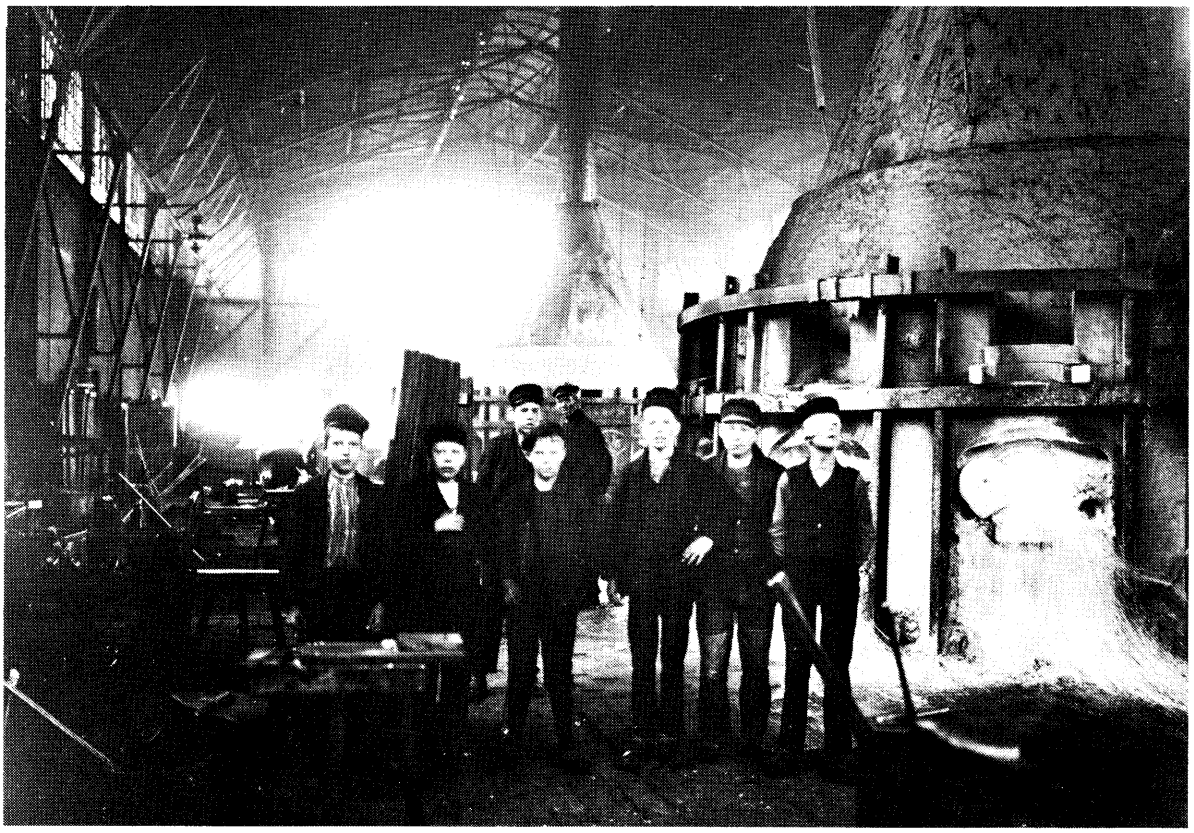

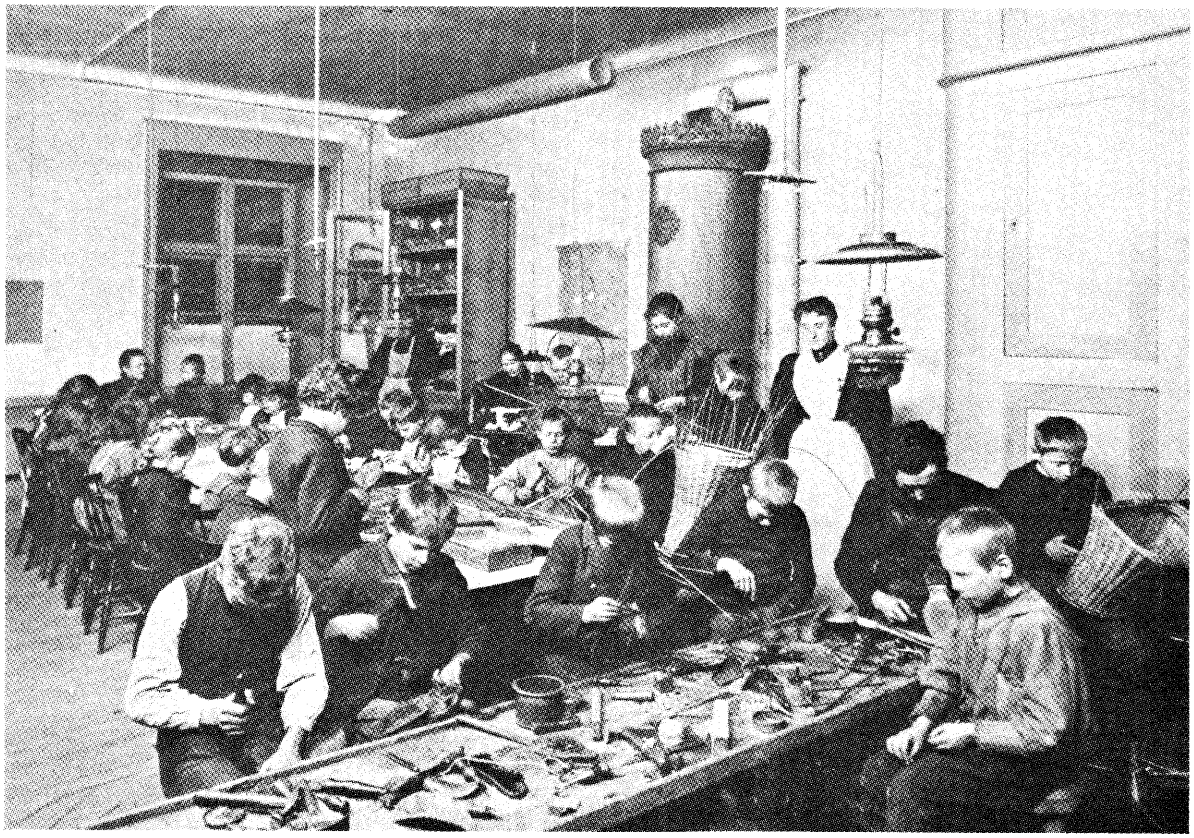

Den gyllene barndomen

Gränsen mellan överklass och underklass var tydlig i det tidiga 1900-talets Sverige.

Medan de fattiga levde på sitt arbete levde de rika på sina pengar, vare sig de ärvt dem eller skaffat sig dem genom vinst på andras arbete.

Medan i det fattiga familjerna allas arbete behövdes för att man skulle överleva, kunde de rika leva i överflöd på bara mannens pengar.

Medan de fattiga trängde ihop sig 12 stycken i ett rum kunde överklassen breda ut sig i 10-rumsvåningar och på stora lantställen.

Om man ser bara till de materiella villkoren är bilden enkel och svartvit. Ser man till andra saker blir det genast svårare.

Bland de fattiga var man tvungen att lära sig sammanhållning och solidaritet. Ensam var inte stark, tillsammans kunde man göra något. I bostadsområdena gjordes fortfarande mycket arbete tillsammans — man tvättade utomhus, högg ved, hämtade vatten, pratade och umgicks i arbetet. Man hade varandra — också barnen som höll ihop i stora grupper. Ingen hade tid att ägna sig speciellt åt dem. Det betydde också att de kunde ha en stor frihet, där de fick utveckla spelreglerna utan alltför mycket vuxeninblandning.

I de rika familjerna såg det annorlunda ut, i adelns, köpmännens, fabriksägarnas, kapitalägarnas familjer. Mannen i familjen var Försörjare, han stod för makten och pengarna. Kvinnan var i första hand Mor. Både hon och barnen var helt beroende av mannen/fadern. Tillsammans stängdes de in i hemmet, isolerade från samhörigheten med andra mödrar och barn. Mellan födseln och vuxenvärlden sköts den långa barndomen in. Den utmålades som en lycklig och bekymmersfri tillvaro. Barnen fick stå för allt det de vuxna saknade i sina egna liv: livsglädje, lust, oskuldsfullhet, tillit.

Barnen var det som höll familjen samman och som skulle föra familjens makt vidare. Pojkarna genom att på nytt erövra faderns maktställning — som de inte längre kunde vara säkra på att bara ärva. Flickorna genom att gifta sig med rätt man.

Pojkarna måste lära sig konkurrera. De skulle ju bli försörjare och "kivas om maten/och slåss om titlarna" (Lenngren). Ensam är stark. Bra karl reder sig själv. Du är din egen lyckas smed. Så löd individualismens och kapitalismens budord. Läroverken blev plantskolor för borgarklassens pojkar, morgondagens makthavare.

För flickorna såg det annorlunda ut. De skulle gifta sig, helst unga och helst rikt. Föräldrarna ordnade barnbaler i jakten på en lämplig äkta man. För flickornas del räckte en skola som lärde dem bli behagliga, klä sig väl och uppföra sig bildat — flickskolorna. De skulle ju aldrig lämna kvinnornas och barnens skyddade miljö — de skulle bara byta hem.

Jag minns den ljuva tiden jag minns den som igår då oskulden och friden tätt följde mina spår

A-M Lenngren i Pojkarna

Nog var tillvaron sysslolös och bekymmersfri för överklassens barn, men den gyllene buren dolde det faktum att de var maktlösare än någonsin. Totalt utlämnade åt föräldrarnas makt, prisgivna åt att hålla sig väl med de vuxna genom att vara nöjda, harmoniska, tillfredsställda. De fick lära sig dubbelmoralens budord: le, skrapa med foten, nig och bocka — även om det kokar inom dig.
Foto: Nordiska museet samt ur katalogen "Barn i stan".

Folkhemmet växer fram

Första världskriget och ryska revolutionen innebar det gamla samhällets fall. Adelns makt bröts, kejsartroner och kungadömen föll. I Sverige fick vi vare sig revolution eller republik, men vi fick en socialdemokratisk regering och allmän rösträtt — t o m för kvinnorna. Med reformer och lagar försökte man undanröja den materiella nöden och de stora orättvisorna mellan överklass och underklass. 1924 fick vi en barnavårdslag som gav ett visst skydd åt barnen.

Under 30-talet levde fortfarande hälften av människorna på landsbygden. I början på 30-talet försörjde sig de flesta på jordbruk. I slutet på 30-talet dominerade industriarbetet. 30-talet är det faktiska övergångsdecenniet mellan bondesamhället och industrisamhället.

Arbetslösheten och fattigdomen är stor. De flesta bor trångt. Loppor och löss är vanliga husdjur.

Hälften av människorna bor i städer — men städerna är fortfarande mänskliga. Det är cykelns decennium — avstånden är små, bakgårdarna och affärerna många. Barnen kan fortfarande erövra staden på sina villkor. Folkskolegrabbar och läroverkspojkar bekämpade varandra i häftiga strider.

Ca 2 % av barnen är registrerade som industriarbetare. Ungefär lika många tar studenten. De rikares barn går i läroverk (skilda för pojkar och flickor) och flickskolor. De andra barnen går i folkskola, som 1936 blir 7-årig.

Välgörenhetstanken från arbetsstugor och julkorgar lever kvar. Rädda Barnen, Barnens dag, Solstickan är ideella initiativ för att försöka hjälpa de fattigare barnen. Sommarkolonier och parklekar startas.

Men det finns också de som sätter in barnens situation i ett politiskt sammanhang. Gunnar och Alva Myrdal menar i sin bok "Kris i befolkningsfråga" (1934) att orsaken till att det föds för få barn i Sverige är att folk inte har råd med barn. Skillnaderna mellan barnfamiljer och andra måste utjämnas. Kostnaderna för barnen måste delas av alla. Man lägger upp ett reformprogram som till stor del förverkligas efter andra världskrigets slut 1945. Men redan i slutet på 30-talet byggs s k barnrikehus, där fattiga barnfamiljer får hyra moderna 2-rumslägenheter till rimlig hyra.

40-talet präglas av andra världskriget och av det svenska folkhemmets framväxt. I Sverige fanns det efter krigets slut utrymme för löneökningar och reformer. Allmänna barnbidrag införs, mödrahjälp och moderskapspenning inrättas, modern blir 1949 barnets förmyndare.

1948 års skolkommission kommer med ett förslag på en skola för alla barn, i stället för det gamla "parallellskolesystemet". 1950 startar en 10-årig försöks-period med "enhetsskolan" som på 60-talet genomförs under namnet 9-årig grundskola.

Barnen arbetar inte längre, de går i skolan. De försvinner ur produktionen och förenas med kvinnorna i de privata hemmen.

Där sprang stora feta råttor jämt på gården och på vintern satt jag inne jämt och frös morsan fick ju ingen ved från fattigvården när min farsa var så ofta arbetslös

Politisk pamflett av Hjorvard till Barndomshemmets melodi

Under 30-talets arbetslöshet var motsättningarna hårda. Många försökte genom politisk kamp förändra samhället. Men det fanns de som vill bevara skillnaderna och orättvisorna. 1931 sköts fem arbetare ihjäl i Ådalen. Nazister och fascister fanns inte bara i Hitlers Tyskland och Mussolinis Italien. De hade många trosfränder också i Sverige. Bilden föreställer en 1 majdemonstration i Stockholm 1932 (Arbetarrörelsens arkiv).

VI KRÄVA
FRI MAT OCH
FRIA KLADER
ÅT ALLA BARN
TILLSTRÄCKAN
DE OCH ARBETS
LÖSA

barn är ett folk och dom bor i ett främmande land...

Beppe Wolgers

Från behovstäckning till konsumtion

50-talet och det tidiga 60-talet innebär en kulmen på den utveckling som pågått sedan slutet av 1800-talet. I början på 60-talet når antalet anställda i industrin sitt maximum. Ingen svälter, de flesta bor hyggligt, alltfler har råd att köpa saker utöver det rent nödvändiga.

Barnen och tonåringarna blir affärsmännens nya marknad. De får sina egna affärer, sitt eget mode, sin egen kultur. Barnen och konsumtionen blir det som främst förenar familjen. Barnen ska få allt det man själv saknat: saker, en mor hemma, trygghet, utbildning. Arvet från bondesamhället med vuxna och barn i gemensamt arbete har nästan helt försvunnit. Men också den proletära gemenskapen i det tidiga industrisamhället börjar vittra sönder. Det arv som vunnit är den borgerliga familjemodellen med en far som är Försörjare, en mor som är Mor och barn som lever i en till synes sysslolös och bekymmersfri barndom.

Under hela 1900-talet har synen på barnen förändrats. Det har forskats mycket kring barns hälsa, både den fysiska och psykiska. De flesta barnsjukdomar har utrotats eller nästan oskadliggjorts. Hälsovården har byggts ut. Men medvetenheten om barns inre behov har också ökat.

Alltsedan Freud kartlade sambandet mellan barndomens upplevelser och den vuxna människans beteende har man blivit allt klarare över de tidiga barnaårens betydelse.

Men mycket av den forskningen lägger över alltmer ansvar på den enskilda föräldern. Samhällets ansvar skjuts i bakgrunden. Den goda modern blir viktigare än en fungerande barntillsyn och ett barnvänligt samhälle. Barns otrygghet i en otrygg värld blir brist på moderskärlek. Deras befogade protester förklaras som fadersuppror. Krav på förändring förenklas till generationsmotsättningar.

Teorier om barnuppfostran har avlöst varandra. Gamla tiders auktoritära uppfostran med stryk och ovillkorlig lydnad ersätts av en tro på fri fostran.

30-talets upplevelser av vart ovillkorlig lydnad kunde leda skrämde många. Man ville fostra sina barn till kritiska och självständiga individer som ifrågasatte auktoriteterna. Men fri fostran blev ofta frihet från fostran. Den tron som blev tom när föräldrarna abdikerade intogs i stället av barnen, har Rita Liljeström sagt. Och av massmedia, som nu blir allt viktigare som ideal och förebilder för barnen. Meningen var aldrig att barn skulle få sin vilja fram utan att de skulle få sina känslor fram, har Skå-Gustav Jonsson sagt. Att man skulle respektera barnet som människa. Kanske var det lättare att låta barnen få sin vilja fram — åtminstone genom att köpa de saker dom tjatade om — än att orka ta emot barns känslor, när man kanske själv aldrig lärt sig förstå sina egna känslor.

På 50-talet börjar de stora julklappsjularna. Barnen ska få allt det man själv saknat. De leksaker man aldrig fick, den skola man aldrig gick i. De ska besparas ens egna mödor — dem håller man tyst om. Politik blir något fult. "Jag tänker minsann inte påverka mina barn — de ska få bestämma helt själva". Men utan kunskap om "det bittra förflutna" kan man inte få perspektiv på det man vunnit. Många av 50-talets barn blev historielösa och fick på egen hand skaffa sig de kunskaper som de vuxna hänsynsfullt undanhållit dem. Foto: Gunnar Smoliansky och Hans O Sjöström/BILDHUSET.

Motståndet vaknar

Under 60-talet är det högkonjunktur i Sverige. Behovet av arbetskraft är stort. Hemmafruarna går ut på arbetsmarknaden och vi får en stor invandring. Handeln och industrin rationaliseras: det blir allt färre och större enheter. Småkommunerna slås ihop till storkommuner. Folkomflyttningarna tar fart — idag flyttar en halv miljon svenskar över kommungränserna varje år. De stora städerna växer snabbt. Bostadsbristen täcks genom snabbproducerade förortsområden. Avstånden blir längre. Trafiken tätnar. Omflyttningarna och avstånden gör samvaro och kontakter allt svårare. Familjen privatiseras och samlas kring TVn, bilen och sommarstugan.

Produktionstakten stiger, konkurrensen hårdnar. Arbetstidsförkortningarna äts upp av de långa resorna. Avstånden mellan barnen i boendemiljön och de vuxna på arbetet blir allt större. Bristen på vuxna förebilder ersätts av massmedia i TV, filmer, serier, musik.

När mödrarna börjar lönearbeta blir barnen ensamma kvar. Det sociala nätverket har brutits sönder. Fäderna har sedan länge varit borta från hemmet. Samhällets barntillsyn för de halvvuxna barnen är nästan obefintlig — man räknar med 5 % behovstäckning av tillsynen för 7—10-åringar.

Kvinnornas arbete tvingar fram nya rättigheter — och skyldigheter — för fäderna: föräldraförsäkring, delad vårdnad. Men än är det bara drygt en tiondel av fäderna som utnyttjar reformerna.

Det mesta av den materiella nöden är borta. Det sociala trygghetsnätet är rätt stabilt. Men vi börjar se välståndets pris — det vi förlorat av andra värden. Utlänningar på besök beundrar välfärden men förskräcks över vårt sätt att behandla barn och vuxna.

Protesterna kommer först från ungdomen, som börjar forma egna livsmönster. De tar avstånd från konsumtion, prestige, karriär. Det sena 60-talet och 70-talet ser många nya rörelser födas: kvinnorörelsen, byalagen, kärnkraftsmotståndare, boendekampen, musikrörelsen. Kampen går delvis på tvärs mot det etablerade politiska systemet. Man kräver ett resursbevarande samhälle, verklig jämlikhet, kortare arbetstider, plats för människor.

Barnen finns med nästan överallt i den kampen. Kloka, medvetna barn.

Men det finns också alla de andra. Aniara-barnen. De, som mitt i välfärden berövats sina elementära rättigheter av känslomässig trygghet, gemenskap, solidaritet, tillit, tillhörighet. Var femte stockholmspojke som idag är 10 år räknar man med ska vara utslagen om 10 år.

Klasskillnaderna har ändrat ansikte. De nyfattiga bor i moderna trerumslägenheter och har socialbidrag till mat och hyra. 1800-talets utsugning av de fattigaste har ersatts av utslagning. Pengarna och prylarna är inte längre den avgörande skillnaden. Språket, boendet, tillhörigheten i samhället, möjligheten att göra sig hörd, att bestämma över sin tid är en annan sorts gränser, men lika obevekliga.

Motsättningarna och motsatserna skär varandra. Medvetenheten växer om att de beslut vi fattar idag är avgörande för hur våra barns framtid ska se ut.

Inget samhälle som ger den materiella välfärden hög prioritet kan undgå uppkomsten av en instrumentell hållning hos sina medlemmar

Rita Liljeström i Uppväxtvillkor

"Vi vet ganska litet om vad händelsefattigdom, bristen på handlingsmöjligheter och de hårt planerade markytornas restriktioner betyder för barns behov av att upptäcka, uppleva och uttrycka sig, att uträtta något och vara aktiv" skriver Rita Liljeström i Uppväxtvillkor. Även om vi inte vet, i siffror och statistik, så anar vi nog i alla fall. Både vad det kan betyda och vad ett alternativ av människor, händelserikedom och fria ytor kan betyda. Foton: Sven-Åke Nordlöv/Graffiti och Cecilia Borggård/SAFTRA.

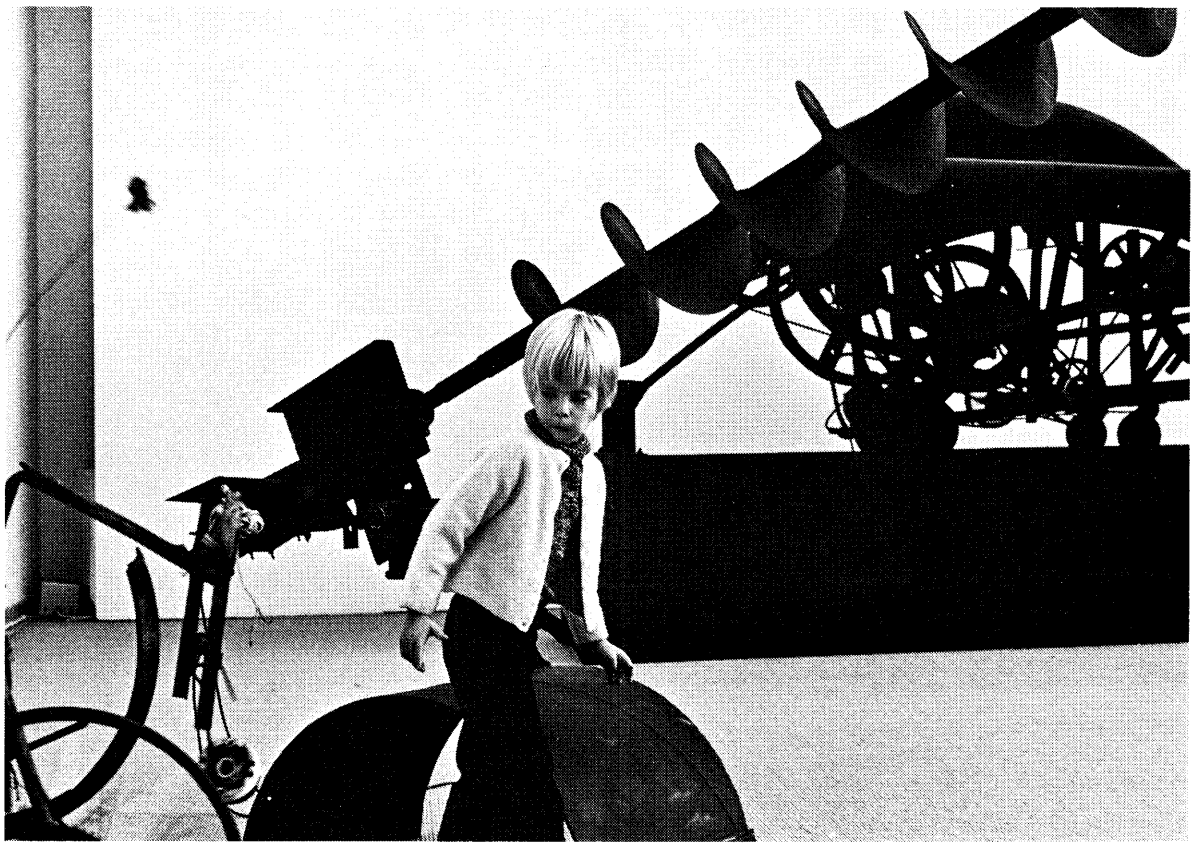

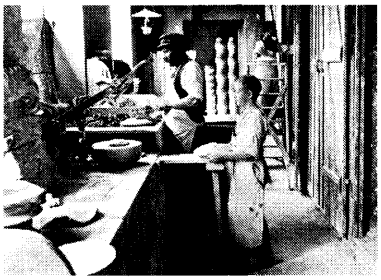

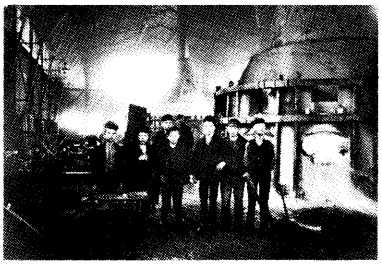

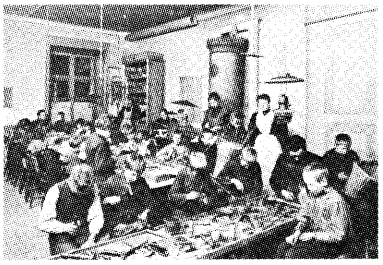

Nästan ett helt folk har flyttat över från bondbyar, torp och stugor till höghus, hyreskaserner och förortsvillor.

Sten Carlsson

De senaste 100 åren har Sverige genomgått en total omvälvning. I slutet på 1800-talet bodde 90 % på landsbygden. Idag bor 80 % i städer och förorter. Jordbrukssamhället har blivit ett av världens mest industrialiserade länder. Av utvandrarlandet där 1 miljon av 5 miljoner emigrerade 1870—1920 har blivit ett invandrarland. 1 miljon av Sveriges befolkning kommer idag från andra länder. Det fattiga och svältande u-landet har blivit ett överflödssamhälle med social trygghet. Men välståndets pris har varit högt: folkomflyttningar med rotlöshet som följd, uppdriven produktionstakt med hög utslagning, minskad tid för gemenskap och kontakter som leder till psykisk misär för många människor.

De tydliga klasskillnaderna i 1800-talets Sverige har bytt ansikte. Det är inte längre pengar och materiell standard som är den avgörande skillnaden. Tvärtom, visar undersökningar, är det ofta "socialgrupp 3" som köper mest saker till sina barn.

Gränserna är lika definitiva men svårare att se. Det handlar om disponibel tid, inflytande över sitt arbete, vilket bostadsområde man bor i, vilket språk och vilken social kod man har tillgång till.

Skolan kan stå som ett exempel ur barnens värld. Det är ett visst sätt att svara och vara som belönas. De flesta över och medelklassbarn har tillgång till den "sociala koden", men de flesta arbetarbarn har det inte. Skolan är fortfarande den maskin som sållar agnarna från vetet, blivande städerskor från blivande direktörer. Den viktigaste skillnaden mot förr, menar en dansk skolforskare är att varje elev nu själv tar på sig skulden för ett eventuellt misslyckande. Därmed lyckas skolan, progressiva lärare och oppositionella föräldrar och elever till trots, med sin egentliga uppgift: att reproducera det bestående samhället.

Förändringarna i produktionsförhållandena har starkt påverkat familjens situation. "Det sociala nätverket började brytas ner när familjen förlorade sin betydelse som centrum för produktivt arbete och hamnade vid sidan av arbetslivet" (Liljeström). Den familjemodell som blivit den dominerande är efter modell av 1800-talets borgerliga familj, med mannen som huvudförsörjare, kvinnan som huvudförälder och barnen som privategendom. Barnen och konsumtionen har kommit i arbetets ställe som den sammanhållande länken i familjen. Trots att alltfler av familjens tidigare funktioner har övertagits av industriell produktion och av institutioner har kärnfamiljens ställning stärkts. Den har blivit symbol för mänsklig gemenskap. Familjerna har blivit mindre och samtidigt mer isolerade. Flyttningar från hemort och släktingar spelar in. Långa arbetsresor likaså. Trycket på familjens

kärleksresurser ökar.

Synen på barnen har också förändras i snabb takt. Från att som små vuxna ha varit med i arbetet har de blivit familjens leksaker.

Den gyllene bur av ansvarslöshet och maktlöshet, av bekymmerslöshet och beroende som var borgarbarnens på 1800-talet har blivit alltfler barns verklighet. Mot den skyddade atmosfären i det egna hemmet står en likgiltig omvärld. Mot uppmärksamheten i familjen står anonymiteten i samhället.

Barn är den stora kvarvarande gruppen i samhället utan verkliga rättigheter — utan politiskt inflytande, i totalt ekonomiskt beroende, utan möjlighet att påverka sin situation på ett genomgripande sätt. Den paradoxala situationen har inträffat att samtidigt som puberteten krupit ner 3—4 år i åldrarna de senaste 40 åren är barn i stort sett förbjudna att delta i samhället, på arbetsmarknaden eller i politiken, före 16 års ålder.

Vad har barnen vunnit och förlorat på de senaste 100 årens utveckling?

De sugs inte längre ut i barnarbete — men de har samtidigt förlorat kontakten med produktionen, närheten till vuxenvärlden. Istället har de fått institutioner som skolan där de förvaras till vuxen dvs produktiv, ålder.

De lider inte längre materiell nöd, men de har samtidigt förlorat det sociala skyddsnätet av människor i olika åldrar.

Barndödligheten är låg och hälsovården för barnen god. Men de flesta barn lever inte längre i en fysisk miljö de kan erövra.

Dessa resonemang gäller naturligtvis inte varje enskilt barn men det gäller barnen som grupp, som del i samhället. De har vunnit en ökad frihet men förlorat en självklar trygghet i vetskapen om att behövas, att vara tillhörig ett sammanhang.

Men om den ena polen var nöd, sträng uppfostran och synen på barnen som ofullkomliga vuxna och den andra polen överflöd, fri fostran och synen på barnen som ett gåtfullt folk börjar många idag söka sig tillbaka till ett mittfält.

Den fria fostran måste innehålla normer och regler. Vår rädsla för det auktoritära får inte innebära att vi inte vågar vara auktoriteter i kraft av vår egen livserfarenhet. Barn ska inte skyddas och beskyddas intill hjälplöshet, de måste också lära sig ta ansvar och själva klara av att göra saker. De är inte små vuxna men heller inte bara barn. De är människor och medlemmar av en klass, snart gamla nog att vara med och bestämma i samhället.

Många anser idag att vi har ett samhälle som det inte passar att ha barn i. Men om det inte passar för barn passar det nog heller inte för de flesta vuxna. Istället för att förlägga problemen hos barnen skulle vi kanske rannsaka oss själva.

Våra grundläggande behov är inte så värst olika.

LW

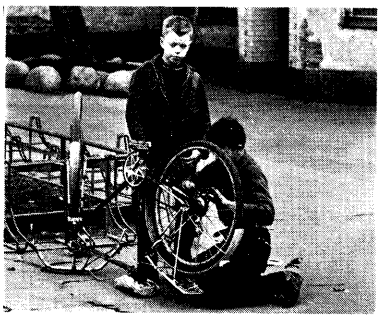

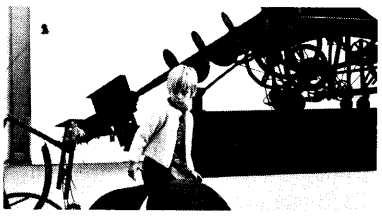

Låt oss erövra syntesen!

Av Margareta Garpe

foto: Curt Carlsson

Att busa är ett vitalt uttryck för barnets behov att pröva vuxenvärldens normsystem, att utmana gränserna för att veta var dom går och sedan, så småningom, införliva dom i den egna självkontrollen. Men idag, i storstaden, inför en på ytan likgiltig vuxenvärld skruvas det som från början var vitalt och ett steg mot vuxenlivet in i alltmer destruktiva handlingar.
Och reaktionen mot denna utveckling är på väg. Med krav på fler poliser, fler ABAB vakter...

Mina uppväxtmiljöer är så pass typiska att dom kan tjäna som exempel på busets utveckling de senaste decennierna!

Jordbruket i Västerbotten... produktionen var konkret och synlig och vi barn följde de vuxna om dagarna. Så gott som alla förbud var till för att skydda produktionen och oss själva. Vuxenvärlden var kompakt och enig och det mesta ansågs så självklart att det inte ens behövdes sägas.

Men en gång slog vi till, mot själva produktionens bas. Öppnade grinden till kohagen och låg med klappande hjärtan i diket och väntade. Det första kräket skumpade ut, syrran började gråta, de andra följde efter och de vuxna kom rusande. Luften ven av order, springande intog alla sina posteringar. Jag hade blodsmak i mun när jag andfådd klafsade genom skogsmyren med lövruska i handen, för att nå en position bortom en flyende ko. Efter en evighet stängdes grinden igen. Inte ett ord blev sagt om det inträffade.

Och så i det nybyggda egnahemsområdet under mitten av femtiotalet där man levde sitt liv utan några större förflyttningar. Efter något år kom det för oss barn enda synliga uttrycket för produktionen; de omsorgsfullt skötta små äppelträden. Raider in i trädgårdarna, de andra väntade utanför med cyklarna klara för reträtten. Skulle de anfallande bli tillfångatagna, skulle det ringas hem, tänk om dom fick spö. Eller skulle tanten komma ut med en stor påse äpplen och bjuda alla och man skulle rodnande få tacka och ta emot?

I dagens storstadsmiljö är produktionen osynlig och så gott som alla sammanhang har flyttats till en nivå som även för oss vuxna blir abstrakta. Men med sömngångaraktig säkerhet slår dagens tioåringar till mot tunnelbanan, den pulsåder som förbinder förorten med arbetsplatserna. Eller bilen...eller cyklarna. Men att busa i T-banan är som att dricka och ändå förbli törstig. Ingen vuxen anser sig ha varken rättighet eller skyldighet att reagera utan gömmer sig bakom tidningen eller ser på sin egen spegelbild i fönstret.

Det är grymt men ändå sant: att när barn blir "stökiga" så blir dom förkastade, bemötta med undandragande och kyla. Men jag tror ändå, att de flesta vuxna som agerar likgiltigt inte tycker illa om barn i sig utan att vi alla drabbats av en stor osäkerhet. Ty trots allt tal om "solidaritet" och "sammanhållning" har barnen alltmer blivit en privatsak, en del av ett gåtfullt folk som det krävs stor psykologi och många kurser för att förstå.

Och visst är tiden ur led och framtidstro har ersatts av undergångskänsla, ja det finns många förklaringar till sönderskurna säten och skrämda barn och pensionärer. Vi har blivit så medvetna om några av orsakerna att det finns risk för att vi i vår brist på konkret handlande förstärker symptomen istället för att hålla dom stången. Och under de gångna åren har vi läst oss till en kunskap om barns psykologi (om än många gånger i amerikanska individcentrerade medelklasstappningar) som rätt använd ändå kan vara ett verktyg. Men om vi missbrukar den, om vi avhänder oss rätten till handling, om vi genom den ser barn som ödesbundna symptom på bristande jag-identitet, odipalkonflikt m.m. Då blir psykologin inte frigörande utan förtryckande.

De stora städerna är besvärliga att uppfostra morgondagens vuxna i. Men de är ett faktum. Kapitalismens ondska är eländig men än så länge inte krossad. Och säkert är det bättre och lättare i Kina eller någon annanstans. Men vi lever nu en gång våra liv här och nu och detta är den barndomsvärld som bjudes alla våra barn.

Det ligger i vårt intresse att svenska städer inte blir som New York. Vi vill att våra barn ska kunna förflytta sig i den stora staden utan att skada sig själva eller andra. Vi vill också att våra trötta systrar och bröder på kvällarna i T-banespärrarna ska kunna sköta sina jobb utan risk för sin egen säkerhet.

Om uppbrottet mot auktoriteter och tilltron till den amerikanska fria uppfostran i den kommersialiserade tonårskulturens tecken var tesen så hotar nu antitesen: krav på flera vakter, fler poliser, som ytterligare förvärrar situationen.

Men låt oss erövra syntesen; använda de psykologiska insikter som denna tid ändå givit oss men samtidigt återerövra rätten och skyldigheten att vara vuxna som ingriper och reagerar och förklarar orsak—verkan. Ytterst är det en solidaritetsfråga av ett slag som kvinnorörelsen måste bana väg för. ■

Karin:

”Det är så tråkigt här — det händer ingenting”

Karin är en glalynt och utåtriktad flicka, som är yngre kompis till min dotter Johanna. Hon bor i ett idylliskt villaområde utanför Stockholm. Ändå vill hon som vuxen bo på andra ställen, ”lite varstans”.
Karin går i sjätte klass. Pappa arbetar heltid, mamma deltid. Hon har en äldre bror som är fjorton år.

intervju och foto: Ann Andrén-Karlström

Hur ser din dag ut?

Ja, först vaknar man, det tar ganska lång tid, man ligger och drar sig.

Mamma väcker (det är det värsta som finns, man får huvudvärk)... Sen klär jag på mig — får oftast springa till bussen. Dom dagar mamma inte jobbar lagar hon frukost, men då hon börjar klockan 8 brukar vi laga allihopa.

Åker buss till skolan, det är bara några hållplatser. Så kommer man till plugget. Oftast har vi matte första timmen, det är det värsta som finns.

De flesta dagar slutar vi omkring klockan 2, en dag halv 4.

Vad gör du då skolan är slut?

Jag åker hem, ibland leker jag med nån, eller så går jag ut med katten i skogen lite, för hon är så lat så hon orkar inte gå ut själv.

Så brukar jag sitta och pyssla — med klister.

Jag brukar klistra lite i mitt rum. Fast just nu bor jag i tvrummet, för mitt rum är inte riktigt klart än. Jag har alltid haft eget rum.

Jag leker med olika, har både tjej- och killkompisar, men det är inte så många att välja på. Det går också bra att vara ensam, tycker jag. Det är rätt skönt.

Ibland går jag ner till mamma (på lekskolan), fast det är inte alltid man får vara där.

Jag gick till Fritidsgården förut fast där var så tråkigt, det händer ingenting. Dom har en cafeteria där och så köper man godis och så går det bara åt en massa pengar. Så måste man åka buss dit också.

Äter du mycket godis?

Ja, jag äter mycket godis. Om vi hade fått äta godis i skolan vet jag inte hur det skulle ha gått...

Jag kanske köper för 5 kronor i veckan, fast jag får godis hemma också, för dom äter också mycket.

Har femtio kronor i månaden, fast det brukar bli lite olika...

Vad har du mer för intressen?

Jag spelar piano, det är kul, fast det låter ganska tråkigt.

Sen åker jag skateboard med min brorsa. Det finns ingen annan tjej som gör det, därför får jag åka med killarna. Det är kul. Vi brukar åka inne på Söder. Så är det en kille i vår klass också som jag brukar åka med. Har en gammal skateboard, men vill ha en ny nu. Den gamla har jag sparat och slitit ihop till själv. Den kostade 140 kronor, det är ganska billigt.

Kontakten med brorsan?

Vi åker skateboard tillsammans — annars är han i sin värsta ålder just nu: Skriker och bråkar!

Han sjunger och håller på, kan inte vara tyst en minut. Sitter man och tittar på tv eller så, ska han börja sjunga och tralla... det är irriterande.

Ibland bryr sig mina föräldrar för mycket om brorsan, tycker jag. Det blir så, jag vet inte varför.

Ibland har jag sagt det till dom och då börjar dom bry sig om mig i stället, men sen blir det ändå så att dom bryr sig om honom igen.

Måste ni hjälpa till lika mycket?

Min brorsa räknar ut att han ska komma hem precis när alla har dukat och gjort klart liksom.

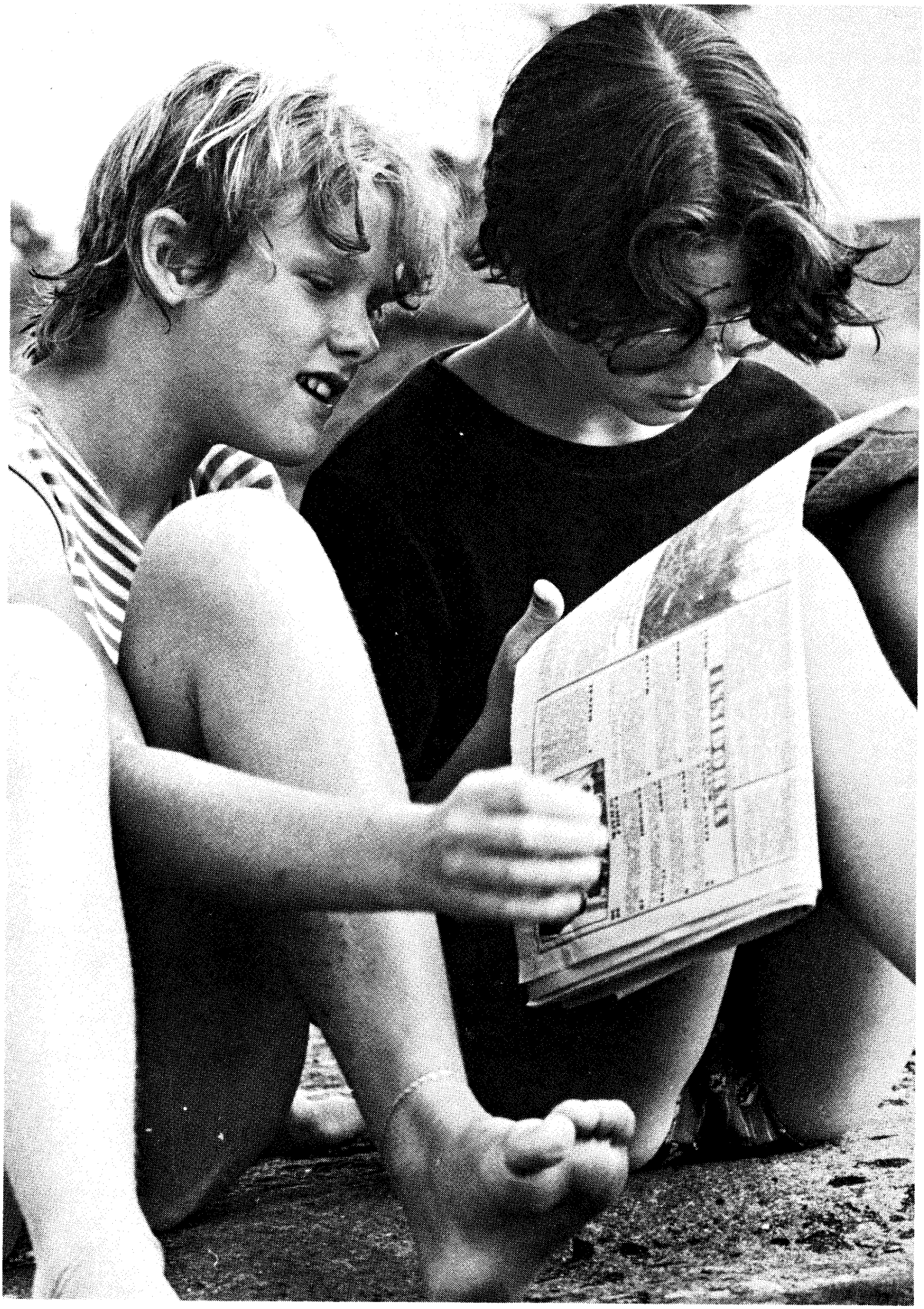

Oftast protesterar jag. Ibland blir det ändring. Då brukar han duka som omväxling, men då är det *verkligen* snällt gjort tycker han.

Föräldrarna tycker båda ska hjälpa till lika mycket, men det är så att killar ska göra killjobb och tjejer tjejjobb. Killjobb är att snickra och laga grejor. Tjej-jobb är att laga mat och så där.

Fast jag tycker det är **roligare att snickra än att duka!**

Semestern?

Vi har alltid haft segelbåt. Det är kul. Vi brukar segla i skärgården. Sen har vi en liten jolle som vi brukar segla med på insjön.

Hur trivs du i skolan?

Där är väl bra. Fast det beror på vem man är med. Om man är med nån som busar blir man påverkad... Vi är ganska snälla i vår klass, så det går bra. Förut hade vi en lärare som var väldigt sträng. Då var vi nästan knäpptysta, vågade inte säga något. Kritisera vågade vi inte heller. Vi var lite rädda för henne, fast hon var väldigt snäll *också*. Nu vågar vi kritisera och prata mer. Fast i lågstadiet hade vi en *väldigt* bra lärare i tre år. Hon var fantastisk, precis som en lärare ska va. Hon hade olika humör. På morgonen sa hon vilket humör hon var på, så man kunde akta sig om hon var på dåligt humör. Det ska bli spännande att börja högstadiet, fast jobbigt förstås. Det är så många lärare.

Har du läst någonting om högstadiet?
Nej, inte så mycket.

Vad läser du?

Jag läser deckare, Agatha Christie och sånt. Det är kul.

Tidningar då?

Ja, Fantomen och Stålmannen. Vi läser Dagens Nyheter hemma också. Ibland läser jag förstasidan, där det står mest. Så seriegubbarna så klart och TV-programmet. Annars mest böcker.

Om rädslor

Ibland blir man rädd. Krig är jag rädd för, det tycker jag inte verkar särskilt trevligt. Och jag såg på fascistprogrammet — usch vad jag tycker det verkar läskigt. Det blir jag verkligen rädd för. Dom där får inte ta över och styra världen tänker jag då. Dom tycker att alla vita ska bestämma och så tar dom död på alla judar...

Dom flesta tycker nog att det är läskigt med krig och sånt. Fast jag vet inte vad *jag* ska kunna göra för att förhindra det.

Om framtiden

Det varierar vilket yrke jag vill ha. Den här veckan vill jag gärna bli skådespelerska. Jag tycker om att uppträda och dansa. Har gått i en teatergrupp, fast den var inget bra. Annars vet jag inte vad jag vill bli.

Djur tycker jag om, men det är ingenting för mig med min allergi.

Jag vet inte hur jag vill ha det i framtiden. Inte för att jag vill bli rik eller så där, det verkar inge kul.

Men jag skulle vilja resa omkring i olika länder. Tågluffa.

Så här vill jag i varje fall inte bo. Usch vad tråkigt. Jag skulle inte vilja bo någonstans, skulle bara resa omkring.

Familj?

Nej, jag vet inte.

Barn?

Nej, usch. Fast det vet jag inte vad jag vill när jag blir stor.

Kärnkraften, vad vet du om den?

— Jag vet inte så mycket, fast man gör den i stället för oljan, som kommer att ta slut. Vet inte om den är bra eller dålig. Man kanske måste ha den i framtiden bara.

Nackdelen är att "dom" ska ligga i marken i 1000 år för att bli säkra — det verkar ganska läskigt.

Om det kommer ut något blir det nån luftgrej som är farlig. Atombomber blir det. Det har med varann att göra, det vet jag, men inte hur.

Så klart jag väljer att gå ner i standard om det gäller säkerheten.

Har ni talat om det här i skolan?

Nej, inte med vår vanliga lärare. Men vi hade en vikarie som var väldigt insatt. Han berättade jättemycket om sånt där.

Ska barn vara på daghem?

Daghem tycker jag är bra. Jag gick på lekskola, fast inte daghem, för mamma jobbade inte då.

Men jag tycker det är rätt.

Men min förra fröken sa att dom gamla — morfar och mormor — skulle stanna hemma och ta hand om småbarnen — men det går ju inte, för min morfar är 92 år. Han är ju blind också. Fast om han var yngre...

Vad känner du till om Mullvaden?

— Det var det där huset som ockuperades. Några människor gick in i husen och ville att dom inte skulle riva där.

Vad tycker du om det?

Jag vet inte, det var väl rätt... Det var väl onödigt att polisen kom dit. Dom kunde ju i stället ha *pratat!* □

Cemal: ”Alla ska spela å leka ihop ingen ska vara utanför”

intervju och foto: Marie Korpe

Cemal, 12 år, kommer från en liten by i centrala Turkiet. Där försörjde sig familjen på jordbruk. Nu arbetar Cemals pappa på restaurang och hans mamma går i skolan för att lära sig läsa och skriva. Cemal går i sjätte klass i Vårby. Där trivs han bra. Familjen talar ibland om att åka tillbaka till Turkiet men Cemal vill helst stanna. Han vill gå färdigt i skolan och bli pizzabagare som sin bror.

Jag vill vara ensam. Det är skönt. Jag vill alltid vara ensam. Inte gifta mig. Hemma somnar vi klockan tolv på natten när TV:n stänger. Alla sover samtidigt. Min lillebrorsa och jag brukar bråka när vi ska sova. Då blir dom andra arga. Vi har två rum och kök. Alla sover i samma rum. Pappa, morsan, mina tre bröder, min lillasyster och jag. Vi har sju sängar. Ingen kan sova förrän TV:n stänger. Det är skönt att sova så. Men vi vill ha tre sovrum.

Pappa börjar klockan tio på morgonen och slutar tolv på natten. Han tycker det är skönt att jobba. Om pappa glömmer sin nyckel på jobbet måste morsan öppna dörren. Morsan läser svenska på dagarna. Hon är hemma när jag kommer från skolan.

Jag tycker det är bra i skolan. Fast dom som går i högstadiet retar oss. Turk-burk, säger dom. Det bryr jag mig inte om. Om vi säger tillbaks till dom så får vi stryk. En kompis till mig sa "jävla svenskpannkakssill". Men det är inte svenskarna som retas så mycket. Det är andra. Jag har fler kompisar. Jani, Johan och Mustafa.

När jag kommer hem från skolan går min lillebror och jag och fiskar och så bråkar vi. Vi spelar innebandy på fritis och vi vann innebandyn, vi ska få pris på fredag. Vi gör samma sak alla dagarna. Vi fiskar, bråkar och spelar fotboll ihop med kompisar.

"SÅNGEN FÖDER SEGER"
Om musik i Vietnam av Solidarisk handel
64 sidor * Rikt illustrerad
26:— inkl porto. Boken kan beställas gm insättande av 26:— på postgiro 40 98 80—2. Skriv Sången föder seger och ditt namn och adress på talongen.

SOLIDARISK HANDEL
Kungsstensg. 27, 113 57 Stockholm.
Tel. 31 86 42
Öppet torsdag—fredag kl 14—18

Sen går vi hem och äter. På kvällarna tittar vi på TV. Mest deckare och såna filmer. Alla dagar gör vi samma saker. Vi tittar också på "Språka", det är ett program på turkiska.

Jag kommer från Kulu i Turkiet. För fyra år sen åkte min pappa till Sverige. Han skulle arbeta där. För två år sen sa en av mina storebrorsor "vi går till Sverige" och så gick vi dit. Morsan och min syster åkte tillbaka till Turkiet först, sen kom dom hit. Vi bor i Vårby Gård. Morsan går i skolan och pappa arbetar på restaurang. Hemma pratar jag svenska med mina bröder och min syster och turkiska med pappa och mamma.

Om man jämför Turkiet och Sverige är det nästan samma sak. Men Turkiet är lite bättre. Man rider åsna och häst. Jag red för mycket en gång. Åsnan sprang för fort och hoppade, då ramlar jag ned, så sprang åsnan hem. Vi hade en åsna i Turkiet, och lamm och kor och några höns. I Turkiet är det skönt men jag vill inte gå dit.

Min mamma och mina stora bröder vill åka dit. Jag tror 1980 ska vi gå tillbaka. Morsan vill att vi ska gå på semester dit. Det vill inte jag.

Det är bättre kompisar här. I Turkiet är våra kompisar så busiga. Vi busade för mycket. Vi har slangbellor och dödar fåglar. Men vi får inte för morsan. Hon blir jättearg då. I Turkiet gjorde vi det men inte här.

Det är skönt att gå i den här klassen. I måndags flög taket av ett hus. Vi var där och tittade. Vi var rädda. Kanske var det en bomb. Raggarna gillar det. Det kanske kunde finnas en bomb till i huset.

Men tjejerna i klassen skriker för mycket. Majjen säger inte åt dom. Flickorna och pojkarna ska inte gå i samma klass. Dom skriker och pratar. Om tjejerna kommer för sent säger han inte nåt åt dom. Om killarna kommer för sent skriker han. Jag gillar honom ändå. Han är bra. I Turkiet är det bättre ordning i skolan.

Jag tycker OÄ är tråkigt. Dom andra ämnena är bra. Jag läser böcker i skolan. Cowboyböcker och deckare. Nu läser jag "Brinnande ögats gåta". Den läste jag också i femman, nu läser jag om den. Det är skönt att läsa såna böcker. I Turkiet finns inte så bra böcker.

Jag lånar böcker av turkiska fröken. En bok är om en gubbe som lär dom fattiga killar att läsa. Han säger till föräldrarna att det är gratis i skolan men dom får inte busa där. Den boken är bra.

Jag läser Aftonbladet och Söderposten. I går läste jag att dom dödat en gubbe i Turkiet. Jag läser på turkiska tidningar också. Dom finns inte här. Då måste vi åka till T-centralen och köpa där.

Jag är inte rädd för nånting. Inte nånting... men jag är rädd för att det blir krig i Turkiet, mot Grekland. För dom vill ha Cypern.

På helgerna spelar vi fotboll och brännboll och leker turkisk kurragömma. Det är skönt att leka det. Det är några svenskar som har lärt det av oss. Jag tycker det är jätteroligt att spela tillsammans. Alla ska spela och leka ihop. Ingen ska vara utanför.

*

Vad tycker du om kärnkraft?

Jag tycker det är dåligt. Men jag vet ingenting om det.

Har du sett nånting om Mullvaden?

Jag har sett i TV att dom bråkade. Jag vet inte varför.

Tycker du att barn ska vara på daghem?

Jag vet inte. Jag har aldrig varit på något så jag vet inte. □

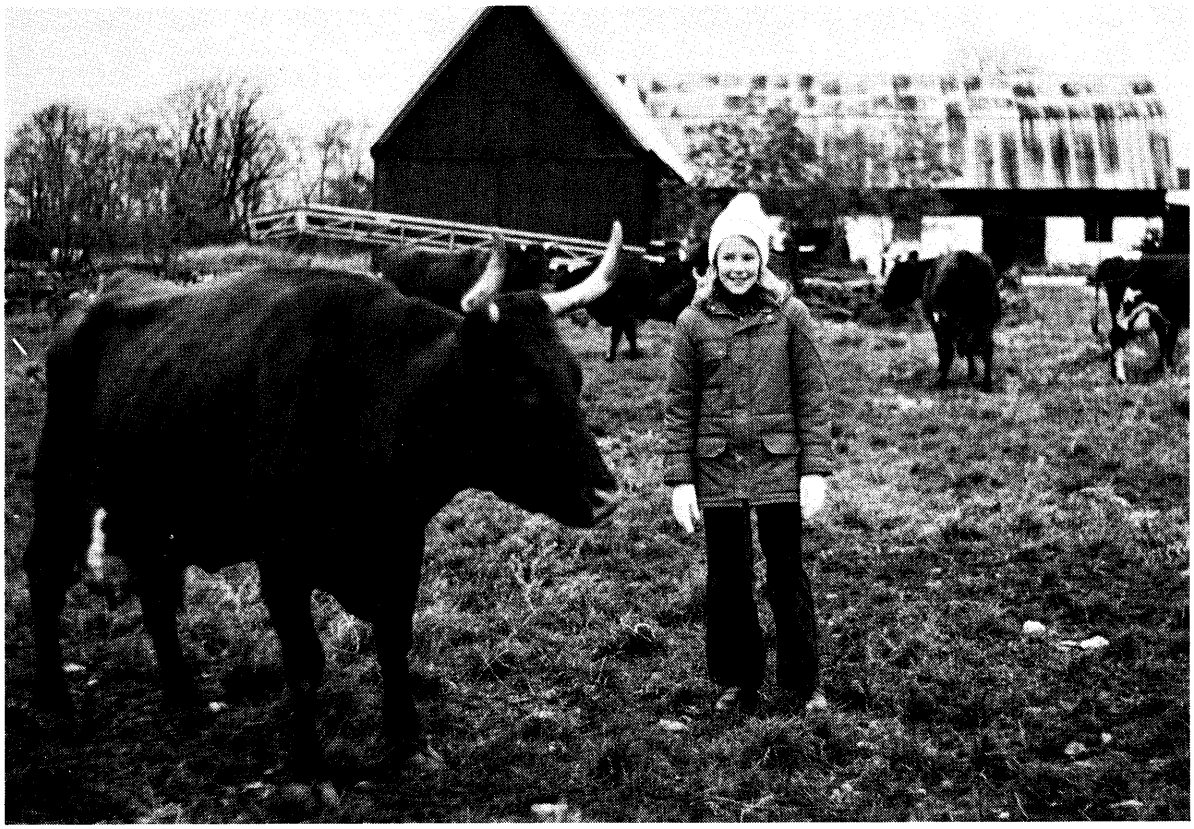

Annemo:

”Jag kan ju mjölka — nog klarar jag att bli bonde”

Alldeles vid vägen genom Norrby mot Löt på Öland ligger Gunnarssons gård och här bor Annemo. Annemo är tio år och går i fjärde klass. Hon har inga syskon, men hon har en katt, och en alldeles egen ko.

Så här berättar Annemo om hur hon har det och hur det är där hon bor:

intervju och foto: Anneli Ewers

— Jag är född här på gården, fast i ett litet hus bredvid det stora huset vi bor i nu. Det är bra här tycker jag. Stan är så bullrig, här är det lugnt och så har man nära till affären.

Så du vill inte flytta då?

— Nej. Om man inte får jobb här får man flytta, förstås.

Vad brukar du göra när du är hemma?

— Ja, här är ju lagård och en del kvällar hjälper jag till och ger kalvarna, vi har många kalvar. Så brukar jag dra ner skiten och sätta på utgödslingen. Det är att man trycker på en knapp och så kommer det ut skrapor i gången bakom korna och skjuter undan bajset. Och så brukar jag sopa

och rykta min ko.

Hur kommer det sej att du har en egen ko?

— Ja, hon stod ytterst på raden så jag kunde komma åt att klappa och rykta den. Jag var sex år när jag fick henne och då vågade jag inte gå mellan korna, det vågar jag nu, i alla fall för det mesta. Min ko heter Nella och hon är snäll och väldigt gammal. Hon är född 1963.

Vad gör du annars på dagarna?

— Jag går upp klockan sju, mamma väcker mej. Så dricker jag choklad och så cyklar jag till Löt, till skolbussen. Den går kvart i åtta. Det tar en halvtimme minst till skolan i Köpingsvik, det är så många barn som ska med så bussen kör lite hit och dit. Sen börjar vi tjugo över åtta, då har vi matte, varje dag.

Vad är roligt och vad är tråkigt i skolan?

— Slöjd är roligt för man får lära sej så mycket. Vi har både sy och trä, fast mest har jag haft sy. Båda delar är roligt, på trä får man lära sej handskas med verktyg, det är bra. Jag har gjort en sprattelgubbe och en smörkniv. Nu syr jag en tygbit med fickor som man kan ha saker i.

Det tråkiga då?

— Matte. Det är jättetråkigt. Fast förut gick jag på piano ibland och då missade jag rätt mycket av matten. Jag går på blockflöjt också.

Hur är lärarna då?

— Dom jag har nu är rätt så bra, tycker jag. Det är två stycken som delar på en tjänst, dom är rätt unga. Förut, i ettan, tvåan, trean, hade vi en som var lite äldre och hon var rätt så sträng.

Efter sexan får du åka ända till Borgholm för att komma till skolan, hur blir det, tror du?

— Stressigt. Först blir det en timme å så fem minuters rast å så rusa till nästa timme och nästa klassrum. Nu har vi eget klassrum och egen bänk, det är bättre tycker jag. Det är nog mera mobbning i stan, dom större är stöddiga mot dom små å så, men man är ju rätt stor när man kommer dit så det är jag inte så orolig för.

När slutar skolan om dagarna?

— Runt två, ibland tio i tre. Ibland är det extraskjuts med bussen, annars kan man få vänta en halvtimme. När jag kommer hem brukar jag spela över pianoläxan och göra läxor, om vi har några men det har vi inte just nu. Sen leker jag, mest med Annika som bor bredvid. Hon är bra att leka med, hon är åtta år.

— Så är jag med i allmogedansarna och det är Maria i Mörby och Pamie i Löt också. Våra mammor turas om att köra oss dit varannan onsdag, det är i Bredsätra. Jag såg dom dansa en gång på midsommar och sen ville jag vara med. Man får en dräkt som man har när man dansar och låtsas att den är ens egen. Jag har kjol och förkläde, blus och en röd väst och röda strumpor. Det är skönt att ha dräkten, man blir så fin i den. Vi dansar Jägarmarsch, Dublesska och Susanna, det är dom bästa danserna, tycker jag. Det skojigaste är när man uppträder, jag har varit ända i Påryd en gång.

— I fredags var jag på diskotek i Köpinggården. Det var mitt första. Det var mellan 19 och 23 fast jag stannade till 22. Jag blev inte uppbjuden men jag bjöd upp både killar och tjejer, det var jätteskoj.

— Annars ser jag mest på TV. Och så går jag i söndagsskolan på söndagarna. Förra söndagen var det roligt för då var vi uppe i Löts kyrktorn och där är trätrappor upp med spjälor så man kan se ända ner. Jag var jätterädd. Sen drömde jag om det på natten.

Har du tråkigt nån gång?

— Söndagarna är rätt tråkiga för då får jag inte leka. Då tycker dom att jag ska vara hemma och vi ska vara tillsammans i familjen. Jag träffar inte pappa i veckan annars mer än lite på kvällen. Så på söndagarna brukar vi göra saker ihop, nu sist städade vi i lådorna. Och så brukar jag leka med min docka och låtsas att den är mitt barn. Ibland åker vi till farmor och farfar i Bredsätra, mormor och morfar bor också där.

Ibland är jag med i Löts barnkör men det ska jag inte vara längre för han som har hand om den ska sluta.

BARNÅRS KALENDERN

INTERNATIONELLA BARNARET 1979

12 teckningar i färg av nordiska konstnärer. Storlek, 8 x 70 cm. Pris: 7:-

Lärarhandledning

Tidskriften Alternativ nr 4, som medföljer varje kalender, ger tips och råd om hur denna kan användas. Syftet är att stimulera till aktivitet i och utanför klassrummet. Kalendern är i första hand avsedd för grundskolan, men är även användbar i t.ex. förskolan och hemmet.

Beställ från Svenska FN-förbundet
Box 150 50, 104 65 Stockholm
tel. 08/44 98 35 postgiro 509 90 - 1

Hur är det att bo på ett lantbruk?

— Roligt. Man ser hur det går till när kalvarna kommer. Vi har kalvar, kvigor, kor, en katt som heter Grållis och har jättestort huvud och lite råttor — fast dom är inte våra förstås. Så har vi havre, korn, råg, vete och vall. På sommaren är jag tvungen att hjälpa till med hö och halm så då kan jag inte leka. Och kan jag inte hjälpa till ute, om det är för tungt eller så, så måste jag vara inne och städa eller göra något annat. Men så mycket att göra så man inte hinner bada är det aldrig förstås.

Vad brukar du titta på på TV?

— Långfilmer och western. Inte barnprogram, det är löjligt, mest för femåringar verkar det som. Serier brukar jag också titta på. Strandfyndet var jättespännande och Tsarens kurir hette en som är det mest spännande jag har sett nån gång. Ibland tittar jag på Rapport, om det har varit en olycka eller så. Fast nu har det varit så mycket med politik och regeringen och kärnkraften och det är så tråkigt för det ska jämt pappa se på.

Vad tycker du om det här med kärnkraften?

— Kärnkraft vill jag inte alls ha. Det blir en massa jobb av det men det är så *farligt*. Mamma och pappa tror jag inte heller vill ha nån kärnkraft, i alla fall så brukar dom säja att det måste bli bestämt nån gång hur det ska bli med det där. Jag brukar bråka med pappa när han ser på TV för på kvällen *måste* jag ha honom lite för annars träffas vi aldrig. Det är samma med mamma, det är inte så mycket med henne heller för jag är ju i skolan jämt.

Vad brukar du leka för lekar?

— Ibland är jag med Helen och vi brukar mest spela kort. Så har vi en hydda som vi har byggt och där bakar vi med en massa växter och så har vi lagt äpplen där som vi ska ha till våren. Och så har vi en kiosk där.

Finns det mer att göra på landet än i stan, tror du?

— Ja, bodde man i stan kunde man ju bara hänga på gatorna. Mamma och pappa skulle nog vara mycket oroligare för mej om vi bodde i stan, om dom vore som dom är nu. Men jag tror inte stadsföräldrar är så oroliga för sina barn i alla fall, för dom är så vana.

Åker ni till Kalmar ibland?

— Ja, sådär tre gånger om året kanske. Det är väldigt stort mot här hemma tycker jag.

Ska du gå i skolan där sen?

— Jag tror jag måste göra det för det är så hemskt svårt att få jobb. En del får tvätta hår och klippa på sommaren och sen stanna kvar på det jobbet på hösten men annars är det nog svårt med jobb. Jag skulle vilja stå i affär eller i kiosk. Men det kvittar, det viktigaste är att man får något.

Ska du gifta dej sen nån gång tror du?

— Ja, det ska jag. Bor jag på landet och hade ett stort hus skulle jag nog vara hemma. Passa barnen och städa och vara mamma. Barn är så söta och det är skönt att pyssla om nån. I alla fall när dom är små. Antingen ska jag ha ett barn eller om det är skoj så ska jag ha tre. Om jag inte kan få barn så skulle jag adoptera.

— Ibland när jag tänker på vad jag skulle bli så tänker jag att jag så klart ska bli lantbrukare. Men då måste ju han som jag gifter mej med flytta till mej för annars blir det ju inget. Och det vore synd för gården är så gammal, farfar hade den innan pappa och jag är född här och döpt här också tror jag. Fast ibland är det inte alls skoj att gå ut i lagårn, det tycker inte mamma heller, och då tänker jag att jag ska nog inte bli lantbrukare i alla fall. Men man måste ju jobba och tjäna pengar. Om man tog en tia skulle det växa fram en ny, det vore bra... fast farligt förstås. Och jag kan ju mjölka redan nu så jag skulle nog klara att vara lantbrukare.

— En del tycker att det ska vara så att tjejerna ska diska och städa och karlarna ska ut och slita och jobba. Jag tycker det ska vara tjejer som ska vara bilmekaniker också. Jag skulle nog kunna lära mej det, som på traktorn, där vet jag ju vad allt heter. Den är jätteenkel att köra, starta och lägga i en växel och trycka på gasen. Jag brukar köra fram när vi plockar sten, det tycker pappa är jättebra.

Finns det något du är rädd för?

— Krig och farliga sjukdomar. Malaria å sånt. Så är jag rädd för döden. Man kan aldrig riktigt sätta sej in i den men jag hade en kalv som dog. Den kissade blod och var alldeles lilablå i ändan och dom fick hämta den i kräkkärran. Jag var jättelessen och stortjöt. Vi har haft sån otur med kräken i sommar, det är hemskt när dom dör. Om man tappar blon direkt kan man ju få pengar för kon men går det ut i blodet så förlorar man flera tusenlappar.

Så är jag rädd för djupa hål. Jag drömmer att jag trillar ner från balkongen men jag slår aldrig i marken.

Skulle du kunna tänka dej att flytta från Öland?

— Jag är ju ölänning, det skulle kännas konstigt att flytta. Man kanske skulle få det bättre, större rum eller så, men jag skulle inte flytta ändå. □

Jonas:

”Plugga är det tråkigaste som finns”

Jonas är 12 år. Han är född och uppvuxen i en förort till Stockholm. Där bor han tillsammans med sin mamma, pappa och bror i ett höghus. Jonas mamma arbetar på daghem och hans pappa på ett försäkringsbolag. Jonas är mest med sin storebror på fritiden för alla hans klasskamrater bor så långt bort. Dom åker scateboard på en stor asfalterad plan utanför huset där dom bor. Jonas tycker att det borde finnas fler scateboardbanor att åka på. Att börja 7:an oroar Jonas lite grann. Då får man betyg och då måste han plugga mera.

intervju och foto:
Marie Korpe

Först går jag upp klockan sju ungefär. Sen käkar jag, sen har jag inget att göra, om det inte finns några läxor att läsa. Sen går jag till plugget. Det ligger nära. Egentligen skulle jag ha gått på en annan skola. Men det vill jag inte. Det är en slumskola, dom röker och snusar o sånt. Jag vill inte börja med det. För det är lättare att börja om alla gör det. För att vara med börjar man själv. Till slut blir det nog så i alla fall.

I sjuan ska jag gå på den skolan. Men min mamma och pappa ska skriva brev till rektorn så jag kommer till en annan skola.

Jag har alltid haft samma lärare som min storebror, sen första klass. Då tycker jag att jag borde få följa honom i sjuan också. Min bror går i nian på den bra skolan nu.

Den här klassen är bra. Alla kompisar är så bra. Jag tycker att engelska är det roligaste och lättaste ämnet. Ibland är matte roligt också. OÄ — det är nästan det värsta. Långtråkigt! Man gör nästan samma saker hela tiden, ritar kartor o sånt. På måndagarna spelar jag gitarr i skolan när vi har slutat. Det är roligt. Vi spelar i en grupp.

Efter plugget åkter jag skateboard om det inte är blött ute. Då spelar jag pingis. Vi har ett eget pingisbord. En kille köpte det, sen betalar vi femton kronor var och får spela hur mycket som helst. Annars är jag ute och snackar med min bror och ett par killar som bor på samma gård. Mina klasskompisar bor för långt bort, så dom träffar jag inte efter skolan.

Jag ser ganska mycket på TV. Mest spännande serier och thrillers. Igår var det en spännande minithriller från Norge. Det var en tant som skulle åka flygplan men hon kom inte iväg. Hon blev skrämd av mannen. Till slut åkte hon bort en vecka. När hon kom tillbaka låg alla brev o allting där. Mannen hade fastnat i hissen. Det var bara lik kvar av honom. Det var ganska äckligt. Men hon blev inte sur för han var ganska äcklig. Han hade skrämt henne.

Onedinlinjen är bra och en ny serie. ”Lödder” heter den. Hela familjen tittar på TV. Vi spelar kort om vi ingenting har att göra.

Min brorsa och jag lägger oss vid niotiden. Men han brukar läsa böcker innan han somnar. Det gjorde jag också förr men inte nu.

Jag läser mest tidningar. Fantomen, Stålmannen, Kalle Anka och Mad. Den är bra. Expressen läser jag alltid. Först brukar jag läsa vad som blir i TV och serier och sport. Om det är någon olycka eller så läser jag inne i tidningen.

Min brorsa och jag delar rum. Det går bra men han har så stökigt. Då får jag säga åt honom. Då städar han.

Vi brukar åka skridskor ihop på vintern. Men ibland vet man inte vad man ska göra. Då hittar vi på bus. Vi är i källaren. Där hittar vi gångar så att man kan komma upp

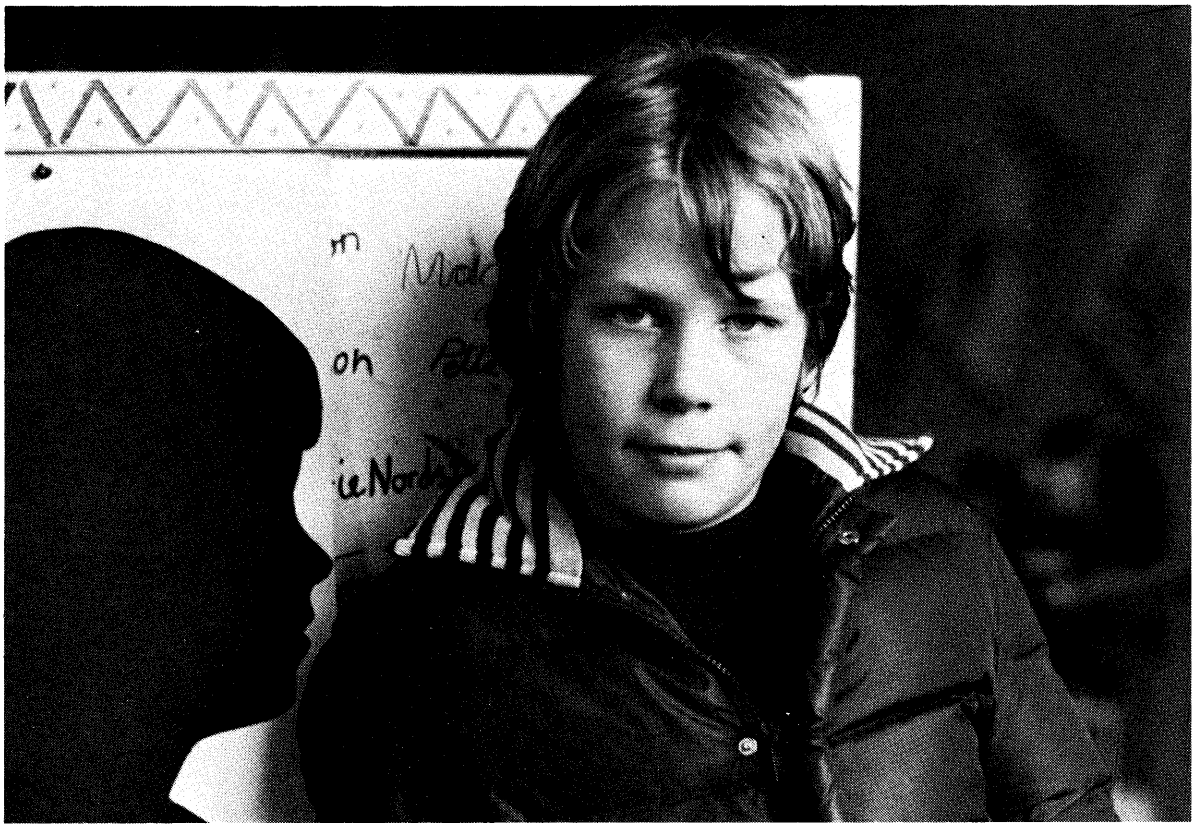

till garaget. Det är förbjudet. Om nån vuxer ser oss säger dom åt oss. Ibland måste man gömma sig en halvtimme bakom bilarna om nån kommer och mekar med bilen. Om man går i mörker i källaren då är jag rädd. Ibland i en del källare finns det fyllegubbar. Dom sover i matbåsen. En gång såg jag det. Jag blev jätterädd men han stack när han trodde att vi sagt till nån. Det finns många som har sett fyllegubbar i källaren. Men man kan inte sätta dom i fängelse. Dom blir inte bättre för det.

Om jag fick bestämma skulle jag ta bort alla avgaser och ta bort krig. Det skulle vara som i gamla tider, alla skulle åka häst och vagn. Man var ju fattigare då men det kan inte hjälpas. Om alla ska dö i krig så är det onödigt. Till slut blir det inget land kvar. Ett jättelitet land kanske.

När jag blir stor vill jag ha familj. Det är mycket roligare. Det är ju tråkigt att ha bara ett barn. När det är två barn kan man alltid göra något.

På sommaren är vi alltid på landet. Vi har en liten stuga vid Årsta Havsbad. Vi ska försöka bygga ut i år. Vi har en liten roddbåt också. I somras var jag i England också, tillsammans med mamma och pappa. Vi åkte båt dit. Det är nästan det roligaste jag gjort. Men förra vintern började jag åka slalomskidor. Det är det bästa jag vet. Jag kan ju åka rätt bra nu.

När jag blir stor vill jag arbeta som brandman eller polis. Det verkar vara roligt. En i släkten går och vaktar på kungens slott. Han är major. Det kanske är roligt. Ibland brukar jag drömma om äventyr. Hoppa ner från tak o sånt som jag inte vågar göra.

Nästa år börjar jag sjuan.

Det blir nog jobbigare. Då får man betyg. Det är ganska bra men då måste man plugga mer och det är det tråkigaste som finns. Läxor är tråkigt. Den här terminen är inte så svår men nästa blir antagligen svårare. Vi har aldrig haft betyg. Ibland oroar jag mig lite. Men det kan vara bra att ha betyg för då vet jag var jag står nånstans.

*

Vad tycker du om kärnkraft?

Hemma snackar dom ibland om kärnkraft. Då hör man ju på men jag glömmer bort vad dom säger.

Vet du vad Mullvaden är?

Det har jag hört talas om men jag minns inte vad det var.

Tycker du att barn ska vara på daghem?

Jag har aldrig varit på daghem men på fritis och lekskola. Det var bra men daghem är nog inte så roligt. Min mamma och pappa ville inte att jag skulle vara på daghem. Min mamma var hemma då. Dom mammor som vill kan ju vara hemma. □

De lyckliga åren?

foto: Marie Nilsson

av Berith Jonsson

Åldern 9—11 år har kallats den lyckligaste åldern i människans liv. Barnen börjar få en egen värld av kompisar och lekar, men föräldrarna är fortfarande viktiga. Berith Jonsson, socialpedagog, redogör för teorierna kring "mittenbarndomen" och ställer dem mot dagens verklighet. Hur många barn har möjlighet att uppleva "de lyckliga årens" känsla av frihet och allmakt?

Åldersperioden 7—12 år kallas för mittenbarndomen. Den beskrivs ofta som en av de mest harmoniska i människans liv, "de lyckliga åren". Det svenska genomsnittsbarnet är under denna period inne i ett jämförelsevis harmoniskt utvecklingsskede.

Barnet har nått en mognadsfas då den kroppsliga och själsliga mognaden och förmågan att fungera positivt i en grupp med andra människor visar sig i en rad sammanhang. Uppfostringsproblemen är under normala omständigheter inte stora under den här perioden.

Åldern 9—11 år har kanske av den anledningen ägnats relativt litet intresse och därför ska vi helt kort rikta uppmärksamheten på denna grupp som tillhör klasserna 3—5 i grundskolan. Barnen befinner sig i en utvecklingsperiod som inom skolan brukar förflyta relativt lugnt. De är inte längre så beroende av föräldrar och lärare som de varit under de första skolåren. De börjar bli relativt välutvecklade i kroppsligt avseende och behärskar sin kropp bättre än tidigare. De flesta barn i den här åldern tycker om fysisk aktivitet och deltar med glädje i gymnastik och idrott. De cyklar runt i grannskapet i timmar och är ständigt på språng för att göra nya upptäckter i omgivningen.

De talar om trafikregler på ett sätt som tyder på att de intellektuellt förstår hur reglerna fungerar och ska tillämpas. Detta kan vara vilseledande för föräldrar som frestas att tro att barnet verkligen behärskar trafikreglerna i praktiken, det gör man inte i den här åldern. Barn under tolv år är inte mogna för att cykla på allmänt trafikerade gator och vägar. Trafikkunskaperna har ännu inte vuxit in hos barnen på ett sådant sätt att de kan samordna sina rörelser och samtidigt klart uppfatta avstånd och hastighet på de fordon som rör sig. Barn i denna ålder löper således allvarliga risker om de ger sig ut på egen hand i trafiken.

De hemliga klubbarnas tid

Beroendet av föräldrarna förändras en del under den här åldersperioden. Föräldrarna är inte längre ofelbara och barnen börjar komma med kritik som ofta är berättigad. Samma slags kritik kan drabba lärarna och fröken. Magistern är inte längre ofelbar på det sätt som hon/han var under barnets första skolår. De vuxnas åsikter betecknas av barnet som "knäppa" och dumma och de tidigare auktoriteterna börjar mista sin glans. Behovet av att kritisera leder dock sällan till svåra konflikter. Dessa kommer senare, vid pubertetens inträde. Kamratgruppens betydelse blir nu allt större. Behovet av en ny gemenskap som ligger utanför familjen framträder klart. De hemliga klubbarnas eller ideella föreningarnas tid är inne. Samtidigt kommer behovet av en "bästis" av samma kön. Man anförtror varandra sina hemligheter, sitter och viskar och har kanske ett "hemligt språk" och hemliga tecken som de vuxna inte får ta del av.

I kamratgruppen blir barnet nu föremål för visst tryck och kontroll. Det gäller oftast yttre frågor om hur man ska vara klädd, vad man gör och var man vistas på sin fritid. Det kan också handla om att vara "ute" eller "inne". I det här sammanhanget kan de kommersiella krafterna ute i samhället få stort inflytande över barn med svagt självförtroende. Barn som inte får tillräckligt med stöd och kontakt med vuxna, när det gäller att stå enot reklamens och pryltänkandets lockelser.

I kamratgruppen möter barnet också gruppens krav på att "man ska vara som alla andra". Gruppen eller bästa vännen kanske anser att ett visst ämne eller en viss lärare inte bör ägnas något större intresse och då följer barnet den föreslagna vägen. Trycket från kamraterna kan vara starkt i såväl positiv som negativ riktning.

Behovet av vuxenkontakt

Den språkliga mognaden har nu nått det stadium där barnet kan försvara sig med ord och möta de vuxna med repliker som de flesta av oss kan känna igen från sin egen barndom. "Alla andra får, det är bara jag som måste göra så. Här hemma är ni så knäppa och vet inte hur det ska vara!"

Även i övrigt inom hemmet markerar barnet nu sin ställning. På dörren till det egna rummet sitter ofta en skylt:

"Förbjuden ingång. Privat område" eller liknande. Det är viktigt att detta respekteras av de vuxna, barnet bör ha rätt till en privat zon.

Vid denna ålder har barnet ett naturligt behov av avskildhet samtidigt som det behöver hemmet och föräldrarna som sin fasta punkt i tillvaron. Det är fortfarande självklart för barnen att de vuxna ska ägna dem tid och intresse. Utåt kan barnen verka känslomässigt oengagerade men behovet av kärlek, ömhet och värme finns, även om barnen avvisar sådant i närvaro av andra.

Efter skoldagens slut har barnen fortfarande behov av att få komma till en trygg och välkänd miljö med vuxna som tar sig an dem och har tid att prata om vad som hänt under dagen i skolan. Barn i den här åldern är ännu ej mogna för att klara sig på egen hand efter skolan under flera timmar till dess att föräldrarna kommer hem från arbetet. Bristen på fritidshem lägger hinder i vägen för en bra barnomsorg för den här åldersgruppen. En del barn har en påse med smörgåsar hängande på dörren när de kommer från skolan och får lov att vistas ute till dess att föräldrarna kommer hem. En lösning som på sikt kan vara nedbrytande för barnet.

Barnet upptäcker världen

Ordförståelsen har nu nått en nivå där barnet börjar kunna ta del av tidningar och TV och intresset för vad som händer ute i världen ökar. Barnet upptäcker världen via massmedia. Nu kommer också bokslukaråldern, barnen försjunker i läsning och är helt absorberade av äventyrsberättelser, hästböcker eller serier. Kvaliteten på barnlitteratur är mycket skiftande och nu vill barnen ensamma avgöra vad de ska läsa men de vuxna kan fortfarande få komma med råd och förslag om böcker. Det finns fortfarande ett behov av närhet till föräldrarna från barnets sida. Man anförtror sig åt de vuxna och behöver fortfarande kramkontakt. Tryggheten ligger i kontakten med de vuxna, främst med föräldrarna.

De här glimtarna ur 9—11-åringens liv är några exempel på hur det harmoniska barnet fungerar i kontakt med sin omgivning och vilka krav man kan ställa på barn i den här åldern.

Exemplen kan synas enkla och självklara men vi får inte glömma att det finns många svenska barn i denna ålder som inte får förutsättningar att leva så här. De får helt enkelt inte sina grundläggande behov tillfredställda i sin uppväxtmiljö.

De misshandlas inte kroppsligt och deras materiella behov är väl tillgodosedda. Ändå utsätts många svenska barn för långvarig misshandel, psykisk sådan i förening med känslomässig undernäring, utan att omgivningen reagerar.

Dessa barn växer upp i miljöer där vuxna inte ser sitt ansvar för att barnet får sitt behov av kärlek, trygghet, kontakt och omvårdnad tillgodosett från dem.

Känslostörningar

Redan under 40-talet blev det känt genom psykologiska forskningsrön att spädbarn kunde allvarligt försenas i sin utveckling (ja rent av dö) av brist på kroppskontakt och känslomässig stimulans från sina vårdare. Sådana försummelser sätter spår hos människan för lång tid framåt. Effekterna av den känslomässiga understimulansen brukar inte bli fullt tydlig förrän barnet blivit något äldre.

Symtomen kan vara många och skiftande hos de barn som inte fått sina grundläggande behov tillfredställda. Hos 9—11-åringarna kan de kanske visa sig i form av kontaktsvårigheter, aggressivitet, störd koncentrationsförmåga, sömnrubbningar, lust att plåga andra, snatteri, tröstätande, förstörelselusta, thinnersniffning o.s.v.

Ofta har misshandeln pågått under lång tid innan det uppmärksammas att barnet har problem. Medvetenheten om barns behov i känslomässigt avseende har ännu inte blivit en kunskap som omfattas av alla medborgare och som vi talar med varandra om.

Barnen — våra ägodelar

I materiellt avseende får de flesta svenska barn i dag sina behov tillfredsställda. De barn som lider brist på kontakt och kärlek från de vuxna har ofta allt tänkbart i kläder, leksaker och sportutrustningar som de fått av föräldrarna som kanske krävt som motprestation av barnen att de ska vara "duktiga". D.v.s. klara av att tillbringa sin fritid på egen hand medan föräldrarna ägnar sig åt aktiviteter som de föredrar framför att vara med barnen. Kanske är man i färd med att bygga upp en karriär eller att tjäna så mycket pengar som möjligt och tröstar sig med att "om några år när barnet är större ska vi vara mer tillsammans."

Kontakten mellan barn och föräldrar grundläggs mycket tidigt och det är föräldrarna som avgör innehållet och formen i kontakten.

Vårt allmänna psykiska och fysiska välbefinnande och kontaktförmåga grundläggs under våra första levnadsår. De skador som drabbar oss psykiskt under dessa tidiga år är svårläkta. Det krävs mycket tid, stort kunnande och ett verkligt djup engagemang hos dem som åtar sig uppgiften att hjälpa de känslomässigt skadade barnen.

Trots att vi känner till vilka behov barn har för att kunna växa till varma, starka och kännande människor fortsätter de emotionella försummelserna mot barn. Barns behov och barns rätt i samhället är fortfarande mycket bristfälligt tillgodosedd på en rad punkter, rätten är på föräldrarnas sida. Föräldrar som under lång tid varit fråntagna rätten till sina barn på grund av sin oförmåga att vårda och fostra dem kan, trots att barnet knutit an i sin nya miljö i ett fosterhem, få ta hem barnet trots att man vet att barn i många fall far illa av sådana omflyttningar. Barn behandlas som ägodelar. I vissa fall av delad vårdnad slits barn mellan två föräldrar, två hem, två lojaliteter som på olika sätt kan ge känslomässiga skador, t.ex oförmåga att känna trygghet och samhörighet i vuxen ålder. Jag tänker då på de fall där den formella delen av föräldrarnas skilsmässa är löst medan den känslomässiga konflikten fortfarande är olöst. I sådana fall drabbas ofta barnet. Det hamnar i centrum för de vuxnas konflikter. Något som inte borde få förekomma. Föräldrarna har fått sin rätt till barnet tillgodosedd för egen del men barnets bästa kommer i skymundan.

Invandrarbarnen i vårt land blir ofta isolerade språkligt och kulturellt vilket leder till en tidig utanförkänsla i kontakten med samhället. Vad gör vi som enskilda människor för att möta dessa barns behov av att bli upptagna i samhället? Hur talar vi med våra egna barn om invandrare och lär oss att umgås med dem?

Hur mycket bryr vi oss om varandra och varandras barn? Försummade barn kan visa sina bristtillstånd på olika sätt. En del barn är högljudda och utagerande och visar sin besvikelse på så sätt. De barnen lägger man märke till i skolor och daghem för att de uppträder så störande och därför har de en chans att få hjälp.

De barn vars psykiska skador yttrar sig i form av passivitet och depression har ofta ett långt lidande bakom sig innan de blir föremål för några hjälpinsatser. Tystnaden och passiviteten uppfattas ofta som "snällhet". När depressionen gått på djupet och besvikelsen hos barnet blivit verkligt massiv får samhället ofta gripa in med institutionsvård i form av barnpsykiatrisk klinik, barnhem eller fosterhem. Kanske lyckas man bryta den onda cirkel som barnet och dess familj befinner sig i. Tyvärr lyckas man ej alltid och vandringen mellan olika instituioner fortsätter, kanske för hela livet.

Den barnavårdslag vi har i dag betonar föräldrars rätt till sina barn. När ett barn har misshandlats kroppsligt är det relativt enkelt att fastställa att så har skett. När de psykiska skadorna ska fastställas är de hjälpmedel som står till förfogande mera begränsade även om barnpsykologerna gör vad de kan för att finna vilka skador barnen har.

Ofta är det socialarbetare som ska utreda och lägga förslag till åtgärder som har aktualiserats på grund av att barnet visat oroande psykiska symptom. Därefter ska politiskt valda förtroendemän fatta beslut utifrån den utredning som gjorts om barnets förhållanden, vilket kan leda till att barn och föräldrar ska skiljas åt. Detta beslut ska sedan fastställas av jurister som helt följer lagens bokstav, d.v.s. betonar att föräldrar har rätt till sina barn, om inte mycket starka skäl talar för motsatsen. Denna prövning kan leda till att föräldrarna får rätt och barnet kommer tillbaka till dem och missförhållandena fortsätter.

Den kommande socialtjänstlagen som ska ersätta nu gällande barnavårdslag har samma inriktning som barnavårdslagen i dag. D.v.s. föräldrarätten är ännu mera betonad till nackdel för barnet i många fall.

Den psykiska misshandeln av barn förekommer i alla samhällsklasser. Vad är det då för människor som begår denna misshandel? Ofta de som själva blivit misshandlade men också människor som av olika anledningar hamnat i livssituationer som medfört isolering och social och ekonomisk utslagning genom t.ex arbetslöshet, dåliga boendemiljöer o.s.v. Den som inte fått något för egen del i känslomässigt avseende har inte heller något att ge sina barn.

Varje individ behöver få ta del av den rikedom som ligger i det sociala nätverket och den styrka det kan ge.

Det vill säga att varje barn, varje individ borde få lära sig hur man bygger upp kontakten med de människor som finns t ex på arbetsplatsen, i skolan, i kvarteret eller på daghemmet. De människor som finns där kan stödja och stimulera varandra även på fritiden om de kommer samman och börjar tala med varandra.

Vårt sociala arv bär vi med oss på olika sätt. Vi måste hjälpas åt om vi ska kunna bryta de negativa faktorerna i detta arv och ge våra barn bättre känslomässiga uppväxtvillkor. Då kan de "lyckliga åren" bli lyckliga år för flera barn än vad som är fallet i dag.

Problemet med den psykiska misshandeln av barn löser man inte på något enkelt sätt. Vi måste börja med att bry oss om varandras barn och bryta familjernas isolering. När vi vågar vända oss utåt och börja tala med varandra skapar vi en grund för ett barnvänligare samhälle. □

Om du fick vara med och bestämma...

En ny lag har idag trätt i kraft i före detta konungariket Sverige berättade jag i går för Hanna, 13 år. Den kallas MBLFB = Medbestämmandelagförbarn, och den innebär att du nu får vara med och bestämma i samhället om miljön, om skolan, om fritiden, om pengar, kriget, kärnkraften, framtiden ...

Du får önska precis vad du vill, sade jag till Hanna.

Äsch, svarade hon, det tjänar ingenting till att önska, det blir ändå aldrig som man vill.

Jamen om, envisades jag. Om det nu är så att MBLFB finns, vad vill du då välja bort och vad vill du helst välja till?

Hanna funderade en stund, så skrev hon på en lapp:

Bort:	*Till:*
Krig	*Jämlikhet i alla länder.*
slaveri	
djurplågeri	
avgaser (fast jag vill ha bil)	

Vi låtsas på följande sidor att MBLFB har trätt i kraft.

Vi ställer frågan till dig och dina kamrater, hemma och i skolan:

Vad vill du välja bort, vad vill du välja till — i din miljö, i din skola, på din fritid, för din framtid?

Den frågan är inte för tidigt ställd, om du tycker det, för om 10 år är det dags för dig — då är du tvungen att välja sida — det kallas politik!

Till de följande bildsidorna har vi under månader samlat fotografier och citat, läst böcker och talat med barn, om nuet och framtiden.

Vi hoppas du kan ha dem som diskussions-underlag hemma och i skolan.

För bildsidorna svarar Ann Andren-Karlström och Marie Korpe.

I Sverige finns 8 miljoner invånare. Nästan 1,7 miljoner av dem är barn under 15 år. Antalet barn varierar ganska kraftigt mellan olika åldersgrupper från ca 103 000 14-åringar till nästan 123 000 9-åringar. Det finns fler pojkar än flickor i varje årskull. Drygt 7 % av barnen under 15 år är av utländsk nationalitet. Sju barn av tio bor i orter med mer än 2 000 invånare.

citat ur:
Barn/Barnmiljö-utredningen 1975

foto: Curt Carlsson

Om du fick vara med och bestämma...
HUR VI SKA BO

I Sverige bor över fyra miljoner människor i småhus. Resten, knappt fyra miljoner bor i flerfamiljshus. Men, majoriteten av alla människor under 35 år bor i förorterna och där bor också dom flesta barnen. Och ungefär en tredjedel av alla familjer med småbarn är trångbodda.

Så här säger en villaägare om att bo i lägenhet: "Lägenhet! Det är inte bara det att det är trångt — det väsnas, man blir störd, man retar sig. Folk jobbar i skift och badar mitt i natten. Man blir ju själv hämmad. Det kunde ju vara fin kontakt, man är nära, men man hälsar ju inte på varandra. Det skulle planeras med träd, buskar och gräs! Man kunde gå ut och få kontakt ute. Men inte! Nu har de börjat med kvartersfester och det var en jävla uppskattning av det."

Ja, det skulle kunna vara annorlunda

Så här skriver Rita Liljeström, som bl a forskar om familjens villkor, i samma bok, *"Roller i omvandling"*.

"Det skulle kunna vara annorlunda med boendeformer som blev planerade och uppförda med tanke på självbestämmande, behovet att skapa med sina händer, naturupplevelser, ytor och aktiviteter för barn, men också med större sociala nätverk, mer gemensamma angelägenheter, mer anledning till medverkan och samvaro".

Vi måste själva få vara med och bestämma över hur våra bostäder ska se ut och vad som är rimligt att betala i hyra.

Ett annorlunda sätt att bo på och som också möjliggör kontakt med andra i samma hus är att bo i kollektivhus. I Stockholm ska tre nya kollektivhus byggas dom närmaste åren. I kollektivhus har man gemensam matsal eller matlagning, tvättstuga, TV-rum, hobbylokaler och daghem m m. Då lär ju alla känna varandra både vuxna och barn. Och så spar man energi och pengar om man delar på allt istället.

Så här berättar Lotten, 16 år, i nummer 2/76 av "Vi Mänskor" om hur hon skulle vilja bo.

"Först ska jag bo alldeles för mig själv. Sen i någon sorts kollektiv eller kvarter

med bra grannkontakter. Energikrävande grejor kan man ha ihop: tvättmaskin, tv, bastu och sånt. Barnen kan gärna vara på ett 'samhem' så alla sorters människor kan jobba där tillsammans, inte bara barn och personal."

Kvarteret Mullvaden var ett försök att bo tillsammans och fungera som "samhem".

För ett år sen ungefär var det ett hundratal vuxna och barn som ockuperade några gamla hus i kvarteret Mullvaden i Stockholm. Dom hade inga egna bostäder så dom flyttade in i dom tomma husen som politikerna ville riva. Ungdomarna och dom vuxna som bodde där med sina barn målade och gjorde fint. Och hoppades på att politikerna skulle ändra sig och låta husen stå kvar. Men för bara två två månader sen kom poliser på hästar och många andra poliser och slängde ut dom som bodde där. Det hade politikerna bestämt.

I Danmark finns det "slumstormare". Så här gör dom: Om ett hus står tomt länge och ingen bor där så flyttar människorna in där, fast det är förbjudet. Slumstormarna tycker att det är dumt att en del hus och lägenheter står tomma när folk inte har nånstans att bo.

I England är det t o m tillåtet att flytta in i hus som ingen bor i.

Vad tycker du om det? **Marie**

HÖGHUSBARN

I vår trappuppgång
sitter barnen,
sammanväxta
med betongen.

De ser på oss,
anklagande,
med en blick
som redan
genomskådat.

Jag hälsar den
dagen
de reser sig.

Dikt av Jan Mårtenson ur samlingen Jag erövrar världen . . .

foto: Neil Goldstein/SAMTRA

Om du fick vara med och bestämma...

OM BILAR OCH TRAFIK

För 10 år sedan gick jag med barnvagnen i Götgatsbacken och grät. I vagnen satt ett nästan osynligt barn, insvept i avgasmolnet från en lastbil. Varför gråter man för en sån sak?

Jo, vi — barnet och jag — grät av ilska, ilska och rädsla. Ilskan mynnade ut i ett telefonsamtal till Hälsovårdsnämnden (som inte ledde till någonting) och rädslan drev oss från stan. Vi flyttade.

Den här ilskan finns kvar, och den växer i styrka varje gång jag läser om påkörda barn, mår illa av avgaser, varje gång dom här siffrorna dyker upp:

Antalet dödade och skadade barn ökar och ökar... från 1975—76 med 5% till *2 185* barn och från 1976—77 till nära *3 000* barn. Vilka ohyggliga siffror tycker jag. Och varför reagerar inte alla vuxna våldsamt undrar jag? Dom vet ju att du och dina kompisar helt enkelt är rädda för bilarna. Att stadsbarnens lungor dessutom blir förstörda.

Hela livet kan ju bli förstört för er. Och tänk på familjerna till alla påkörda barn. Om varje påkört barn har en mamma, en pappa, en syster eller bror, en mormor, en morfar, en farmor, en farfar, då drabbas *21 000 människor* av sorg varje år! (Så många bara i Sverige, hur många hundratusentals är det inte i hela världen?)

Man måste hålla med Jonas som säger: *Dom måste hitta på något bättre.*

Flickan på bilden är en *symbol* för hur man planerar för barn och hur man planerar för bilar, i det här samhället. Även om bilden är arrangerad, så ljuger den inte. *Vi vet* att man beräknar mångdubbelt så mycket plats och pengar för bilarna än för barnen. Är det riktigt slugt tycker du?

Vi vet också att stadsbilarna bullrar så svårt att flera daghem i Stockholm har olidlig bullernivå. Men du ska inte tro att

"Alla bilar ska bort utom ambulanser o sånt. Dom får hitta på nån ny uppfinning"

Jonas, 12 år

man ändrar biltrafiken, nej, man tänker flytta daghemmen i stället!

Hur kan man planera så *dumt?* Hur kan man låta en plåtlåda som både dödar, förstör, luktar och låter illa få bre ut sig på bekostnad av oss människor? ? ? Bilen som skulle kunna vara ett så bra transportmedel om den utvecklades annorlunda. Man undrar vad forskarna pysslar med egentligen?

I stället för att gråta måste man naturligtvis gå och kräva förändringar — som Alternativ Stad och flera grupper på Söder i Stockholm har gjort. Dom har gått ut tillsammans och demonstrerat, både barn och vuxna. Och den saken är klar: När det gäller bilarna *måste* du vara med och bestämma. Det gäller livet.

Ann

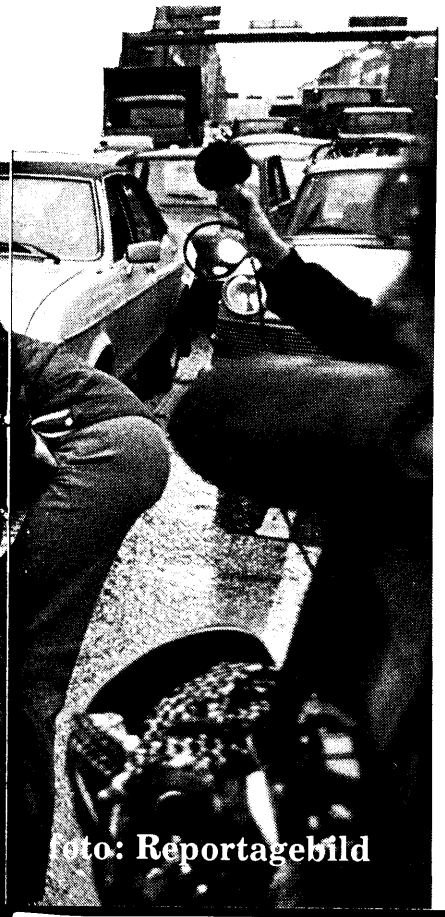

foto: Reportagebild

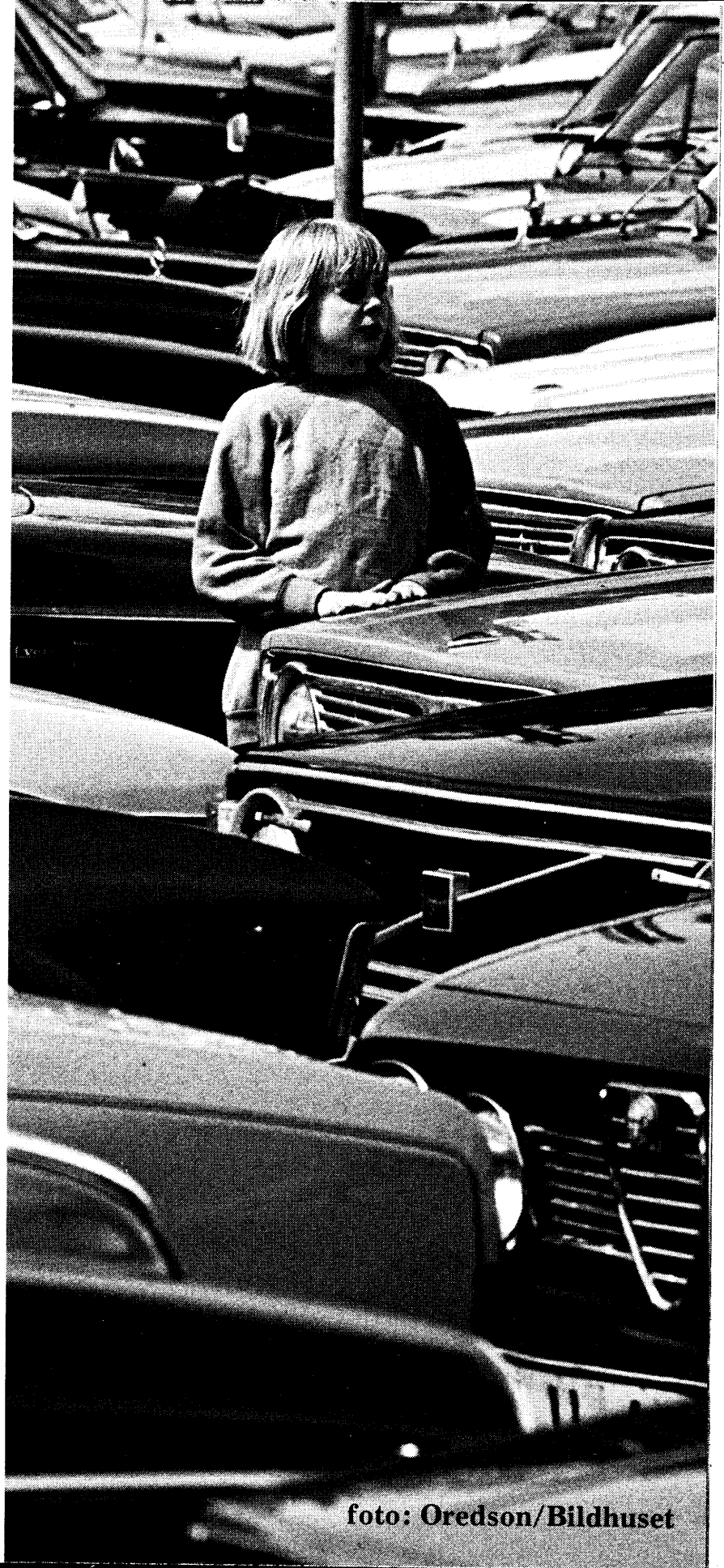

foto: Oredson/Bildhuset

Om du fick vara med och bestämma...

HUR SKOLAN SKA VARA

När vår kille gick i mellanstadiet var det alltid ett himla liv. Dels i klassen (som var för stor) och dels på lärarna (som inte klarade den bråkiga klassen). Att den var bråkig för att den var för stor, det förstod man tydligen inte. Men vi ställde oss på barnens sida och krävde mindre klasser. Det var inte bra. Då fick vi sådana här brev:

"Jag (läraren) har hotat med mer eller mindre konstiga åtgärder för att få bättre ordning. Nu tycker jag att problemen har ökat och att något riktigt måste göras. Därför gick jag till rektor och fick lov att meddela följande: All skadegörelse på skolans material och egendom skall omedelbart polisanmälas. Elever som inte vill sköta sig på lektioner och raster, och som medvetet stör lektioner och ordning, kan sjukskrivas från skolan med omedelbar verkan med en skolplikt några timmar per vecka."

Vad ledsen man blev! Och arg. Vi fick sedan ännu svårare att förstå varandra.

Egentligen borde alla skolbarn — bland andra du och dina *hundratusentals* kamrater på mellan- och högstadiet tillsammans med lärare och föräldrar, gå ut och begära något så enkelt som att skollagen följs! Där står bland annat att

- skolan ska "skapa *förståelse* för olika grupper med särskilda problem i samhället" och
- skolan ska "förstärka demokratins principer om *tolerans, samverkan* och *likaberättigande*" och
- skolan ska "verka för *jämställdhet* mellan könen" och
- skolan ska "främja elevernas utveckling till *harmoniska* människor, *dugliga* och *ansvarskännande*..."

Då kanske det skulle se ut lite mer som på bilden på andra sidan.

Som det nu är växer missnöjet.

Men många elever och organisationer protesterar idag mot de alltför stora klasserna och mot konkurrensskapande betygshets — bland annat genom demonstrationer.

Ann

Målning av Peter Tillberg "Blir du lönsam lille vän?" Tillhör Moderna Museet

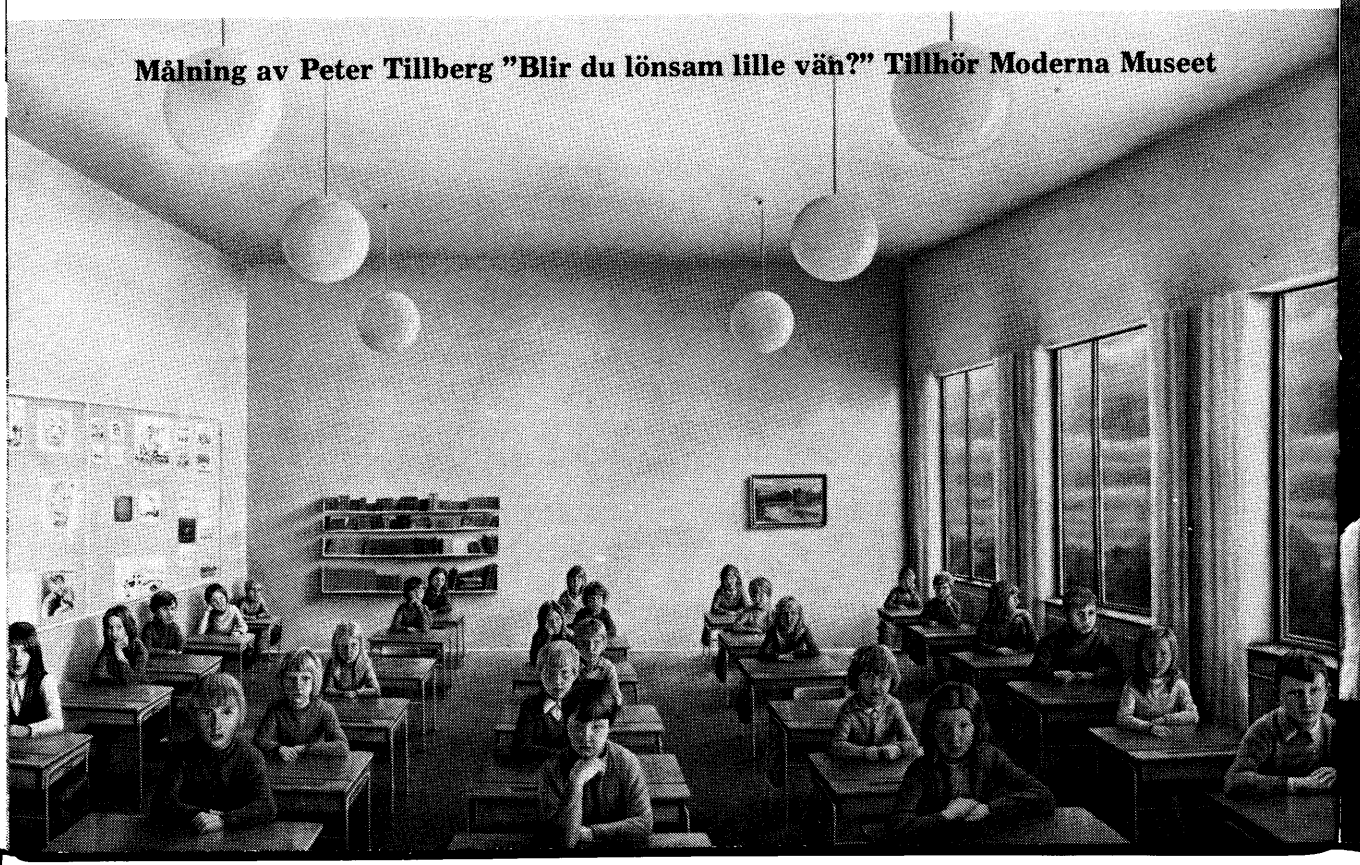

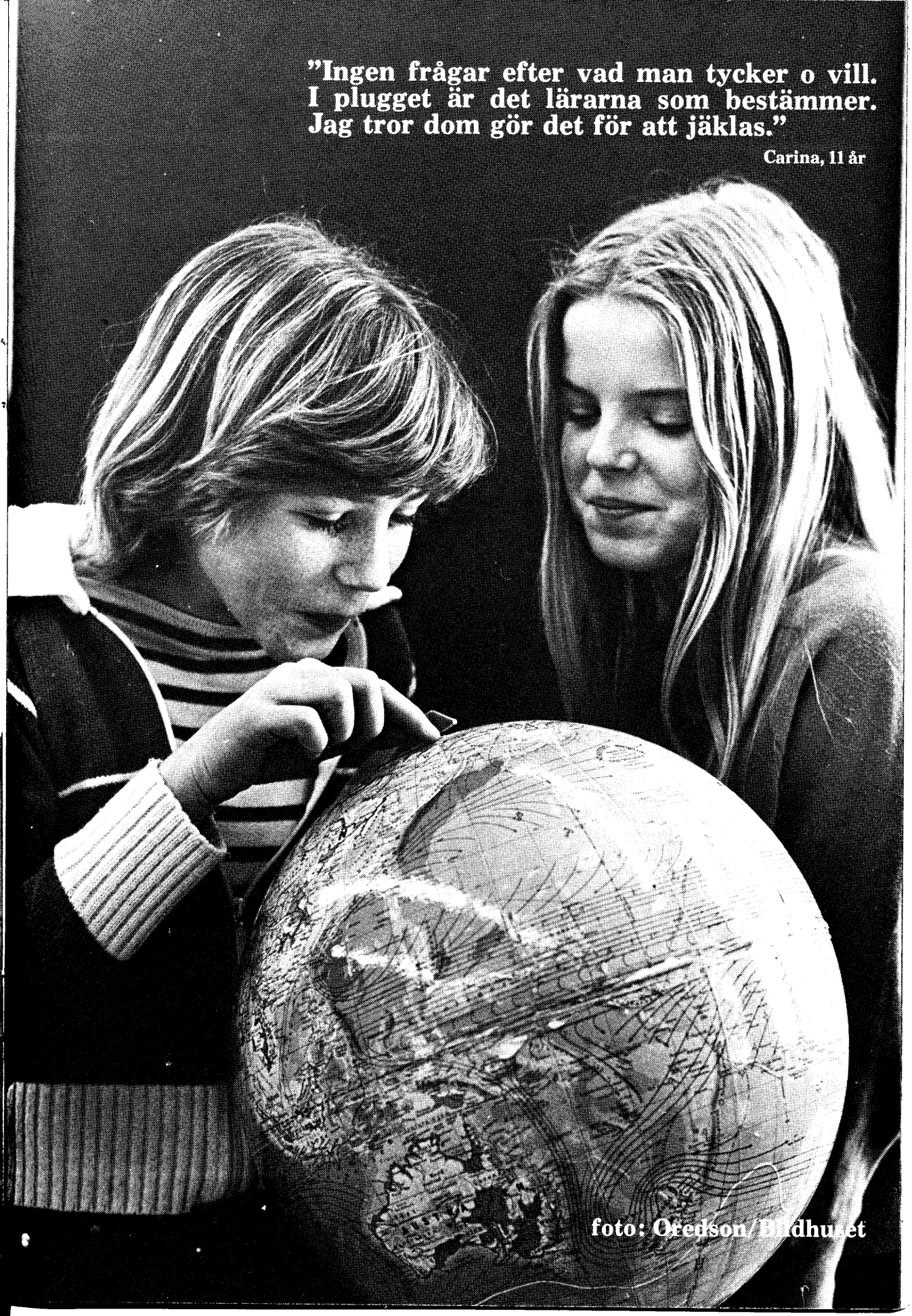
”Ingen frågar efter vad man tycker o vill.
I plugget är det lärarna som bestämmer.
Jag tror dom gör det för att jäklas.”
Carina, 11 år
foto: Oredson/Bildhuset

Om du fick vara med och bestämma...

HUR FRITIDEN SKA SE UT

Man behöver bara se sig omkring för att upptäcka att barns fritid ser väldigt olika ut. Den är *ojämlik*. Dessutom kostar den pengar.

Det är så att när myndigheterna har ont om pengar, är det alltid fritidsverksamheten som får minst.

Det säger man på Fritidsförvaltningen i Stockholm.

Men varje kommun fördelar pengarna som *dom* tycker, så du kan ta reda på hur det är i din kommun.

Det kan ni göra gemensamt i klassen till exempel.

Man vet också att 80 % av föreningspengarna går till idrottslig verksamhet. Men du kanske inte är idrottsintresserad? Du kanske vill att man ska satsa pengar på djur eller foto eller något intressant arbete?

Du har *700 000* kamrater i åldern 7—12 år.

Ni är drygt *54 000* som går på Fritids- och Familjedaghem. Bara 5 % av behovet är täckt! Fler än *360 000* saknar platser.

Det är kanske några av dom hemlösa och platslösa som sitter och "hänger" eller "går och drar", retar folk och förstör för andra.

Är det så konstigt egentligen?

En massa människor arbetar för att du ska få en spännande och meningsfylld fritid. En rik fritid. Det är ju bra, även om det går trögt.

Men en massa andra vuxna skiter i vad du gör — så länge du köper deras fritidsprylar. Dom vill att du ska *betala* för din fritid = konsumera mera.

Den fritiden blir ofta rikare för dom än för dig. Självklarheter som daghem- och fritidsplatser åt alla barn är saker som vi måste fortsätta att slåss för — tillsammans.

Ann

foto: Dahlström/Bildhuset

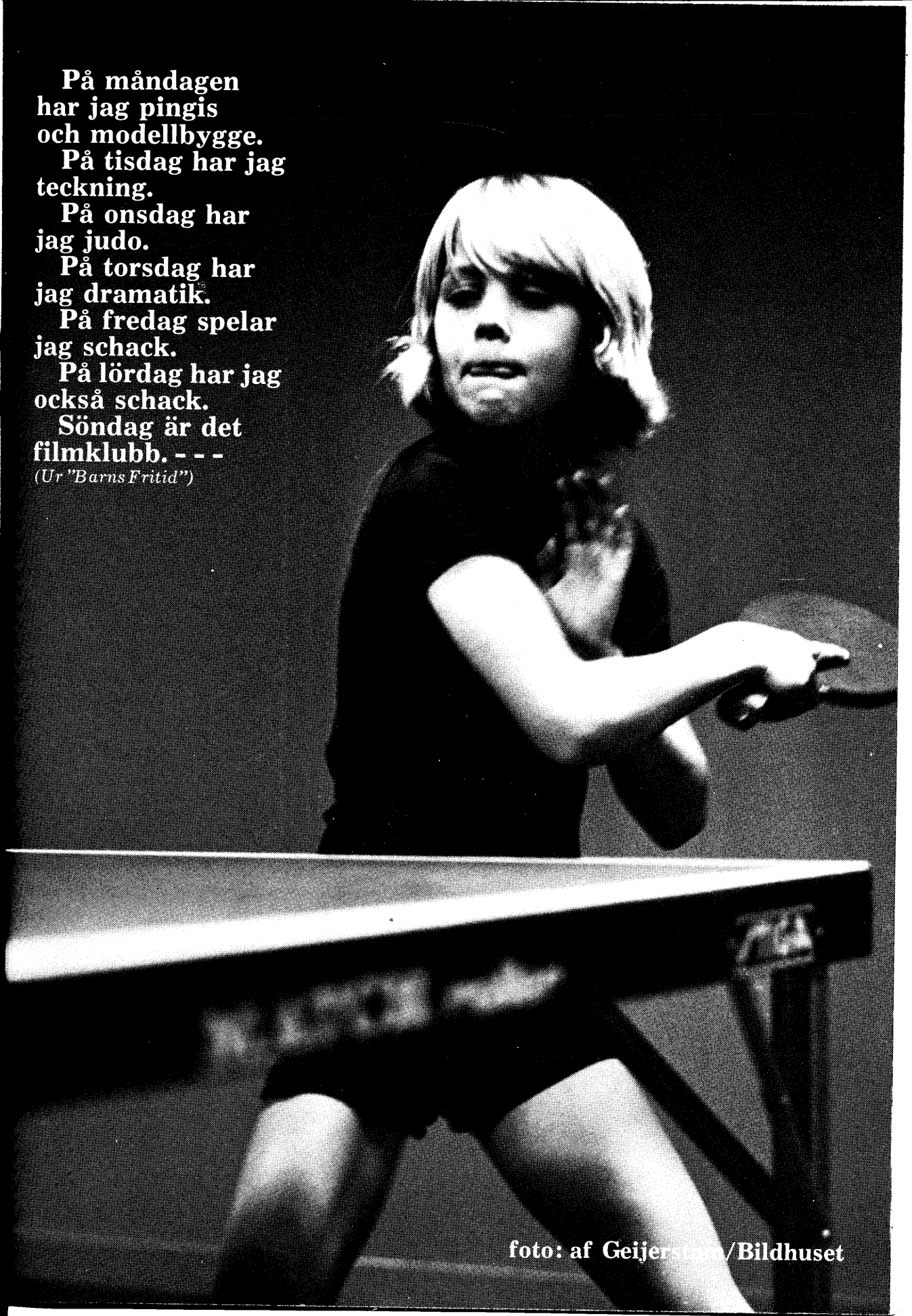

På måndagen
har jag pingis
och modellbygge.
På tisdag har jag
teckning.
På onsdag har
jag judo.
På torsdag har
jag dramatik.
På fredag spelar
jag schack.
På lördag har jag
också schack.
Söndag är det
filmklubb. - - -
(Ur "Barns Fritid")

foto: af Geijerstam/Bildhuset

Om du fick vara med och bestämma...

VAD DU SKA LÄSA, SE OCH LYSSNA PÅ

Du som insuper intryck från omvärlden, från film, radio, böcker, tidningar, skivor

du som lever i TV-åldern och tror på informationen som kommer därifrån (i en dansk undersökning har barn tillfrågats om de tror mest på TV, tidningar, lärare eller sina föräldrar. Hälften tror mest på TV - - -),

du som lyssnar på melodiradion och drömmer med i låtarnas verklighetsflykt

du som matas med dikt och verklighet, fakta och smörja om vartannat

du som är offer för den nya "barnkultur" som i pengar omsätter drygt 7 *miljarder* kronor per år (enligt Veckans Affärer) -

du ska läsa det här brevet till Vi Människor från en av miljoner mödrar.

Hon vill få dig att reagera:

"Såsom vän och lärare till ett barn grips man av förtvivlan.

Han hävdar absolut rätten att se TV-program som inte är skapade med tanke på hans ålder.

Han uppfångar rubriker, bilder och ord i tidningsströmmen som jag helst ville han inte såg.

Vi talar om Afrika. Om indianer.

Han tycker det är väldigt konstigt att inte de vita människorna på jorden som äger mer än de behöver slutar att ta ifrån dem som inget har.

För honom är det självklart, åtminstone i teorin att det vore bättre om alla hade lite grand, än några få massor och resten ingenting.

När han frågar varför indianerna lät sig drivas bort från sina skogar och jaktmarker, liksom varför människor på en rik kontinent som Afrika är så fattiga, måste jag svara att inkräktarna och kolonisatörerna har vapen.

Han ser ingen skillnad mellan svenskar, jugoslaver eller afrikaner.

För honom är alla kompisar och medmänniskor.

Det är tålamodsprövande att besvara alla frågor, hela tiden med skärpt medvetenhet om vem man talar till.

Ibland är jag sur och trött, svarar enstavigt och kort.

Det är en politiker,

en soldat, en polis,

det är krig, en bomb, de slåss, människorna på marken är döda.

Han är sällan trött, han upprepar sina frågor.

Varför försvann Inkaindianerna om de visste så mycket, varför har inte alla barn i Afrika skor?

Tycker inte de vita människorna om de svarta?

Jag måste så länge mina ord betyder något kämpa för sanningen, vilket är att kämpa mot teve och massmedia, som förgiftar och förstör vår tid, vår fantasi, vår koncentration och vårt lugn.

Jag måste för varje nytt frö av förstörelse som sås av bomber, pistoler, soldater och krig motverka med allt jag kan finna av fåglar, träd, växter, bilder, ord, färger..."

Katarina Jochnich
Ann

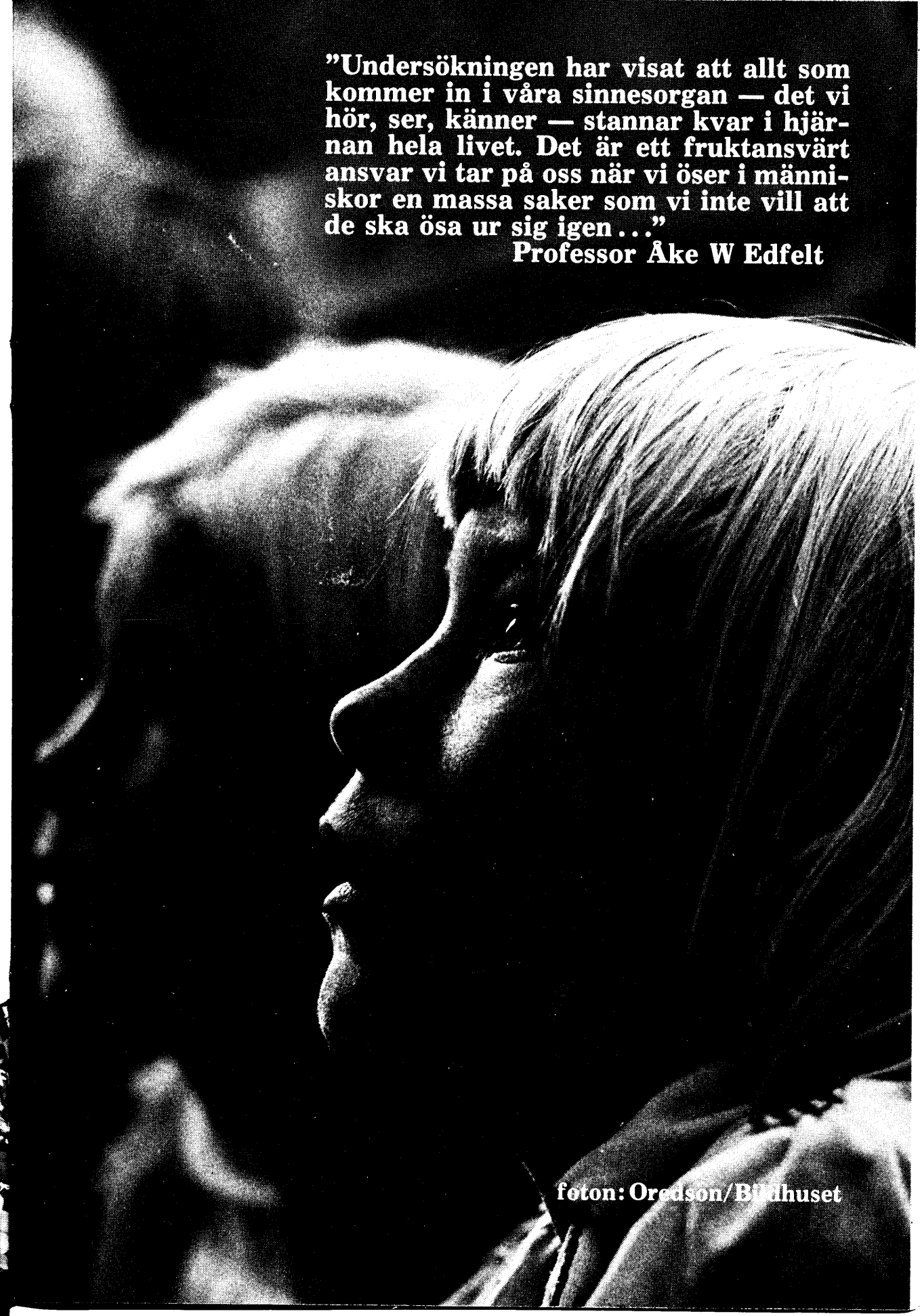
"Undersökningen har visat att allt som kommer in i våra sinnesorgan — det vi hör, ser, känner — stannar kvar i hjärnan hela livet. Det är ett fruktansvärt ansvar vi tar på oss när vi öser i människor en massa saker som vi inte vill att de ska ösa ur sig igen..."
Professor Åke W Edfelt
foton: Oredson/Bildhuset

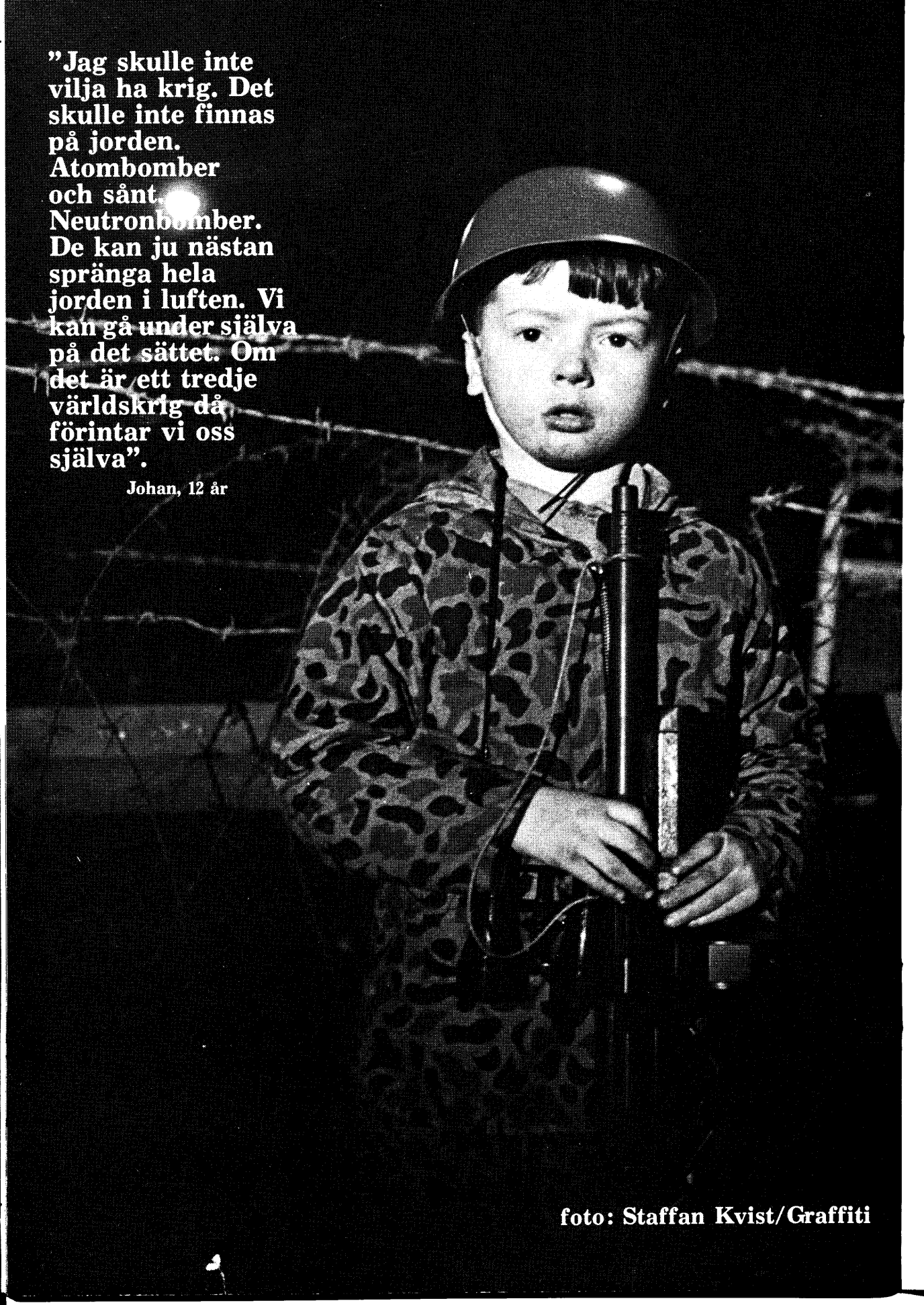

”Jag skulle inte vilja ha krig. Det skulle inte finnas på jorden. Atombomber och sånt. Neutronbomber. De kan ju nästan spränga hela jorden i luften. Vi kan gå under själva på det sättet. Om det är ett tredje världskrig då förintar vi oss själva”.

Johan, 12 år

foto: Staffan Kvist/Graffiti

Om du fick vara med och bestämma...

OM FRAMTIDENS SAMHÄLLE

"Jag tror jag helst skulle vilja bo i Alaska. Det finns djur där, lite mer bevarat där. På några kammar där skulle jag vilja bo. Och så skulle jag vara ute i naturen mycket, det tycker jag om. Jag skulle fiska mycket då. Jag skulle vara där på vårarna, somrarna och hösten. Jag skulle bo ensam, därför att då har man större frihet.

Jag skulle inte ha något barn om jag bodde där.

Jag skulle ha barn om jag bodde i Sverige, och antagligen om jag var trädgårdsmästare också. Jag tror helst jag skulle vilja vara trädgårdsmästare. För man tjänar inte nånting på att vara i Alaska. Då måste man ju ha jobb nån annanstans där.

Jag skulle först och främst odla till blomlådor, inte så mycket buskar och så. Jordgubbsplantor, rosor kanske. Det finns många fina blommor. Nemesia tycjer jag är fin, en del rosor också. Och jag tycker doftklint är ganska fint, och snödroppe. Jag har själv ett stenparti hos mormor. Jag har fetknopp där. Lite prästkragar har jag också där.

Men år 2000 kan det bli ungefär som det är i USA nu. Det bor inte mycket folk på landet, utan det är stora åkrar. Och ingen skog söderut, bara skog i Norrland. Skogsbruket kommer att vara modernt så det finns nästan inga som arbetar där. Det kanske inte finns så mycket människor som det är nu. Det kan ha varit krig. Det blir nog bara storstäder. Människorna bor i lägenhet och har kanske inte så stor frihet. De kanske jobbar på en fabrik eller på lasarett eller i affär. Men troligen inte på en fabrik, för där är nog robotar. Jag tror att de kan inte komma ut på landet. De inandas en massa bly. En del är fattiga, invandrare kanske. De får skitjobb, de får ta det som vi svenskar inte tar.

U-länderna, de kan få det bättre och sämre. Det beror på vad vi gör. Om vi ger dem stöd så får de det bättre. Det borde va mycket bättre. Borde inte finnas några i-länder och inga u-länder.

Vilka som bestämmer min framtid?

Det är nog de vuxna, och regeringen. Den bestämmer mest. Vi får inte va med och bestämma speciellt mycket.

Det skulle nog inte gå om barn fick bestämma. Men om man fick va med och bestämma lite om just framtiden, ja, det blir nog bättre då. Men inte alltför små barn. De mindre barnen tänker bara för en kort tid, de tänker inte för en lång tid. De tänker allting för sitt bästa.

Det borde va så att vi fick bestämma mer, och då fick vi bestämma hur vi ville ha det med framtiden. Det är ju vi som ska leva i framtiden, vi mindre.

Vi måste ju förbättra de på något sätt. Det kan ju inte bli hursomhelst. Det måste ju bli helst bättre än det är nu.

Det skulle va bättre om karlarna fick bestämma lite mindre och kvinnorna mer då. Det skulle bli lika mycket då.

När jag blir stor skulle jag vilja vara med barnen ungefär halva dan och så skulle jag jobba halva dan."

Så säger Johan, som är 12 år och bor i Falun. Han har pratat med Lisa Berg och Annika Holm som intervjuat massor med barn om hur de ser på framtiden. Det ska bli TV-program i vår.

Också jag som är vuxen blir arg över allt som är orättvist, farligt och fel. Över att människor mördas och förtrycks för att dom vill ha bostäder, skolor, sjukhus, mark att odla på, ja bara för att dom vill få säga och tycka vad dom vill. Över att vi ska ha kärnkraft trots att dom inte vet vad dom ska göra av det giftiga avfallet. Över att fabrikerna får släppa ut gift och att naturen förgiftas. Över att man satsar pengar på vapen och bomber som skulle kunna förstöra hela jorden — om det blir krig.

Men när man nu blir så här arg som jag är så är det viktigt att man riktar sin ilska mot dom som bestämmer. Och ett sätt att visa det är att protestera och demonstrera mot det som är fel.

Om vi är många som är arga så kan vi gå tillsammans och säga NEJ till dom som bestämmer över oss. **MARIE**

Bor lyckan på marken?

av Inga-Lisa Sangregorio

Under sextiotalet upplevde jag hur stämningen i det flerfamiljshusområde där jag bodde förändrades från den totala lyckan vid inflyttningen, då alla bums blev på smällen i pur glädje över att äntligen ha fått bostad, till det sena sextiotalets nästan panikartade flykt till villaområdena.

Det konkreta bevis på småhusets överlägsenhet som oftast anfördes i debatten var att det var lättare för hemmamamman i småhuset att träffa rätt unge när hon hystade ut bullpaketet genom köksfönstret, medan den stackars höghusmamman riskerade att missa eftersom hon dels hade fler barn att välja mellan och dels längre sträcka att kasta. Denna anslående bild av relationerna mor— barn övertygade väl inte helt, men någonstans fick tvivlet ändå fäste. Man började ängsligt granska sina barn och spana efter tecken på att de var skadade för livet av att ha behövt åka hiss redan vid späda år. Var det faktiskt sant, det som massmedierna så ihärdigt tutade i oss att "markkontakt" var nödvändig för barnens harmoniska utveckling — eller kunde det möjligen finnas andra faktorer som var viktigare?

foto: Micke Berg/Graffiti

Något definitivt svar får man inte i Uno Dahléns doktorsavhandling *Småhusbarnen. En studie av barns uppväxtvillkor i en modern småhusstadsdel* (Liber). Däremot får man en åtminstone bitvis intressant skildring av tillkomsten av och livet i Viksjö, en småhusstadsdel i Järfälla kommun nordväst om Stockholm. Om den nuvarande utvecklingen fortsätter kommer allt fler svenska barn att växa upp i liknande miljöer. Det är därför viktigt att studera dem och försöka förutse vilken inverkan de har på barnen nu och i framtiden.

Viksjös tillkomst

Dahlén börjar med att skildra det ekonomiska och politiska maktspelet bakom tillkomsten av Viksjöstaden. Markägare och byggherrar är fastighetsbolaget Småhusstaden, där bland andra Skånska Cement, John Mattsson och SIAB ingår. Det var för övrigt just dessa företag som låg bakom den första av de intervjuundersökningar som visade att "folk vill bo i småhus".

Ursprungligen hade man ambitionen att göra Viksjö till ett "Västerorts Djursholm" och byggde i enlighet härmed huvudsakligen icke statsbelånade enfamiljshus på stora tomter. Alla butiker förlades till ett köpcentrum, dit villaborna fick ta sig med bil. För att garantera ett tillräckligt kundunderlag byggde man dessutom ca 1 000 lägenheter i flerfamiljshus i anslutning till köpcentrum. Som vanligt fick människorna i flerfamiljsbebyggelsen som främsta uppgift att utgöra underlag för service.

Sedan ändrades planerna, och i stället för friliggande villor byggdes mest radhus och kedjehus. Den integrerade bebyggelse med blandade hustyper och upplåtelseformer som kommunen vid åtminstone ett tillfälle hade krävt kom aldrig till stånd. Småhusen upplåts med äganderätt, lägenheterna i centrum med bostadsrätt. Man bäddade för ett segregerat boende.

Hur mycket betyder miljön?

På den här tidiga övergripande planeringsnivån kommer barnens situation inte alls in i planeringsprocessen. Ändå är det just på den nivån som det bestäms *vilka barn* som ska komma att bo i ett område och därmed i praktiken hur "barns uppväxtvillkor" blir i området. För nog förefaller det sannolikt att pappas inkomst spelar lika stor roll som husets höjd och att grannfamiljernas utbildning är lika avgörande som lekplatsernas utformning.

Ty det som gör det så svårt att avgöra hur stor roll den fysiska miljön i bostadsområdet spelar för människors liv är just att *det inte är samma människor som bor i olika områden.* I småhusen i Viksjö tjänade år 1975 29 procent av männen mer än 80 000 om året. Bara 5 procent i flerfamiljshusen nådde upp till den inkomsten. I flerfamiljshusen var nästan var sjätte person utlänning — i småhusen 3 procent. Då var detta ändå flerfamiljshus med bostadsrätt, där det alltså automatiskt skett en viss ekonomisk utgallring av de svagaste.

Det är alltså inte bara bostadsområdenas egenskaper som skiljer sig åt utan också de boendes inkomster, utbildning, arbetsförhållanden. Och eftersom vår nuvarande bostads- och skattepolitik är konstruerad så att den förstärker skillnaderna mellan olika inkomstgrupper enligt principen "till den som redan har skall allt varda givet" blir det ännu svårare att dra i rätt tråd och säkert fastställa vad som är orsak och vad som är verkan.

Uno Dahlén har naturligtvis insett detta och understryker att han med ordet "uppväxtvillkor" menar "både den fysiska miljöns roll och betydelsen av de sociala och ekonomiska förhållanden som är förknippade med boende- och upplåtelseformen". Litet snopet känns det nog ändå — för det jag upplevde som angeläget var just att, som Sven Thiberg skriver i förordet till boken, "pröva sanningshalten i den utbredda uppfattningen att små hus är bra för små barn".

Barn i Viksjö

Om detta är sant eller inte ger Dahléns bok inte svar på. Däremot får vi veta en del om hur barn har det i Viksjö. Det är en sammansatt bild, där det relativt ljusa nuet skuggas av ett mörkare framtidsperspektiv.

Beskrivningen bygger dels på observationer av barn, på lekplatser och överhuvudtaget "i närmiljön", dels på intervjuer med föräldrar (främst mammor i hemmiljö) och med s k nyckelpersoner, det vill säga personer som i sitt yrke har kontakt med barn.

Intervjuerna med föräldrarna ger en annan och ljusare bild av livet i Viksjö än nyckelpersonernas uttalanden. Så här säger till exempel en mamma:

> *"Vi ångrar verkligen inte att vi flyttade hit. Det är toppen här. Det är det. Vi trivs jättebra, och i synnerhet jag som är hemma. Ja, det här är toppen, det är lugnt och skönt här. Och det är en helt annan stil på folket här. Här har alla liksom ansvar. Här är man inte så noga med grejorna — tar man inte hem dom så ligger dom kvar."*

och så här en nyckelperson:

> *"Viksjö är väl ett ställe där väldigt många har försökt att förverkliga sin gamla dröm om att ha ett eget hus, ett eget hem, att ha en*

markplätt osv. Där har vi då dom som haft dom ekonomiska möjligheterna. Men sen kommer efter en tid en baksmälla på den där drömmen, på den där tillfredsställelsen, innan man upptäcker att det räckte inte med ett eget hus och en trädgård, utan att det handlar om att man måste ingå i ett fungerande samhälle. Man upptäcker mer och mer hur dåliga kommunikationerna är, hur lite det är gjort för det uppväxande släktet och såna där saker. Det är lite grann av en dröm som gärna kan bli en mardröm ..."

Nyckelpersonerna vittnar om hur hård en miljö som Viksjö med dess inbyggda krav på att lyckas kan vara för den som misslyckas, inte minst i skolan. De talar om hur rädda människor är för att skylta med sina problem, hur mycket som döljs bakom de prydliga fasaderna. Många föräldrar har karriärjobb med en dryg arbetsbörda, till vilken kommer långa resor. Det går ut över barnen, som föräldrarna ofta varken har tid eller ork för.

Nu måste man väl i ärlighetens namn säga att det här knappast är något som är unikt för småhusområden. Brist på tid för barnen, kravet att man själv ska lyckas och ha lyckade barn, omsorgen om den fläckfria fasaden — vem känner inte igen sig? Men jag kan tänka mig att en miljö som Viksjö förstärker de här tendenserna, eftersom grannarna är så välartade att man inte ens kan trösta sig med att det finns de som har det värre.

Framtidsperspektivet

Men de som bor i Viksjö trivs. Barnen kan springa fritt ut och in, grannarna är ordentliga, och människor med störande, yttre problem slipper inte in i småhusidyllen. Det är enklare att bo med människor som liknar en själv och delar ens värderingar. Viksjöborna har lyckats uppnå ett mål som hägrar för många, kanske de flesta i det här landet: ett eget hus i ett område med god status. Varför skulle de inte vara nöjda?

Men, säger Dahlén, att de boende genomgående trivs med den egna boendesituationen kan inte utan vidare tas som intäkt för att fortsätta att planera och bygga som i Viksjö. Man måste också anlägga ett framtidsperspektiv. Och då blir bilden inte lika ljus. I Viksjö socialiseras barn och ungdom till ett ytterst begränsat rollperspektiv. De får ingen erfarenhet av andra samhällsskikt än det de själva tillhör. De ser nästan bara unga fullständiga familjer med goda inkomster. De får inga kontakter med arbetslivet. Och de får växa upp i ett materiellt överflöd som möjliggörs genom en resursöverföring från de sämre ställda till de redan privilegierade:

"Barn och ungdom socialiseras till ett samhällssystem som bygger på resursslöseri. I den egna familjen får de uppleva behovet av en eller två bilar, av privat torkskåp, tvätt- och diskmaskin, av obegränsad användning av vatten för att hålla gräsmattor gröna och rabatter prunkande, av privata tomter för varje enskilt hushåll samt av obegränsad tillgång till energi för uppvärmning.

Barn och ungdom socialiseras också till ett samhällssystem som bygger på en ojämlik fördelning av materiella resurser till olika boendekategorier. Denna ojämlikhet ifrågasätts i ytterst begränsad omfattning. Snarare framstår den som något självklart. Är det denna verklighetsuppfattning vi vill ge våra barn?"

Seg som ett sjusärdeles tuggummi

Mitt älskade barn
du min lycka
och mitt hjärta
mitt allt

brunfläckig av fräknar
står du ut
med din knäppa morsa

heroiskt viker du tvätt
steker blodpudding
kokar soppa
serverar te
i jämlikhetskampen

seg som ett sjusärdeles
tuggummi
släpar du dig upp
om mornarna
halvt frånvarande
av sena tv-kvällar

godlynt berättar du
om elefantspår
i smöret
och konstiga norrmän
kulvinster
och pingissegrar
kompistrassel
och framtidsdrömmar
(som statsminister)

livet gick inte att leva
utan dig

An Wennberg

YASAR KEMAL
Elefanternas sultan och den rödskäggiga halta myran
Roman för barn
gidlunds

Böcker om och för barn

av Karin Lentz

Det har väl aldrig tidigare skrivits så mycket av, om och för kvinnor som nu. Detta har fört med sig en flod av böcker även om och för barn. De flesta är skrivna för vuxna som har med barn att göra: Föräldrar, lärare, dagispersonal, psykologer, kuratorer o s v.

Författarna har tagit upp barnens situation i Sverige från olika infallsvinklar: Barns förhållande till kultur, boende och trafik, barn och vuxna, barn i skolan.

Några författare låtsas som om barn är en homogen grupp med likartade intressen, andra menar att en attitydförändring kan vara tillräcklig för att förbättra barnens situation. Lite mer insikt, lite god vilja — och allt skulle bli bra! Borta är klassamhället...

En frågeställning som tas upp av många författare är frågan om "jaget" kontra expertvälde och auktoritetstro.

Ett förstärkande av jaget får inte betyda "var och en sin egen lyckas smed" eller förväxlas med s k valfrihet. Jaget ska stärkas för att ifrågasätta och gå emot s k experter och auktoriteter, när dessa agerar mot de svaga och de förtryckta på ett besser-wiser-sätt. *Birgitte Diderichsen* utvecklar detta klart och tydligt i *"Barnet som samhällsmedlem"*. Även *Eva-Mari Köhler* verkar ha den avsikten i sin omarbetning av SOU 1975:33 (Barnmiljöutredningen: Barns uppfostran och utveckling). Men trots att boken *"Blågul fostran"* är så omarbetad att den kan betraktas som en ny bok, som med en marxistisk utgångspunkt belyser barnens situation i Sverige, hänger tyvärr "utredningsspråket" kvar Man undrar vem den vänder sig till i sin nuvarande form?

Birgitte Diderichsen tar itu med myterna kring födsel och moderskap, resonerar kring arbets- och fritid, talar om hur medvetandet formas hos små barn, hur språket avslöjar (typ "moderskärlek" — "fadersstolthet") och betonar den enskildes möjlighet att påverka och bearbeta sin egen och andras situation. Trots motsättningarna i samhället tar hon ändå fasta på det som är gemensamt. Hon ger utrymme för möjliga lösningar. På så sätt ligger det något positivt över hennes bok, som hon också betecknar som en "igångsättare".

Eva-Mari Köhler däremot talar mest om motsättningarna. Hon går till grunden i

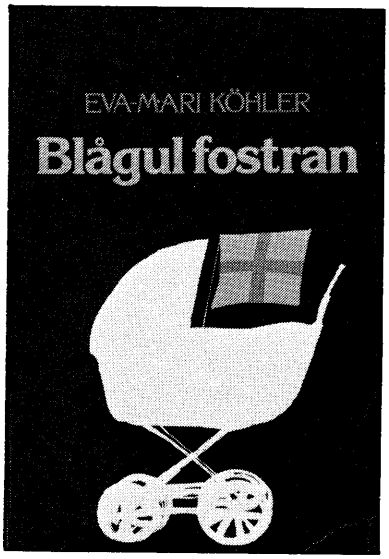

klassamhället: Barnfrågor och politik, uppfostran och politik osv. Hon skriver om reformer och beslut. Hon accepterar ingenting, vänder och vrider på allt.

Hon påvisar att barn inte är någon homogen grupp, att föräldrar inte heller är det, att uppfostrans innehåll beror på klasstillhörighet. Hon menar att den ideologi som präglar utredningar, reformer, åtgärder etc., är en borgerlig ideologi och att t ex införandet av förskolan skulle innebära att en borgerlig indoktrinering sätts in tidigare i åldrarna. Visst vill man hålla med Köhler då hon konstaterar att all utslagning kan härledas till

klassamhället, att det är klassamhället som slår ut individen — både som förälder och arbetare. Men vad gör man då? Vad jag förstår av boken kan man inte göra någonting om man inte är av arbetarklass...

Er barn overflødige

Att det går att förändra sin situation, om än begränsat, vissar *Hugo Hörlych Karlsen i "Er barn overflødige?"* (PAX) Här berättar barn och vuxna — taxichaufförer, lärare, barnskötare, ensamstående — från förorter, storstaden, landet, institutioner etc. Deras berättelser bekräftar på ett sällsamt sätt den berättelse som jag tycker är bokens höjdpunkt: Om de boendes aktion på Rosengade i Århus. Det var två tjejer som tog initiativ till att finna en lokal att samlas i och sedan växte den verksamhet fram som blev till en hel rörelse.

Det framgår klart att det inte är terapi eller några timmars sysselsättning som barn är i behov av, utan kontakt, kärlek, intresse och kunskap om samhället och medmänniskor. De som kommer till tals i boken inser helt visst att förändringar inte bara kan gälla miljön, familjen eller skolan — utan hela samhället.

Barn är annorlunda

Jörn Beckman skildrar det på ett annat sätt. Han menar i *"Barn är annorlunda"*, att det inte finns problembarn, men väl problemsamhällen, problemföräldrar och problemskola.

Han ställer sig på barnens sida när han tar upp roller, beteenden och skuldkänslor i boken. Men i och med att han tar upp sådant som känslor, samvaro och makt utan påtaglig koppling till klassamhället, känns det utslätat. Då och då suckar man dock till, när man konstaterar hur många fel man har begått i sin s k fostrargärning.

Klass 6 D

Att man inte behöver sitta med armarna i kors och låta sig styras, visar *Siv Widerberg* i sina böcker, bl a *"Klass 6 D, Sverige, Världen, Som tårtbitar."*

Det är ingen revolutionerande kamp som förs i 6:an, men det är en kamp som öppnar ögonen på många elever och som får dem att känna solidaritet och sammanhållning i stället för passivitet och agressivitet. I boken står striden om att klassen ska delas. Eleverna vill inte detta och bestämmer sig för att motarbeta. Även om klassen i alla fall blir splittrad, har man en bestämd känsla av att alla brev till och diskussioner med myndigheter, andra klasser o s v, haft en utvecklande verkan och bidragit till ökad insikt om vem som bestämmer över vad. Utan den insikten blir den fortsatta kampen svår. Ibland verkar skildringen väl optimistisk och godartad, men enligt författaren baserar den sig på verkligheten. En sådan bok hade en klass kunnat skriva själv, det hade varit en utomordentlig svenskundervisning — och så hade den kunnat tryckas på ett skolboksförlag...?

Om barn och kultur

Hur många är vi inte som inte i något sammanhang — kultur — skolnämnd, Hem- och Skola -debatter m.m. — utan någon som helst framgång har försökt lansera något av det som *Gunilla Lagerbielke* skriver om i sin bok, *"Med indianpärlor från vaggan till graven"*. Hur många är vi inte som stått upp och talat mot att det här landet "sysselsätter" folket — mest barn, ungdom och de gamla. Vi driver någon sorts terapi med dem. Och då inte bara med indianpärlor i plast. Det heter ju t.o.m. i dagligt tal "sysselsättningspolitik". Ett rejält, meningsfullt arbete? Nå, vad ska vi sysselsätta dig med? Vad sysselsätter sig Curt Nicolin med? Va?

Den politiken har inte mycket med ansvar, insyn eller demokrati att göra och det är ju inte heller avsikten. Dessa funderingar är inte G. Lagerbielkes — och jag saknar lite den aspekten. Det blir ett gap mellan hennes teori — även om den är aldrig så konkret — och den praktik som går att utföra/genomföra i verkligheten. Där handlar det om politik och där är det inte bara att genomföra goda idéer simsalabim, tyvärr. Men självfallet ska vi skriva om dem.

Gunilla Lagerbielke tänker närmast på och utgår från den svenska kulturpolitiken, som den definierats i åtta delmål. Hon visar raskt att dessa mål egentligen endast riktar sig till "starka, raska män i åldern 35—50, kanske". Hon går genom punkt för punkt och det framstår helt klart att det inte är tänkt för barnen. Yttrandefriheten t.ex. — hur rimmar den med barn och ungdomar? I skolan, i skoltidningar? Blir de bemötta med respekt? I radio-TV? Nej, menar Lagerbielke.

Hon går vidare bland delmålen: Kulturpolitiken ska ge människor möjlighet till egen skapande aktivitet. Ges barn den möjligheten? Nej, blir svaret. 80 procent av medlen till föreningar går till idrottslig verksamhet.

Hon behandlar både skräp- och våldskulturen *och* de så kallade pedagogiska leksakerna som passiviserar barnen — och tillgodoser kapitalets intressen. Finns det några som är så utsatta för kommersialismen som barnen?! Lagerbielke talar om barnens livlighet, spontanitet och aktivitet som värdefulla drag, som vi måste värna om. När barnen kommer in i samlarstadiet och råkar i klorna på profithajar som gör stora pengar på att förmå barnen att samla vad strunt som helst, då fördömer

hon inte samlandet utan sätter in den insikten i ett pedagogiskt och psykologiskt sammanhang. Och hon uppmanar fromt de vuxna att tillvarata den egenskapen utan att kommersialisera den.

Det är inte utan att man känner sig gnällig när man kommer med invändningar till en så positiv och varm bok med så många idéer. Men det räcker inte att uppmana till bättring. Kapitalet är inte humant och det är kapitalet som styr. Och ofta har kapitalet villiga lakejer ute i bygderna. T.ex. kommungubbar som inte vill låta de unga rusta upp en gammal gård till fritidsgård, som inte låter gårdsråd ta beslut i viktiga frågor etc.

Lagerbielke pläderar för att konstnärer, inredare och formgivare ska komma in på ett tidigt stadium tillsammans med föräldrar, barn och förskolepersonal för att tillsammans delta i planering och utformning. Även här får man varna för att tro att konstnärer etc som grupp skulle vara progressiva och speciellt barnriktiga.

Så nämner hon exempel på hur kultur skulle kunna nå barnen exempelvis genom musik- och teatergrupper... Som om inte musik- och teatergrupper i åratal kämpat för detta. Men det är klart, det tål att sägas och skrivas igen, igen och igen.

Det är en bra och nyttig bok att sättas i händerna på män med makt. Vi andra, fotfolket, visste rätt mycket redan.

Det är viktigt att kvinno- och barnforskning, seminarier om barn och barns läsning, Vi Mänskors och Ord & Bilds temanummer osv. ökar våra kunskaper, knyter historien till framtiden, ger analyser, ifrågasätter och jämför, för först med kunskap om de faktiska förhållandena och deras bakgrund och orsak kan vi förändra dem.

FLER BÖCKER OM OCH FÖR BARN

Förutom de böcker Karin Lentz nämner finns det mycket att läsa om och för barn i åldern 9—12 år. Här är ett urval som vi använt till det här numret:

Historiskt

Hellspong/Löfgren: **Land och stad.** *Gleerup*

Barnets värld. Nordiska Museets och Skansens årsbok *"Fataburen" 19/71*

Barn i stan. Katalog från Stockholms Stadsmuseum 1977

Eva Lis Bjurman: **Barnen som produktivkraft.** *Ord & Bild 6/1970*

Ronny Ambjörnsson: **Barnets födelse.** *Ord & Bild 1/1976*

Mary Ørvig: **Så skulle flickor vara,** *Natur & Kultur*

Barn på 1800-talet. *Distriktsbladet för Svenska Ungdomsringens Sthlms-distrikt.*

Nutid

BARN. BARNMILJÖUTREDNINGENS SERIE *(SOU 1975:31 t o m 38)* i vilken ingår följande titlar:
Liljeström: **Samhället och barns utveckling,** Petersson: **Barns hälsa,** Köhler: **Barns uppfostran och utveckling,** Holgersson: **Förskolan, skolan och fritiden,** Institutet för Social forskning: **Barnfamiljernas ekonomi,** Dahlén m fl: **Barnen och den fysiska miljön,** Reimer: **Barn och föräldrars arbete,** Almqvist/Isaksson: **Barnkultur.**

Liljeström: **Uppväxtvillkor,** *Publica*

Liljeström: **Våra barn, andras ungar,** *Publica*

Holter: **Familjen i klassamhället.** *Prisma*

Hedström/Persson: **Kris i familjen.** *Studentlitteratur*

Bronfenbrenner: **Två barndomsvärldar.** *W&W*

Sidel: **Frihet och arbete.** *W&W*

GIDLUNDS BARNSERIE, i vilken bl a ingår: **Barnmarknad** — kritik av barnmedier och miljöer, **Barn, litteratur och samhälle,** Mählqvist: **Böcker för svenska barn 1870—1950,** Peterson: **Seriernas värld**

Barnen och kulturen — en rapport från Barnkulturgruppen. *Publica*

Mangs/Martell: **0—20 år enligt psykoanalytisk teori.** *Studentlitteratur*

Ottersen: **De lyckliga åren.** *Verbum*

Norén/Renno: **Skolbarns fritid.** *Bonniers*

Pockettidningen R 6/76: **Barn, bovar och fyllisar**

Petersson/Forsberg: **Segregationens konsekvenser för barn.** Kan beställas gratis från Socialdepartementet, Fack, 103 20 Sthlm.

Skönlitteratur

Om den här åldern handlar bl a Astrid Lindgrens **Pippi Långstrump-böcker,** P C Jersild **"Barnens ö"** och Göran Tunströms **"Prästungen"**

Böcker för barn

Vi bad vår prya Ann-Sofie, som jobbade hos oss ett par veckor medan vi gjorde det här numret, att intervjua några ledande barnboksförlag om barnboksutgivningen för 9—12-åringar. De här svaren fick hon på bl a Bonniers, Rabén & Sjögren, Prisma och Gidlunds:

Flickor läser mer än pojkar, men dom pojkar som läser läser nästan allt. Flickorna läser mest hästböcker. Det går inte att åldersbestämma böcker, det beror på hur stor läsvana barnen har. Barn över 9 år vill inte ha illustrationer i böckerna, de vill själva föreställa sig hur det ska se ut. Priset är 30—40 kr, ungefär 1/3 av böckerna går till biblioteken. Nästan alla barnböcker som köps ges bort.

Populära författare för de här åldersgrupperna är bl a **Max Lundgren, Maria Gripe, Hans-Erik Hellberg, Anna-Greta Winberg. Pop-böckerna** och **Ung Nu**-böckerna är populära serier. **Eva Wikander** har skrivit ett par annorlunda och bra "hästböcker" som är utgivna på Gidlunds förlag. **"Tjejerna gör uppror"** (som också visats på TV) är en "könsrollsbok" för barn utgiven på Prisma.

Internationella barnåret måste bli början till en ny framtid för alla barn

1975

Minns du kvinnoåret? Det av FN proklamerade, som blev en obestridlig framgång genom det starka gensvar som kom från världens samlade kvinno-organisationer. Det året kom för all framtid att betyda särskilt mycket för kvinnorna i tredje världen.

1978

Året som passerat har varit FNs Anti-apartheidår. Hur många känner till det? Hur många deltar i dag aktivt i kampen mot förtrycket i Södra Afrika? Vilka för den vidare nästa år och nästa?

1979

Nu kommer barnens år.

"Enligt församlingens beslut skall barnåret ha till syfte dels att öka medvetandet hos beslutsfattare och allmänhet om barns behov, dels uppnå erkännande av att program för barn skall utgöra en integrerad del av ekonomiska och sociala utvecklingsplaner i syfte att därigenom åstadkomma kontinuerliga aktiviteter som gynnar barn". (Ur FN:s proklamation)

Detta år, barnens år, måste bli en vändpunkt. Det får inte bli bara ett "år", ett isolerat försök — det måste bli början till en ny världsordning som gynnar alla barn, till den **Nya Ekonomiska Världsordning som världens herrar nu redan alltför länge bara talat om; början till ett liv i fred.**

Vad kommer svenska organisationer att göra för att förbättra tillvaron för barn hemma och i världen?

Vi har frågat SKV, Rädda Barnen, SIDA, Unga Örnar, Fredrika Bremer-förbundet och Socialdepartementets beredningsgrupp.

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND

— Det är viktigt att vi inför Internationella Barnåret även ser på våra egna barnproblem, säger **Solweig Kempe** på SKV. Vi arbetar inom förbundet med ett konkret handlingsprogram, som prioriterar följande frågor: *daghem, arbete* åt alla ungdomar som slutar skolan. konkurrensfria *skolor* (bort med betygen). Dessutom anser jag *fredsfostran* som en viktig del av skolundervisningen och som ett led i kampen mot krigspsykosen.

I Kungälv blir det SKV-seminarium den 16—17 juni. Vi inbjuder då svenska och nordiska systerorganisationer till diskussioner, föreläsningar och grupparbeten. De ska bl.a. handla om barn i den utsatta åldern som tas upp i detta nummer av Vi Mänskor. Göteborg, Lund, Uppsala arbetar lokalt med olika kvinnoorganisationer. Malmö SKV samarbetar också med ABF om affisch-utställning och försäljning av bra barnböcker.

Vidare stöder SKV textilkonstnärinnan Gunwor Nordström i hennes arbete med gobelängserien. "Ett barns utveckling".

Internationellt kommer SKV att under barndagen den 1 juni ta upp frågor om barns situation i andra länder. Vi Mänskor 3/79 blir ett internationellt nummer om barn, där vi bl a tar upp frågan om omskärelse av småflickor.

Fyra grupper förbereder arbetsmaterial för en stor konferens i Moskva den 6—8 september. Det blir en världskonferens under mottot: "För alla barns fredliga och trygga framtid".

SKV arbetar för
inrättandet av ett särskilt barnkulturråd. Detta barnkulturråd bör få i uppgift att bevaka barnkultur och bevaka vuxenkultur som når eller bör nå barn — å ena sidan den kommersiella skräpkultur som de bör skyddas ifrån, å andra sidan den kvalitativa vuxenkultur som barn bör få tillgång till.

SKV arbetar för
att finna metoder att häva de stora skillnaderna i kulturhänseende mellan olika grupper av barn. Barn från andra länder, handikappade barn, barn från avfolkningsbygder, barn som är kulturellt missgynnade.

SKV arbetar för
att alla förskolebarn måste få tillgång till daghemsplats och skolbarnen måste få plats på fritidshem.

SKV arbetar för
sex timmars arbetsdag, så att barn och föräldrar får ökade möjligheter att vara tillsammans.

SKV arbetar för
en biblioteksbil. Likaväl som kommuner är skyldiga att hålla skolor, ska de vara skyldiga att tillhandahålla kultur.

SKV arbetar för
att kommun och landsting ska få huvudansvaret för de kulturella satsningarna bland barn och ungdom.

SKV arbetar mot
kommersialismens negativa verkningar.

SIDA
stöder internationella barnåret och barn i världen bland annat genom ekonomiska bidrag till studieförbund och andra organisationer, samt utökat samarbete med massmedia.

Ett stort antal utställningar visas från vintern -78 i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Teater, föreläsningar och diskussioner ordnas på SIDAs U-forum och i skolor ute i landet. Man satsar mycket på utbildningen — från förskolebarn till lärare — genom bl. a förlagsstöd, rapporter, undersökningar, ny- och omproduktion av böcker, tidningar, stillfilmer, filmer. SIDAs utmärkta barnnummer Rapport 6/76 finns nu i nytryck.

BEREDNINGSGRUPPEN
inom Socialdepartementet informerar genom sekreterare **Ulla Fredriksson:** Man kommer att stödja projekt som gäller barnens miljö inom skol-, bostads- och fritidssektorn.

Man kommer vidare att samarbeta med barn- och ungdomsorganisationerna, handikappförbunden, invandrarorganisationerna, studieförbunden i frågor och aktioner som gäller barnens villkor, samt universiteten och forskningen om barn. Det finns än så länge endast övergripande direktiv angående nationella aktiviteter. Målsättningen är att ta upp frågor kring barnens kulturella villkor och barnens miljö och få till stånd arbetsgrupper i landets olika kommuner. Information om barnåret har gått ut till landets alla kommuner.

WHO (World Health Organization)
är initiativtagare till en konferens i Khartoum den 4—8 februari 1979. Där ska följande problem behandlas: Familj — Familjeplanering, näringsfrågor, havandeskap, amning, förlossning, barnäktenskap och kvinnlig omskärelse.

RÄDDA BARNEN
planerar mängder av aktiviteteter, säger **Simone Ek, RB,** som också är informationschef för internationella frågor i beredningsgruppen.

Till en början kommer RB att i november på Kulturhuset i Stockholm visa sin samling barnteckningar från 80 olika länder. Tema: Barnens verklighet. Utställningen vandrar sedan vidare på museer i Europa. Film och bok på samma tema planeras. I mars blir det en barn-vecka i Gamla Riksdagshuset, med aktiviteter och föredragningar om och för barn — särskilt handikappade barn och invandrarbarn, Tema: Ett barnvänligare samhälle.

Rädda barnen håller också i en undersökning om massmedia-våldet, en barntidningservice till pressen om barns rättigheter i hela världen och tillsammans med SIDA och Utbildningsradion ett ljudbildband om barn från olika länder, för förskola och lågstadium.

FREDRIKA BREMERFÖRBUNDET
planerar inga särskilda aktioner under året. Man har i stället gjort ett fylligt specialnummer av tidningen Hertha nr 5/78. Tema: Barn behöver dej.

UNGA ÖRNAR
arbetar inför barnåret med aktiva Cypern- och Södra Afrikagrupper berättar **Eva Erstrand.** I en särskilt Cypernaktion kommer man att starta en kontaktverksamhet för flyktingbarn, samt en ekonomiskt stödgrupp för CERA. En skärmutställning om Södra Afrika är under arbete. I Sverige fortsätter Unga Örnar att driva frågor om barnkulturen. Kring jul demonstrerar man som vanligt mot krigsleksaker. 1979 planeras en aktion mot vardagsvåldet.

Julen är nära

Så
alla barn
tänder vi första ljuset i advent...
Och så alla barn
fyller vi idag i med 1X2
hur vi firar jul:
julslakt julbrygd ljusstöpning klapplackning
och tissel och tassel
Mor städar fejar skurar gnider och pyntar
granen tindrar julklockan ringer julen in
Julottan julstjärnan julsången julbönen juläpplena och julskinkan

Tomtenissar? Julklappar? Julstjärnor? Julgranskulor? Ska vi inte ha julklappar? Ska vi inte ha tomtebloss?

Nej - - - för det är kommersialism!
Vadå? Vadå kommersialism?

OK - - - ta fram julgrejorna - - - och köp köp köp

Röda kulor vita änglar tomtar marsipan choklad pepparkakor risgrynsgröt med mandel i brända mandlar
sillsallad skinka brunkål lutfisk revbensspjäll
och julöl och julmust och julmjölk och juleljus
och jultomte och julgran och jultvål
julbil julteve jultidning Och julsprit
julpiller så att vi klarar maten
julsprit så att vi klarar julen
För helvete — det är jul
Köp julen in!

Karin Lentz

Dagens verklighet i bra ungdomsböcker

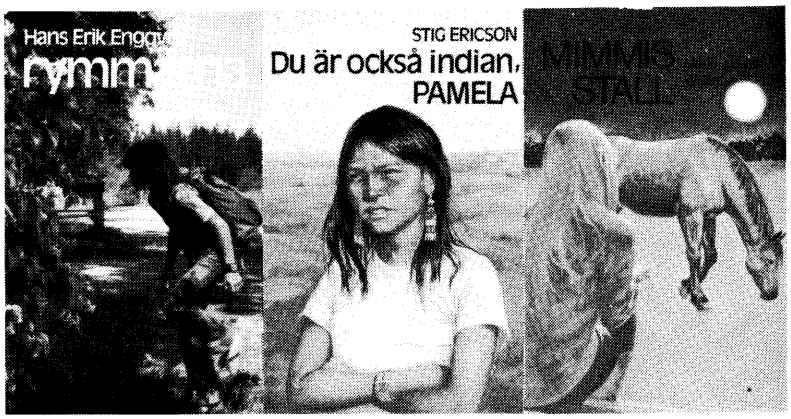

Engqvist: Rymmarna
Engagerande och spännande om tre pojkar och deras möte med två förrymda interner.
Ca-pris: 30:—

Ericson: Du är också indian, Pamela
Aktuell och lättläst skildring från ett av USA:s indianreservat.
Ca-pris: 28:—

Wallin: Mimmis stall
Tillsammans med farbror Evald, som har ett barns förstånd, bygger Lisa ett stall åt sin drömhäst.
Ca-pris: 28:—

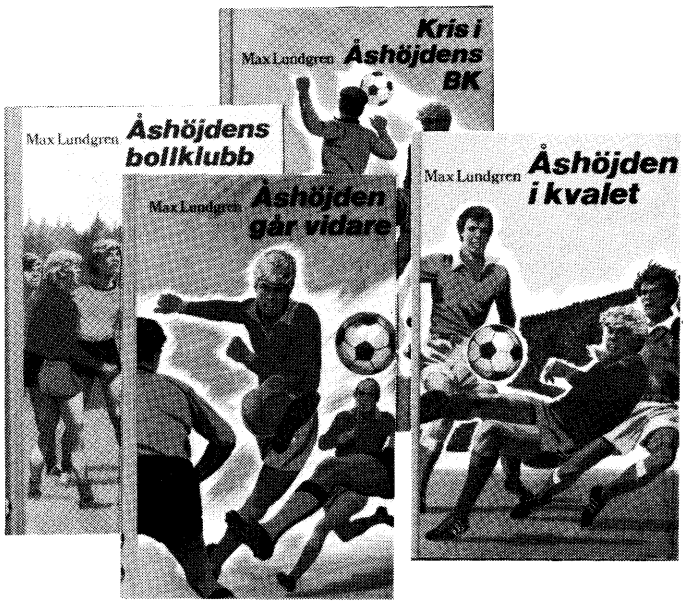

Max Lundgren
Åshöjden-serien

☐ **Åshöjdens bollklubb**
☐ **Åshöjden går vidare**
☐ **Kris i Åshöjdens BK**
☐ **Åshöjden i kvalet**

Hela historien om Åshöjdens bollklubb och den svåra och spännande vägen mot allsvenskan. Tillhör de bästa idrottsromaner som skrivits för ungdom. Nu till lågpris. Ca-pris: 16:—/bok.

Bonniers Juniorböcker. Finns i bokhandeln

BARNLEDIG PAPPA!

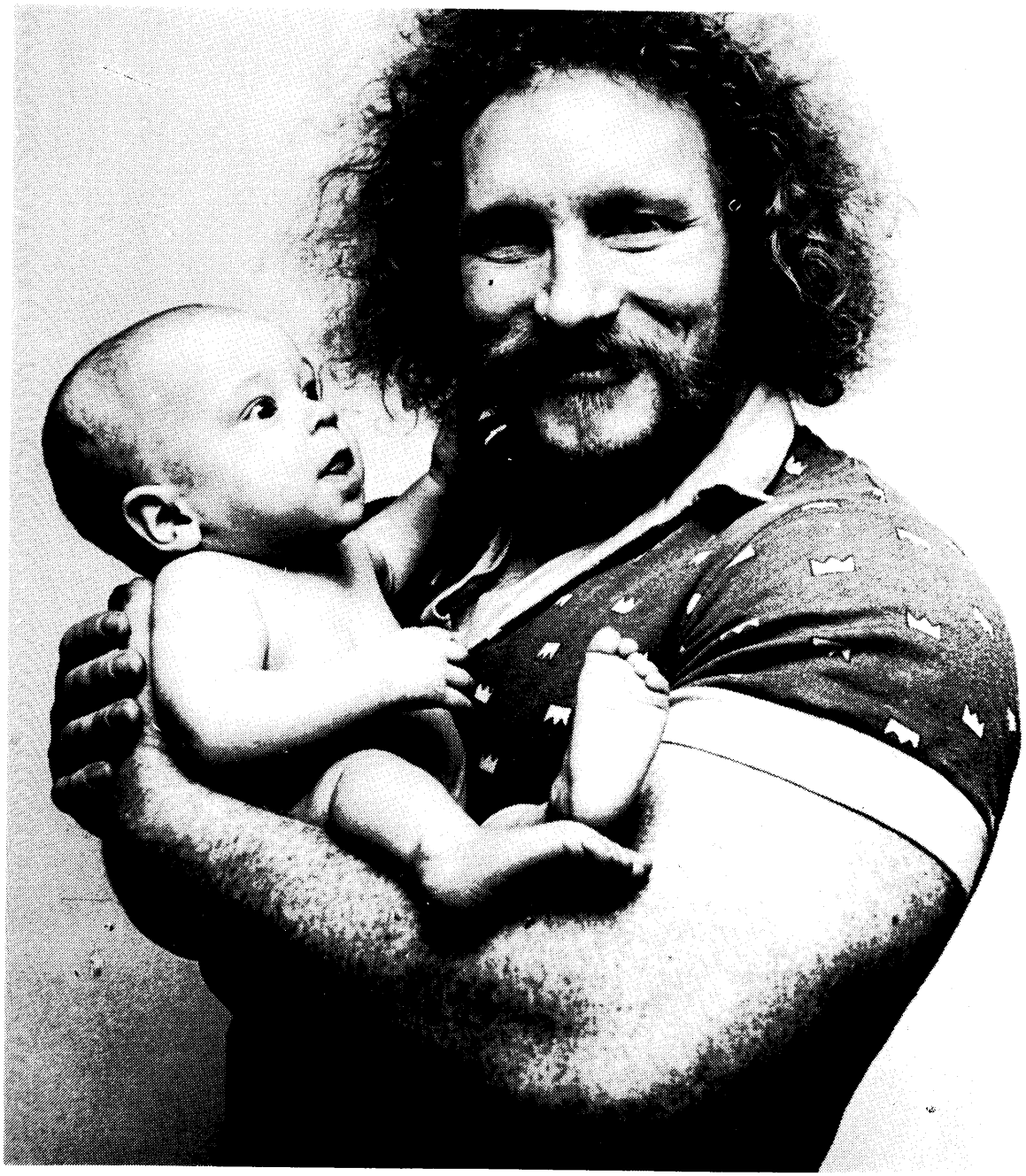

Javisst, man delar ju på föräldraledigheten.

Hos försäkringskassan kan du hämta broschyren "Föräldrapenning och barnbidrag." Vill du ha broschyren hem i brevlådan kan du skicka in den här kupongen till: Försäkringskasseförbundet, 109 93 STOCKHOLM.

FÖRSÄKRINGSKASSAN

Jag vill ha en broschyr om föräldraförsäkringen.

Namn: .....

Adress: .....

Postnr: .....

Postadr: .....

Aktuellt

Stöd åt Algots-kvinnorna

Kvinnorna på Algots har fått mycket stöd — men de är angelägna om att stödet blir på villkor som tjänar deras kamp. De har därför formulerat följande direktiv för de stödkommittéer som bildats eller bildas:

Vi vill att stödkommittéer för alternativ produktion av kläder inom Algots Nord skall stödja oss i en allmän opinionsbildning för att vi skall få behålla jobben. Vi har sett våra möjligheter att behålla jobben på sikt direkt knutna till det vi kallar "alternativ produktion". Vårt krav har varit fortsatt statligt ägande, men under andra villkor.

Med alternativ produktion menar vi en produktion som inte exploaterar människan och sliter ut den, utan produktionsvillkor som utgår från människans behov av meningsfulla arbetsuppgifter, omväxling och utveckling i arbetet, möjligheter till arbetsgemenskap och förbättrad självkänsla. Det är en produktion som är avståndstagande från kapitalets arbetsuppdelning och urholkning av arbetets innehåll och innebär löpande bandets borttagande.

Med alternativ produktion menar vi t ex arbetskläder som arbetats fram i samarbete med dem som skall använda dem, så att de klarar av de krav arbetarna och deras arbete ställer på arbetskläder. Ett exempel på det är de landstingskläder som vi arbetat fram i samarbete med patienter och vårdpersonal.

Vi menar också att baskläder, dvs snygga funktionella kläder av hög kvalitet som inte syftar till modeproduktion är alternativa produkter. Ett exempel på baskläder är Mah-Jongs, i samarbete med oss, återupptagna produktion. Men med alternativ produktion menar vi också internationell solidaritet, ett bekämpande av den "arbetsfördelning" som det internationella kapitalet försöker påtvinga oss alla. Det syftar till ökade vinster, förslavande och utnyttjande av människor, och till att göra varje land beroende av det internationella kapitalet för sin försörjning.

Stödarbetet kräver vi skall bedrivas i partipolitiskt obundna former, där såväl organisationer som enskilda aktivt kan delta.

Vi är också i behov av begränsade insamlingar för att finansiera utvecklandet av nya produkter och finansiera arbetet på alternativ produktion. Insamlingar sker till postgiro: 430 05 81–8.

Klubbstyrelserna i Skellefteå, Lycksele och Norsjö

Föreningen Kvinnokultur

som arbetar mot en imperialistisk, patriarkal och kommersiell kultur, delar två gånger om året ut stipendier och lån ur sin solidariska stödfond. Den är uppbyggd av inkomster från Sånger om kvinnor och andra kvinnoskivor samt inkomster från förra årets stora Kvinnokulturfestival i Stockholm. I höst har pengarna (1 000 kr vardera) gått till:

Harriet Clayhills och *Irene Lundholm* för en bok om kvinnokultur — kvinnoarbete för tonårsflickor.

Si Felicetti och *Li Hafström* för en bok om menstruation, riktad till tonåringar.

Margareta Klingberg för en dokumentation om trasmatteteknik i en norrländsk by.

Benedicte Bergmann till skulpturprojektet "Livmodern".

Också Källingslägret på Gotland fick ett bidrag.

Följande lån ur fonden beviljades:

4 000 kr till *May Engwall* för bok om kvinnan och facket

10 000 kr till filmprojektet *"Vi är kvar på våra platser"* om kvinnliga hamnarbetare i Finland.

3 000 kr till *Beth Laurin* för arbete med mobil skulptur.

Nästa ansökningstid går ut 1 mars 1979. Förfrågningar adresseras till *Föreningen Kvinnokultur, c/o Viveca Melander, Vanadisvägen 23, 113 46 Stockholm.*

ALTERNATIVA ALMANACKOR

För andra året i rad ger Libers förlag ut en *Kvinnokalender* med Lena Persson som redaktör. Den innehåller fyllig upplysning: historiska notiser, bra boklista, fakta om kvinnoorganisationer och tidskrifter. Kvinnokalendern 1979 finns i bokhandeln och kostar 24:—.

Också Jordens vänner publicerar en almanacka. *Miljöalmanackan,* som kostar 15:—, med vissa rabatter om man köper fler, ger goda miljöråd, behandlar miljöaktuella ämnen m m och kan beställas från Jordens Vänner, Box 9062, 102 71 Sthlm.

Varför skulle man prenumerera på FIB-Kulturfront?

De flesta har lättare att tala om varför de *inte* prenumererar på (eller läser) FIB-Kulturfront. Många gillar inte Myrdal. Många svarar att tidningen är tråkig. Många har prenumererat under de första kampglada åren, men slutat. Och det är ju därför FIB-Kulturfront befinner sig i kris.

Skulle jag svara för egen del, på samma sätt som många författare och konstnärer uttalat sig i tidningen, skulle jag säga: Jo, för att jag tycker det är oerhört viktigt att det finns icke-kommersiella tidningar som kan ta in annat material än Åhlén & Åkerlund, Saxon & Lindström och Allers förlag. Som frilans och journalist tycker jag att varje sådan tidning är nödvändig. Det betyder *inte* att jag tycker att alla FIB-nummer är bra eller ens att enstaka nummer är helt igenom bra. Men en nedläggning betyder ett andningshål som täpps igen och det måste bekämpas så länge som möjligt. Ytterst gäller det vår tryckfrihet, som i dag hotas, kanske mindre av politisk än kommersiell censur.

Men jag är alltså part i målet. Varför skulle en "vanlig läsare" prenumerera på FIB-Kulturfront?

När jag ringer Nils Gärdegård för att fråga hur höstens kampanj har gått, låter han glad. De 4 000 prenumeranter som behövs för att tidningen skall *överleva*, kommer man antagligen att få. Men det behövs ytterligare 1 500 för att utgivningen skall säkras.

Men han vill inte att vi skall argumentera för FIB-Kulturfront med snyftargument. Det finns bara ett skäl för att prenumerera på en tidning och det är för att den är *bra*.

Och det roliga som har hänt i höst är att arbetet på att höja tidningens kvalitet har börjat ge resultat. Människor har uppfattat att FIB-Kulturfront har tagit kritiken på allvar och vill göra en tidning som är ett rejält alternativ för människor som tycker om att läsa. Den vill också ta kamp i viktiga frågor. Just nu gäller det porr och prostitution.

Bläddra i höstens nummer och se vilka författare, konstnärer och fotografer som har medverkat. Det är de bra och de radikala som har slutit upp för att stödja tidningen. På den linjen kommer FIB-Kulturfront att fortsätta.

Detta är det enda hållbara argumentet. Du ska prenumerera för att du tycker FIB-Kulturfront är bra. Tycker du det, kostar en prenumeration 118:— för helår, för halvår 60:—. Men du kan också pröva dig fram. För 35:— får du sex nummer. Pg är 70 45 88—3.

Katja Waldén

Vill Du hyra en pjäs om Kata?

Det går utmärkt hela våren 1979. *Bruksteatern*, Djäknegatan 4, 211 35 Malmö har producerat pjäsen om Kata Dalström, som organiserade Stockholms arbeterskor och som blev en stor förkämpe för fackföreningsrörelsen och kvinnorörelsen. År 1917 anslöt hon sig vid partisplittringen till Sveriges Socialdemokratiska vänsterparti — hon gav aldrig upp sin tro på socialismen. Inklusive ett förspel med rallarvisor tar pjäsen 1 timme och 20 minuter, fyra skådespelare medverkar. Den kostar 2 850:— + reseersättning och traktamente. Köper man två föreställningar kostar den andra 2 500:—.

KVINNFOLK
Vi för debattböcker, skönlitteratur, skivor, affischer, kort m m av betydelse för kvinnokampen. Vi skickar gärna per post.
Heleneborgsg 46 117 32 Sthlm
Tel. 08/69 79 70
Måndag och tisdag 18—21,
onsdag, torsdag, fredag 13—18.
Lördag 11—16.

Stockholm

Kom till
ATELJÉ
klänningen
I JULKLAPPSJAKTEN!
Ni går inte förgäves, vi har stora storlekar upp till 54, rymliga i måtten
Egen tillverkning
Fleminggatan 29. Tel. 51 60 30
Hörnet Fleminggatan/Agnegatan

Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB
Sparregatan 10
Box 495
501 08 Borås
Tel. 033/10 20 85

Stockholmskontor
Kammakargatan 66
111 24 Stockholm
Telefon 08/20 14 19

Ett modernt civiltryckeri med fotosättning, offset, boktryck, rotation, bokbinderi och distribution.

Hur vinner vi freden

var temat för ett unikt kunskapsseminarium om kvinnor och fredsarbete under tre dagar i mitten av oktober. Omkring 150 personer deltog och dom representerade de mest skilda organisationer, eller inga alls. Arrangör var en arbetsgrupp inom föreningen Kvinnokultur som lagt upp ett brett program med många inledningar. Seminariet kommer att följas upp av ett nytt i vår där konkreta aktioner ska planeras. Dessutom utkommer ett studiematerial från träffen.

Berit Åhs från Norge behandlade den manliga teknologin, vad den innebär och varför den inte stoppas.

Vi vet att vi har ett försvar som kostar oerhörda summor. Sverige ligger på 4—5:e plats i världen vad det gäller försvarsutgifter räknat per invånare. Sju åttondelar av världens länder använder idag mindre än vad vårt land gör inom detta område.

Håkan Winberg, fredsforskare från Lund talade bl a om nedrustningen som nationell angelägenhet och att man genom isolerad avrustning också kan tvinga stormakterna att nedrusta. "Det som hittills skett på nedrustningens område har åstadkommits genom fredsrörelsen", sa han.

Och inom fredsrörelsen är kvinnorna starka. Det visade seminariet som gav många nya impulser och ny styrka.

"Ansvaret för livet har vi här och nu"

"Fred är en god relation till livet"

"Livet skriver koderna — inte teknologin"

"Välj ett samhälle som tvingar oss att leva i fred"

Dessa citat kommer från Marit Paulsen under paneldebatten sista dagen och dom kan nästan vara en sammanfattning av vad som sas i många inlägg.

Maj Wechselman, Eva Sehlin och Marit Paulsen gav bl a exempel på hur känsliga vi är i kristid:

— 75 % av våra läkemedel importeras
— Sverige köper röntgenfilm av Kodak, ett amerikanskt multinationellt företag, som har världspatent på den — hållbarheten uppgår till bara 30 dagar
— Sverige har den mest centraliserade livsmedelsproduktionen i Europa — till största delen är den förlagd till södra Sverige
— 70 % av våra livsmedel befinner sig på transport
— brandkåren i Malmö har en stor del av sitt dataregister lagrat i en dator i Houston — USA!

S.K.

Avkoppling var välbehövlig — alla deltog i pausgymnastiken. foton: Ann Andrén-Karlström

SKV-nytt

Först av allt vill vi hälsa en ny SKV-grupp hjärtligt välkommen i raden av avdelningar på olika håll i vårt avlånga land. Det är SKV-Växjö. Kontaktkvinna där är Karin Hartvig.

Ljungby-avdelningen har på ett mycket aktivt sätt stött bildandet av avdelningen och var med vid den inledande sammankomsten då Solweig Kempe talade lite om vad SKV är och vad SKV vill.

Att aktiviteten kom snabbt igång i höstas rapporterade vi redan om i förra numret. I Göteborg och i Stockholm har distrikten hållit sina årsmöten som vittnade om en omfattande aktivitet på många områden. I Göteborg håller organisationerna på att samarbeta med en arbetsgrupp bestående av många kvinnoorganisationer i stan inför det Internationella barnaåret.

Vad det gäller vår centrala verksamhet så har den dominerats av gäster.

Vi har haft besök av två delegationer — den ena från Sovjetunionen, den andra från Uruguay. Dessutom har vi genomfört ett förbundsstyrelsemöte som våra avdelningar får rapport ifrån inom kort.

Den sovjetiska delegationen som var här under tredje oktoberveckan bestod av *Antonina Foteyeva* som är chef för pedagogförbundets tidskrift samt *Naima Mahmudova*, läkare och ordförande i usbekiska LO.

Utöver Stockholm gästade de Göteborg och på båda ställena gavs det många tillfällen att informera sig om Sverige och att informera om sitt eget land, vad som har gjorts där och vad som görs. Antonina som tog sin lärarexamen samma dag andra världskriget utbröt och fortfarande jobbar inom pedagogiken var naturligtvis mest inne på barn. Deras fostran och vikten av att de får utvecklas i fred, vilket inte nog kan

Göteborg

Länsmansgårdens Tobak
Daggdroppegatan 2 - Tel. 54 45 72

NY FÄRG-TV TILL NYÅR
FRÅN
Philip Carlsson Radio o TV
Husargatan 24, Göteborg.
Tel. 0321/11 15 86

Bagarmossen

Nyheter varje vecka
O. L:s Textil
Emågatan 29 — Bagarmossen
Tel. 48 03 47

KJÄLLANDERS MÅLERI
till Er tjänst
Odelbergsv 22
121 63 Johanneshov
Tel 08/59 03 35

TRYGGHETSFAKTA

Uppslagsboken om våra sociala rättigheter.
Aktuell. Enkelt språk.
Sakregister. 230 sidor.
10 kr inkl moms.

Utförlig översikt över försäkringar genom avtal mellan arbetsgivare och anställda 140 sidor.
6 kr inkl moms.

Köp böckerna på närmaste Folksamkontor, eller beställ dom från oss.
Vid köp av minst 5 ex, eller vid besök på Folksam lämnar vi 30% rabatt!

FOLKSAM
Informationsavdelningen Fack, 104 60 Stockholm 08/ 743 60 00

betonas. Naima kom alltså från en republik i Sovjetunionen där kvinnorna under århundraden hölls under starkt förtryck och där de var livegna fram till revolutionen. Hon beskrev också att det behövdes en tid även efter den för att förändra den situationen — allt går inte automatiskt bara man får nya förhållanden i samhället. Och här ska man inte glömma hur förhållandena var på 20-talet då Usbekistan anslöt sig till den unga Sovjetstaten. Ett besök som åter gav oss inblick i hur man verkligen lever i ett socialistiskt land och att kvinnorna där har andra förutsättningar.

Den andra delegationen som var våra gäster bara någon dag sedan de sovjetiska gästerna rest kom från Sydamerikas minsta stat vad det gäller ytan. Från Uruguay som är ungefär en tredjedel så stort som Sverige med en befolkning på 2,8 miljoner invånare. *Rosa Maldonado*, ordföran-

Eva Palmaer flankerad av Naima Mamudova och Antonia Foteyeva från Sovjetunionen.

ICA-handlarens butikslag jobbar för dig

Bra priser, bra kvalitet, nära till trevliga butiker.

Men det räcker inte. Det skall vara trivsamt att handla också. Råd och tips, vänlighet, service.

Butiken vill vi göra så att den passar dig och alla andra kunder. Därför lyssnar vi gärna på dina synpunkter.

Vi är vana att jobba i lag. Där var och en får sitt ord med. Butiksarbete är ju ett lagarbete där alla hjälps åt.

•

Varje ICA-handlare är sin egen. Varje ICA-butik är en arbetsplats för sig. Där samarbete mellan alla är naturligt och enkelt.

Handlarna samverkar inom ICA-rörelsen, t ex när det gäller inköp, utbildning, finansiering och gemensam försäljning.

Ungefär en tredjedel av livsmedelsförsäljningen i Sverige går genom ICA-butikerna.

Mer för pengarna hos din ICA-handlare

ICA

Beate Carillio, Rosa Maldonado och Olga Barrios Bengtsson från Uruguay.

de i Uruguays kvinnoförbund, advokat, *Beate Carillio,* notarie och *Olga Barrios Bengtsson,* den senare bosatt i Sverige. Alla tre är landsflyktiga undan den regim som sedan ungefär fem år håller landet i ett järngrepp av fascistisk terror. En fjärdedel av befolkningen har gått i landsflykt och omkring 7.000 politiska fångar sitter i landets olika fängelser. Många av dem är kvinnor, många minderåriga. All opposition mot regimen i Uruguay är förbjuden, inget politiskt parti är tillåtet. Hård censur präglar massmedia, de som försvarar folket utvisas, om de inte fängslas, och även kyrkans aktiviteter censureras.

Hela utbildningsväsendet kontrolleras av militären, representanter för polis och militär finns ständigt i undervisningslokalerna, tusentals lärare på olika plan har avskedats. Fackföreningsrörelsen har förbjudits, en del av dessa lokaler har fascisterna lagt beslag på och använder som tortyrcentra. Arbetslösheten är omfattande — mer än 13 % går utan jobb trots den stora emigrationen. Inflationen är hög — köpkraften har minskat med hela 60 % de senaste 10 åren.

Till detta kommer att regimen vägrar att låta materiell hjälp komma in i landet utifrån — möjligheterna har hittills alltså varit nästan lika med noll när det gällt hjälp till fångarnas anhöriga.

Rosa och Beatrice gästade allra först Lund där ett offentligt möte hölls arrangerat av SKV-Lund och ABF. I Stockholm anslöt sig Olga och tillsammans besökte de Uppsala där dom bl a fick träffa ärkebiskop Olof Sundby som visade stor förståelse för de frågor de tog upp och lovade solidarisk hjälp från kyrkan. Kyrkan — framförallt då den katolska — har

NYÅRSRESA TILL MOSKVA

Avresa 30 dec. Återkomst 6 jan. Pris: 2 050:— inkluderar flyg, 1:a klass hotell, helpension, biljetter till balett och cirkus. STOR NYÅRSSUPÉ, trojkaridning m.m.

Anmäl Er i god tid till

FÖRBUNDET SVERIGE—SOVJETUNIONEN

Katarinavägen 20, 116 43 Stockholm. Tel. 08/44 06 00

Sänd prospekt om Nyårsresan till:

Namn: .....

Adress: .....

Postadress: .....

AEROFLOT

är inte bara MOSKVA och LENINGRAD

Vi flyger också till

JAPAN
OST- och SYDOST-ASIEN

Närmaste vägen går via Moskva

Allt fler flyger också från Stockholm till:

OSLO, AMSTERDAM och KÖPENHAMN

MED AEROFLOT

soviet airlines

Tel: 08/21 02 14, 21 70 07

Besöksadress: Sveavägen 20

Postadress: Box 400 07, 103 41 Stockholm

ju uträttat stora ting för den nationella och internationella solidariteten tidigare i Latinamerika.

I Stockholm träffade de utöver företrädare för ekumeniska nämnden, representanter för SIDA, för UD och LO, jurister av olika slag samt Karin Söder. Centern har hittills varit ett av de partier som gett en utomordentlig fin hjälp till uruguayare i landsflykt. Ett möte hölls naturligtvis också i Stockholm. Två intressanta besök som gav oss kunskaper och insikter. Insikter inte minst om hur viktig den solidaritet vi kan och måste ge är. **SK**

Remissvar från SKV:

SKV har svarat på rapporten om *"Barnen och kulturen"* som vi fick på remiss från utbildningsdepartementets barngrupp.

I svaret sägs att den innehåller en mängd intressant läsning men att förslagsdelen tyvärr inte är i nivå med innehållet i övrigt.

SKV menar till skillnad mot arbetsgruppen att det bör inrättas ett särskilt *barnkulturråd*. En allmän satsning på barnkultur är viktig, men det angelägnaste är att häva de stora skillnaderna i kulturhänseende mellan olika grupper av barn.

SKV betonar också hur viktigt det är att en *biblioteksla*g kommer till stånd, en lag som så småningom bör utvidgas till en kulturlag.

SKV instämmer inte i arbetsgruppens starka betonande av organisationernas roll. Kommunerna måste ha huvudansvaret för

För Indokinas kvinnor och barn P.g. 513 23—4

I den redovisning som sker i det här numret vilket är det sista för i år, finns många som gett en slant till Vietnams kvinnor för att hedra minnet av en kär vän, anhörig eller kamrat.

I spalten ser vi att några av de som varit med i SKV under större delen av sitt liv gått bort. Vår revisor Elise Alderus finns inte mer — inte heller Wilma Gustafsson och Rosa Rydström, länge aktiva i Stockholm. Beda Kallenberg — färgstark och kämpande arbetarkvinna från Norrbotten gick bort i början av hösten. Vi är övertygade om att de pengar som vänner och bekanta sänt in, används på bästa sätt — helt i överensstämmelse med den uppfattning de avlidna haft. Vid november månads slut har vi åter kunnat överlämna en rejäl summa till representanter för Vietnams kvinnoförbund som besökt oss för att rapportera om det svåra läge landet befinner sig i just nu. Solidariteten är lika aktuell som tidigare och den är oerhört viktig just nu!

Hör du till den skara som letar för att hitta en julklapp eller en present av något slag — en slant till vår insamling är en fin gåva.

Transport: 432 346:73	
Ninni Rydsjö Stockholm	25:—
Kerstin Sinha, Degeberga	25:—
Maja Bolling, Göteborg	100:—
Birgitta Prejborn, Stockholm	75:—
Inga Tell, Vällingby	50:—
Gunilla Palmstierna—Weiss, Stockholm	60:—
Eva Rehnström, Stockholm	50:—
"5 lunchätare"	125:—
SKV-Lund insamlat på planeringsträff i Ystad	125:—
Disa Wennberg, Luleå "Till Beda Kallenbergs minne"	70:—
Gerda Rosander, Luleå "Till Beda Kallenbergs minne"	25:—
Hulda Gåhlin, Luleå "Till Beda Kallenbergs minne"	25:—
Hulda Nilsson, Luleå "Till Beda Kallenbergs minne"	15:—
Edit Åkerström, Luleå "Till Beda Kallenbergs minne"	15:—
Gunborg Hagström, Luleå "Till Beda Kallenbergs minne	50:—
G. Sandberg, Varberg "Till Beda Kallenbergs minne"	100:—
Magareta Landin, Södertälje "Till Beda Kallenbergs minne"	50:—
Dolores Greiff, Kisa "Till Beda Kallenbergs minne"	50:—
Agnes och Gunnar Wennberg, Luleå "Till Beda Kallenbergs minne"	50:—
Sigrid Nilsson, Alice Söderman, Greta Brandt, Kira Persson, Brita Stenholm (Solna) "Till Beda Kallenbergs minne"	125:—
Signe Hagström Luleå "Till Beda Kallenbergs minne"	10:—
Sonja och Vilhelm Borg, Göteborg	100:—
VPK Birka-Vasa insamlat på medl. möte 4.10.78	185:—
Insamlat gm Mia Emsheimer	2.015:—
Anna Pettersson, Avesta	10:—
Eva Danielsson, Johanneshov	25:—
Barbro Engelbrektsson, Skärhamn	50:—
Alma Ylipää, Sattajärvi	50:—
Margit Ström, Farsta	25:—
Tyra Westerlund, Farsta	50:—
Monika Eriksson, Västerhaninge	50:—
Ing-Marie Jonsson, Vaggeryd	50:—
Ann-Marie Storck "Till Rosa Rydströms minne"	100:—
Aina Ollson, Farsta "Till Tyra Wejruds minne"	100:—
K. Ekberg, Finspång	50:—
Maja Bolling, Göteborg	100:—
Summa:	436.526.73

BARNDAGHEM I DDR

Hör löser man problemet med barnomsorgen i ett socialistiskt land? Från 1980 skall alla föräldrar som så önskar ha en daghemsplats för sina barn.

En ny 16 mm-film om barnens vardag på ett daghem i DDR (engelskt el. tyskt tal) kan lånas från

DDR-Kulturcentrum

Box 668, 101 29 Stockholm tel. 08/34 78 12-13

de kulturella satsningarna bland barn och ungdom och bli likaberättigade med organisationerna i bidragshänseende.

SKV beklagar att gruppen som utarbetat remissen missat några viktiga ting, och ser det som allvarligt att man tappat bort vuxenkulturens betydelse för barn. På samma gång som den understryker att "man ska tänka in barn i all verksamhet" utgår man hela tiden från en "särskild barnkultur". Det gör det i stor utsträckning, säger SKV, särskilt när det gäller små barn. Men det är viktigt att ha klart för sig att barn hela tiden *växer in i* vuxenkulturen! Därför måste de också få tillgång till den kvalitativa kulturen för vuxna.

Radio och TV måste ta större ansvar för barnkulturen samt för information till föräldrar och andra vuxna om barns kulturella behov, säger SKV dessutom i sitt svar, och understryker att det är negativt att barn tidigt tar del av den massproducerade skräpkultur som riktas till vuxna — musik, film, böcker, TV-program. Oftast är det just det sämsta som produceras för vuxna som också når ut till barn därför att det är billigt och lättillgängligt. Men barn kan också tidigt, om de får chansen, ta del av mycket av det kvalitativa stoff som egentligen riktas till vuxna. Det gäller bara att barnen får någon som hjälper dom att hitta rätt.

I remissvaret tar SKV ställning till de konkreta förslag som lagts fram inom området litteratur och bibliotek, bildområdet, musikområdet, teater osv. Anslagen som planeras till aktiviteter inom nämnda områden anser SKV dock vara alltför blygsamma och vill att framförallt mera läggs på barnlitteratur — även litteratur för etniska minoriteter och invandrarbarn.

Remissvaret, som är mycket utförligt, kan beställas i sin helhet från SKV mot porto, 1:15. □

KUNGSBROBAREN
Kungsgatan 82
Vällagad mat, Gott kaffe

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Box 3120, 103 62 Sthlm. Tel: 08/11 49 61. Månd—fred kl 9—14, onsd till 20.00. Postgiro 5 13 23—4.

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnors likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft deltaga i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbetes grundval.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish Women's Left Federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund, KDV (Women's International Democratic Federation, (WIDF).

KDV har 123 anslutna organisationer i 109 länder med flera hundra miljoner medlemmar. KDV har tillerkänts konsultativ status I (tidigare hette det A) hos FN:s ekonomiska och sociala råd. Endast 16 organisationer har denna status vilket innebär rätt att yttra sig vid rådets sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

SKV-avdelningar:

Ambjörby
Ellen Eriksson
Box 414
680 52 Ambjörby
Tel 0563/802 32

Båtskärsnäs
Lilly Johansson
Box 203
950 54 Båtskärsnäs

Gotland
Anette Vikström
Tetarve, Garda
620 16 Ljugarn

Göteborgsdistriktet:
Evy Andrén
Barytongatan 4
421 38 V:a Frölunda
Tel 031/47 40 02

Huskvarna
Ingrid Nilsson
Munkgatan 5
561 00 Huskvarna
Tel 036/13 74 55

Karlshamn
Sonia Karlsson
Pl 1049
290 72 Asarum
Tel 0454/291 60

Katrineholm
Inger Andersson
Djulögatan 35—37 C
641 00 Katrineholm

Ljungby
Anna Greta Svensson
Brogård
340 12 Annerstad
Tel 0372/220 69

Luleå
Disa Wennberg
Smedkroken 7
951 39 Luleå
Tel 0920/294 37

Lund
Astrida Svensson
SKV—Lund
Box 1208
221 05 Lund
Tel 046/14 94 04

Malmberget
Siv Lundberg
Grevgatan 13
971 00 Malmberget
Tel 0970/218 26

Motala
Elsy Söderberg
Fogdegatan 22
582 40 Linköping
Tel 013/17 08 39

Piteå—Munksund
Siri Aldrin
Strandvägen 5
941 00 Piteå
Tel 0911/372 76

Skellefteå
Aase Bang
Trädgränd 110
931 00 Skellefteå
Tel 0910/390 04

Skövde
Karin Sandelin
Mariestadsvägen 75
541 00 Skövde
Tel 0500/170 59

Stockholmsdistriktet
Margot Mårdh
Vallhallavägen 57
114 22 Stockholm
Tel 08/31 58 76

Uppsala
Karin Hammarström
Jenny Linds väg 17
752 50 Uppsala
Tel 018/40 34 93

Örebro
Lillemor Lundgren
Varbergavägen 106
703 51 Örebro
Tel 019/12 83 21

Jämför!

När du går och handlar jämför du givetvis varor och priser. Men det finns faktiskt mer som har betydelse för ditt val. Tänk efter — och kryssa för!

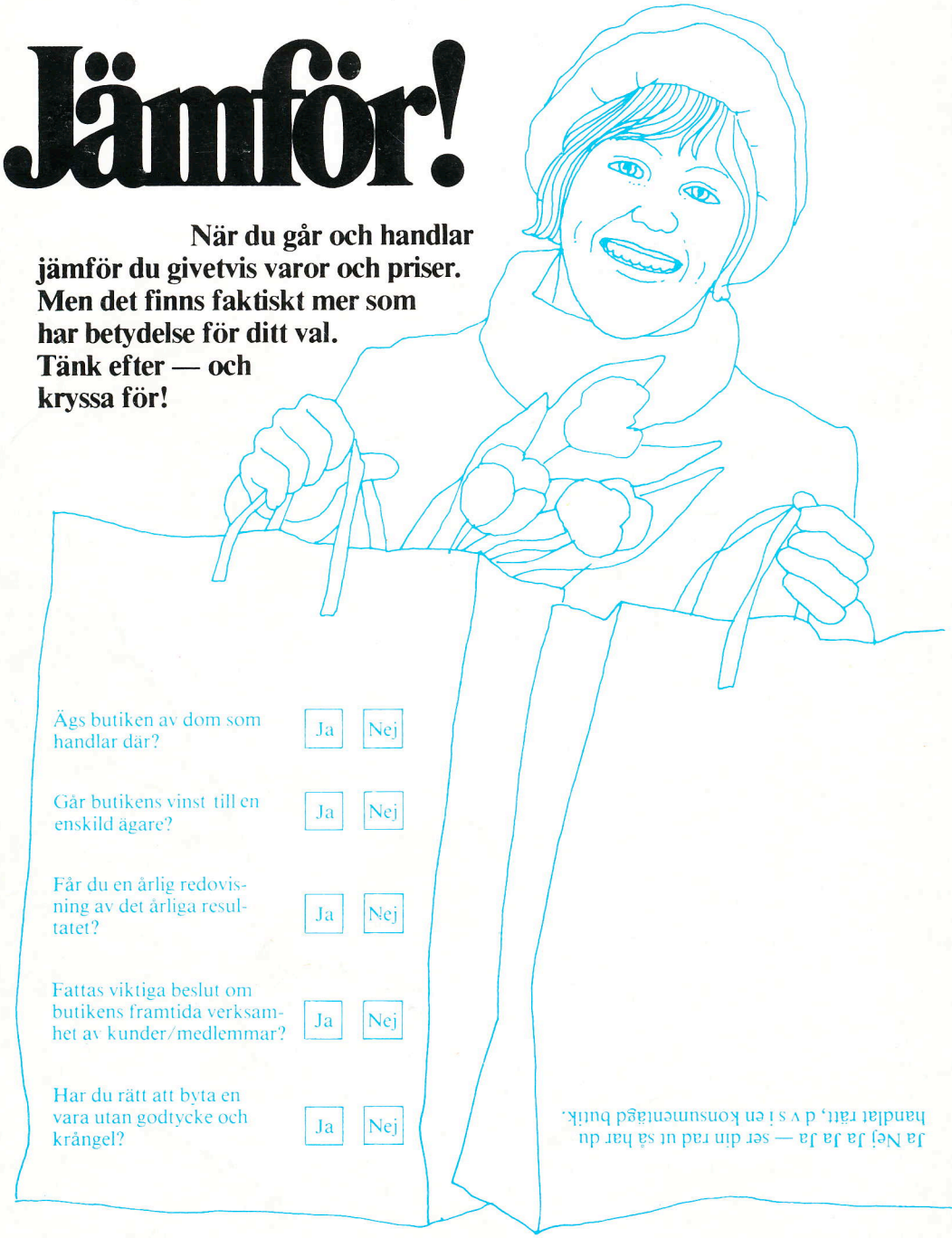

Ägs butiken av dom som handlar där?	Ja	Nej
Går butikens vinst till en enskild ägare?	Ja	Nej
Får du en årlig redovisning av det årliga resultatet?	Ja	Nej
Fattas viktiga beslut om butikens framtida verksamhet av kunder/medlemmar?	Ja	Nej
Har du rätt att byta en vara utan godtycke och krångel?	Ja	Nej

Ja Nej Ja Ja Ja — ser din rad ut så har du handlat rätt, d v s i en konsumentägd butik.

Handla konsumentägt - för ekonomisk demokrati